

Vezetői kézikönyv segédtszteknek

kiscserkész korosztály

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A kézikönyv írásában részt vett:

Bujk Zsuzsa csst. (432.)
Constantinovits Milán csst. (46.)
dr. Csobolyó Eszter csst. (724.)
Evetovics Zorka óv. (85.)
Gálné Babos Fruzsina csst. (1926.)
dr. Gerencsér Balázs csst. (442.)
dr. Grynaeus András csst. (205.)
Kádár Cecília csst. (608.)
Haraszti Tímea
Hoffmann Ferenc csst. (118.)
Lakatos Júlia csst. (121.)
Módlly Noémi csst. (708.)
Németh-Nagy Melinda cst. (412.)
Sáska Attila csst. (928.)
Solymosi Balázs cst. (205.)
Takács Eszter
Téglás Gergely csst. (929.)
Tekse Balázs cst. (958.)
Vargáné dr. Balogh Orsolya csst. (25.)
Wintsche-Mikesch Viktor csst. (903.)

Felelős szerkesztő:

Solymosi Balázs cst. (205.) első kiadás
Hegyi Armand csst. (105.) második kiadás

Olvasószerkesztő:

Constantinovits Milán csst (46.) első kiadás
Németh-Nagy Melinda cst. (412.) második kiadás
Réder Kristóf csst. (148.) második kiadás

Második kiadást szerkesztette:

Németh-Nagy Melinda cst. (412.)

Grafika:

Huszár Márton

ISBN 978-963-8305-34-3

Az első kiadás készült a Magyar Cserkészszövetség és a Bethlen Gábor Alapkezelő TÁMOP-5.2.8-12/1-2013-0001 azonosítószámú Kisközösségi Ifjúságnévelés Támogatása című projektjének keretében. Budapest, 2015.

A második kiadás készült a Magyar Cserkészszövetség EFOP-1.3.6-17-2017-00001 azonosítószámú Imre herceg terv - közelebb egymáshoz című projektjének a keretében.

Második, javított kiadás. Budapest, 2021.

Tartalom

Kedves rajparancsnokom!.....	
1. A kiscserkész korosztály lelki, érzelmi, testi, értelmi, társas nevelési céljai.....	1
1.1. A kiscserkész korosztály bemeneti elvárásai és kimeneti céljai.....	1
2. A kiscserkész korosztály jellemzői.....	1
2.1. A kiscserkész korosztály fejlődéslélektani, biológiai jellemzői.....	1
2.1.1. Biológiai jellemzők.....	2
2.1.2. Pszichológiai jellemzők.....	2
2.2. A korosztály szociális, társadalmi jellemzői.....	9
2.2.1. Szabadidős tevékenység, érdeklődési kör.....	9
2.2.2. Alkoholizmus és drog hatása a gyermekekre.....	11
2.2.3. A szülők válásának hatása a gyermek életére.....	13
3. A cserkésznevelés eszközei és módszerei.....	1
3.1. A létszám, nemek és őrς felosztása a kiscserkész korosztályban, őrςi foglalkozás gyakorisága – őrςi közösségek kialakítása a kiscserkész korosztályban.....	1
3.2. A raji foglalkozás keretei, gyakorisága.....	3
3.3. A csapat közös alkalmai – ezek szerepe a kiscserkész korosztályban.....	7
3.4. Körzeti/kerületi/országos/nemzetközi programok.....	9
3.5. A kiscserkész korosztály lelki nevelése.....	12
3.6. Kapcsolatok – A család, a templom és az iskola szerepe.....	16

4. Próbarendszer.....	1
4.1. A kiscserkész korosztály első évére vonatkozó próbarendszer.....	2
4.2. A kiscserkész korosztály második évére vonatkozó próbarendszer.....	7
4.3. A kiscserkész korosztály harmadik évére vonatkozó próbarendszer.....	12
4.4. A kiscserkész korosztály negyedik évére vonatkozó próbarendszer.....	18
5. A kiscserkész korosztály vezetőinek feladatai.....	1
5.1. A kiscserkész őrsvezető feladatai.....	1
5.2. A rajparancsnok szerepe, nevelési feladata.....	3
5.3. A kiscserkész vezető helye a cserkészéletpályán.....	7
5.4. A kiscserkész vezetők együttműködése a rajban.....	9
5.5. Az őrsvezetők szakmai előrelépése és fejlődése.....	11
5.6. Kapcsolattartás a kiscserkész korosztályba tartozók szüleivel.....	12
5.7. A kiscserkész korosztály különleges vezetési kihívásai.....	15
6. A kiscserkész korosztály cserkészszajátosságai.....	1
6.1. A korosztály kiemelt cserkészprogramjai.....	1
6.2. A kiscserkész korosztályhoz kapcsolódó szertartások.....	5
6.3. Az egyenruha a kiscserkészeknél.....	6
7. Kiemelt figyelmet igénylő gyerekek a cserkészletben.....	1

Ha bármilyen észrevételed van, kérlek, jelezd nekünk (ovt@cserkesz.hu). Akár csak egy elütés, akár bővítési igény. Ez az anyag a mindenkori magyar, kiscserkészek korosztályát vezető segédtisztek kézikönyve kíván lenni, állandóan megújulva, frissítve.

„Visszamosolyogni mindenre, visszamosolyogni az Istenre.”

(Mécs László: A gyermek játszani akart)

Kedves rajparancsnokom!

Hatalmas felelősséget kaptál a kezedbe, amivel csak jól szabad élned! Lélekalántákkal foglalkozunk, ami azt jelenti, hogy jelentősen nagyobb a felelősségünk, mint egy hétvégi játszóház animátorának. Közösséget építünk, egyéneket fejlesztünk, tudástárat bővítünk, kompetenciákat fejlesztünk élményeket adunk és élünk meg – tesszük mindezt azért, mert tudjuk, hogy a cserkészlet a legjobb út ahhoz a célhoz, amit magunk is el akarunk érni.

A farkaskölykök és kiscserkészek kora különleges. Számukra minden újdonság, megtanulandó, miközben egyfolytában nyüzsögnek, érdeklődnek, egymást túllicítálják, a vezetőjüket a végtelenségig kérdésekkel ostromolják. Lássuk be őszintén, a felelősség mellett az is nagy kihívást jelent, hogy miként bírod energiával ezt az izgága hangyabolyt.

Elsődleges és legfontosabb feladatunk, hogy a cserkészközegbe – az őrsbe, a rajba bevezessük őket; a csapat szokásait megtanítsuk; a működést, a szokásrendet életük részévé tesszük – megtanítsuk kiscserkéseinket mindarra, amitől részesei, tagjai, tevékeny szereplői lesznek közösségüknek. Célunk, hogy a kiscserkész felkészüljön a korosztályi fogadalmára, és találják fel magukat ott is, hogy életének fontos részévé váljunk. A rajban dolgozó őrsök tagjai tanulják meg, hogy van életük a családjukon kívül is, és képesek megélni ezt ott, ahol az eddig megszokott keretek, személyek nincsenek jelen.

Másrészt nagyon fontos, hogy a belépésüktől kezdve folyamatosan azok az értékek vezessék őket, amelyek a cserkészletünket jellemzik. Találkozzanak az elköteleződés érzésével; tanulják meg azt, hogy mit jelent a közösség és a testvériség; szeressék meg az egyenruhát; kövessék vezetőiket; tudják azt, hogy mikor van az ő idejük, és mikor kell figyelmesen hallgatni, tanulni.

A te feladatod, hogy legyél mindig jelen, és legyél mindig elérhető. Te leszel a cserkész-életükben a biztos pont, az irányító, a játszótárs, a határokat meghúzó, a biztonságot adó. Minden, amit teszel, az a cserkészlet mintáját jelenti számukra. Minden kérdéssel téged fognak megkeresni, mert te vagy a mindentudó. Ha bármilyen gondjuk támad, tőled várják a megoldást. Ebben a folyamatban te és az őrsvezetőid a legfontosabbak: tanulj meg velük együttműködni a közös cél érdekében!

A rajodban a te feladatod a tudatos irányítás, **a nevelés megtervezése**. Egész munkád alatt az legyen a vezérelv, hogy őket bevezeted a cserkészetbe. A sok-sok játék, a számos őrsgyűlés, a tanyázás, a túrák mind olyan pillanatok, amikor újabb és újabb részeit tapasztalják meg a gyerekek közösségünknek.

Másfelől az irányítsa munkádat, hogy miként és mivel tudod őket fejleszteni, kiteljesíteni. Vedd észre az egyéni igényeiket, a bennük rejlő lehetőségeket, és tanuld meg, hogy azok a pontok, amelyek elzárják őket a fejlődésükben, miként oldhatóak fel. Tudd, miként kíséred őket végig olyan helyzeteken, ahol legyőzhetik önmagukat, és ezáltal képesek lesznek lépni a teljesebb életük felé. Ne feledd, ezen az úton az első igazán nagy lépés az otthontól távoli alvás lesz.

A vezetőképzésben mindent megtanultál, amire szükséged van, a továbbképzéseken a korosztályt mélyebben megismerhetted. Ezek fényében hiszem azt, hogy te tudod, mit és miért teszel, és teljes bizalommal fordulhatnak hozzád a szülők, hogy te, a felnőtt és a kisközösségek irányítói, az őrsvezetők együttműködők lehessenek a gyermekek nevelésében.

Köszönöm, hogy vállaltad ezt a szolgálatot, és adjon erőt a rád ruházott bizalmunk!

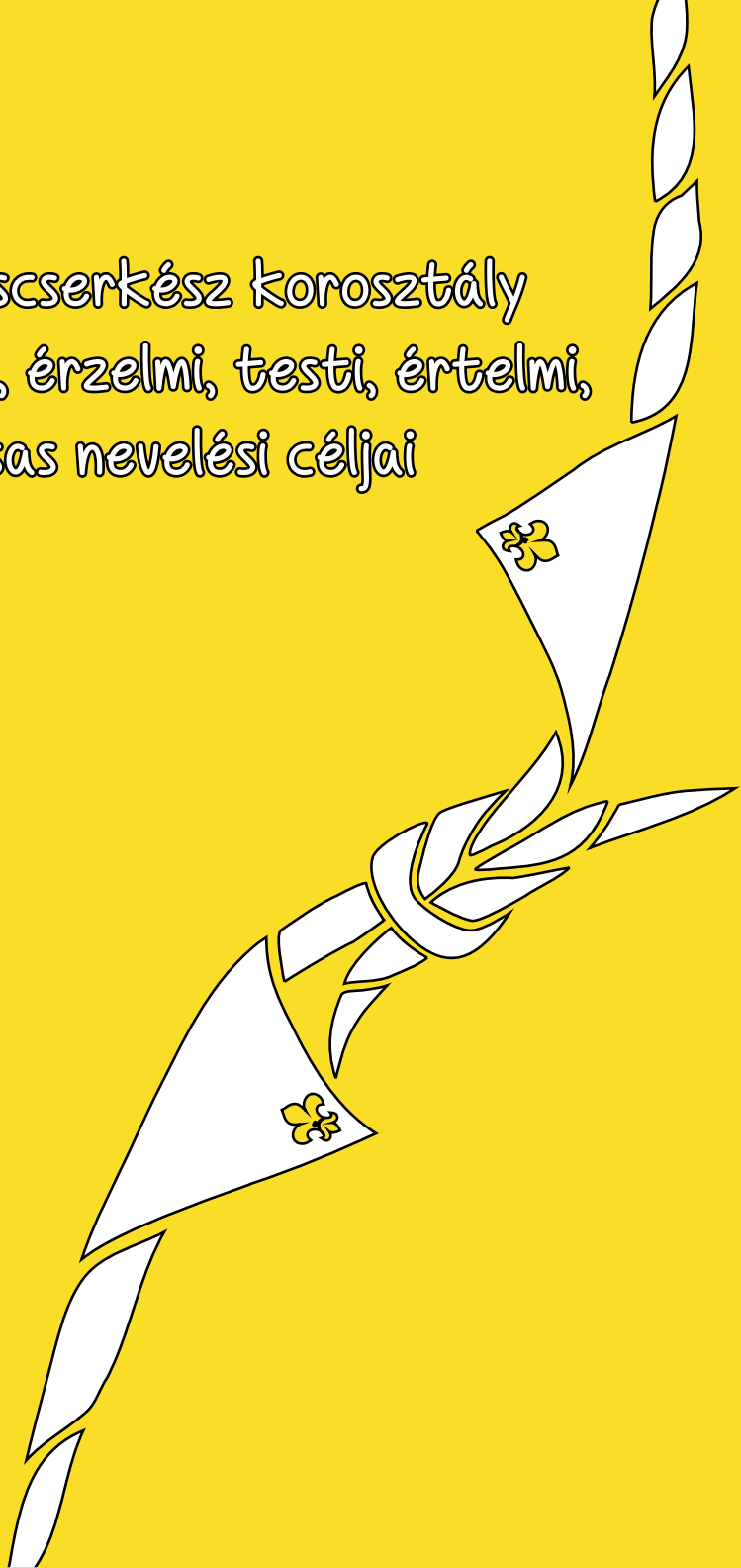
Jó munkát!

Balu

Solymosi Balázs cst. (205.)
országos vezetőtisz
(2006-2015)

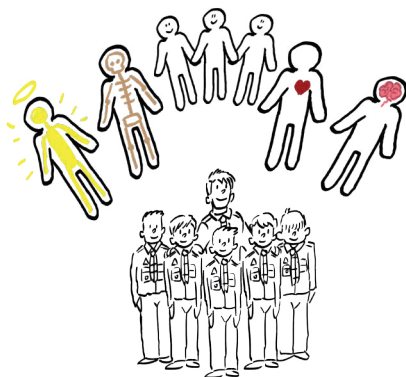

I. A kiscserkész korosztály
lelki, érzelmi, testi, értelmi,
társas nevelési céljai

I. A kiscserkész korosztály lelki, érzelmi, testi, értelmi, társas nevelési céljai

II. A kiscserkész korosztály bemeneti elvárásai és kimeneti céljai

A kiscserkészlet a cserkészlet első korosztálya, amely az életpályán két bemeneti pontot is tartalmaz. Induló elvárásait és kimeneti céljait most a részterületek szerint vesszük végig. Előtte azonban áttekintjük a korosztállyal kapcsolatos alapvető ismereteket. Jelen fejezet két részből áll: először az első, különleges évvel, a **farkaskölyök** időszakkal foglalkozunk, míg a második rész a **kiscserkészkor** következő esztendőinek nevelési céljait mutatja be.

A farkaskölyök és kiscserkész időszakot együttesen kiscserkész korosztálynak nevezzük, ami négy (1+3) cserkészévet ölel fel, az általános iskola első évfolyamától a negyedik tanév végéig. Az Egységes Ifjúságnevelési Kézikönyvben lévő **korosztályi bontás** – így a kiscserkész korosztály is – **igazodik a mai magyar köznevelésben megszokottakhoz** (az alsó tagozatban a diákok szintén négy tanévet töltenek el). Az iskolarendszer követését több szempontból szükségesnek látjuk, köztük a legfontosabbak:

- a gyermekek életeseeményeihez – melyek kapcsán az egyik legmeghatározóbb felület az iskola – a cserkészlet pedagógiája minél inkább képes legyen alkalmazkodni, illetve,
- hogy kiscserkészlet az iskolán belüli formális és szabadidős foglalkozások során végbemenő fejlesztéseket a leginkább támogatni tudja, hozzájárulva ezzel az egyén fejlődéséhez.

Amikor a kiscserkész korosztály mint nevelési időszak meghatározásába kezdünk, az adott életszakaszban felmerülő sajátosságokat, igényeket és körülményeket kell figyelembe venni. Szempontot adnak a gyerekek korosztályi jellemvonásai és szocializációja is. Úgy kell tehát kialakítanunk a kereteket, hogy azok a korosztály igényeihez igazodjanak, miközben eredményesen szolgálják a közösségen keresztül az egyén fejlődését.

Bemeneti és kimeneti pontok:

A bemeneti és kimeneti pontok külön figyelmet érdemelnek, ugyanis az *Egységes Ifjúságnevelési Kézikönyv* megteremti a lehetőséget annak, hogy a fiatalok már a kisiskolás kor kezdetén – tehát első osztálytól – megkezdhessék cserkészéletüket. Ezzel szemben a jelen gyakorlata két irányban is eltér: látunk példát az „óvodás cserkészetre” és arra is, hogy a gyerekek második korukban csatlakoznak valamelyik kiscserkész őrshez. A jelenség okait megvizsgálva arra a következtetésre jutunk, hogy:

1. A cserkészcsapatok mindent megtesznek azért, hogy a lehető legfiatalabb kortól integrálják a fiatalokat közösségükbe.
2. Az eddig alkalmazott kiscserkész próbarendszer és vele együtt a nevelési keretek három évet öleltek fel. Logikus tehát, hogy második, harmadik és negyedik osztályos kisiskolások legyenek a csapat legfiatalabbjai.

Az okokkal járó tünetek (nevezhetjük válasznak is) szükségszerű, helyi megoldásai a problémáknak. Ezek viszont nem teszik lehetővé az egységes nevelési keret alkalmazását. **Ha a bemeneti pontok közösségenként eltérnek**, szórtak (például óvodáskorú gyerekekkel kezdünk el cserkészkedni), **akkor a nevelési koncepcióban megfogalmazott célok teljesülésének és a hozzájuk rendelt eszközök alkalmazásának ideje és módja** (ceremóniák, rítusok, külsőségek, próbarendszer) **is eltér**, ami nem lehet célunk.

A probléma feloldására a Magyar Cserkészszövetség átalakította a kiscserkész korosztály szerkezetét, az alábbi szempontok figyelembevételével:

- A cserkészcsapatok jelentős részében szempont, hogy a lehető legkorábban megkezdődjön a kisiskolás korú fiatalokkal a nevelőmunka.
- A cserkész életpályának az iskolai nevelő-oktató munkával összhangban kell lennie annak érdekében, hogy a fiatalok fejlesztése minél eredményesebb legyen.
- A kisgyermek számára az iskola első évfolyamának teljesítésében meghatározó szakasz az óvoda-iskola közti átmenet, amely komoly szocializációs elvárást támaszt az egyén, a szülők és a pedagógusok felé egyaránt.

- A cserkészmozgalom segítséget ad az iskolai szocializációban az által, hogy iskolán kívüli foglalkozásai (cserkézmunka) keretében közösségben neveli a gyerekeket, már az első évfolyamtól kezdve.
- A családok (szülők és gyermekek) számára az első beiskolázás egy sor újdonsággal és lehetőséggel jár, melyek között ott van a cserkészetnek is a helye.
- Kis- és középtelepülési viszonylatban a kiscserkész korosztály fennmaradását veszélyezteti ha más, iskolán kívüli szabadidős elfoglaltság megjelenését követően, egy év elteltével kerül lehetőségként a gyermekek és szülők elé a cserkészethez való csatlakozás.
- A cserkészcsapatok és iskolák közötti kapcsolódást és partnerségi viszonyt megerősíti, ha a helyi közösség munkája, az általános iskolai nevelő-oktató munka mind a nyolc (8, 4+4, 2+6) évét átfogja.

Így a kiscserkész korosztály szerkezete a következő:

- Farkaskölyök év: általános iskola 1. évfolyam
- Kiscserkész évek: általános iskola 2., 3., 4. évfolyamok

Tekintettel arra, hogy sok cserkészcsapat számára valós alternatívaként továbbra is a második évfolyamról történő toborzás lesz meghatározó, az *Egységes Ifjúságnevelési Kézikönyv* megengedő a bemeneti évek tekintetében, így annak értelmezi:

- az általános iskola 1. évfolyamát (a farkaskölyök évet) és
- az általános iskola 2. évfolyamát is (a piros pajzs próba évet),

mivel, a farkaskölyök év olyannyira sajátos, hogy annak megvalósítására a képzett vezetők kiállítása több időt vehet igénybe. A fenti kitételrel együtt minden kiscserkész rajt irányító rajparancsoknak ajánljuk a farkaskölyök év bevezetését, mert:

- segíti az iskolai szocializációt és a cserkészet iránt való elköteleződést,
- ceremóniai, rítusai közelebb állnak az óvodából iskolába kerülő kisiskolásokhoz,
- értékelési rendszerének játékos formája alkalmas az egyén és közösség értékelésére,
- éves keretmeséjéhez és az abban megjelenő szereplőkhöz kötődően adja át az ismereteket, és fejleszti a gyerekek kompetenciáit,
- külsőségei az eddig ismert korosztályokhoz hasonlóan felhasználhatók a közösségi és egyéni identitás formálására.

A farkaskölyök-rendszerről:

A kiscserkészet sok szempontból olyanak tűnik, mintha nem lenne különbség a többi korosztályhoz képest. Az egyenruha ugyanaz, azonos a cserkészinduló, a jelvény, a kézfogas, a köszönés, ugyanazokat az alaki formákat használjuk, hasonló a jel és sorolhatnánk. **Mégis** – a motorháztető alatt – a cserkészmódszer megőrzése, tehát a keretek tartása mellett **máshol vannak a hangsúlyok.** A módszer ugyanaz, de a felhasznált eszközök és alkalmazott eljárások játékosabbak, az elvont gondolkodást hosszasan megelőzik a konkrét, sokrétű és vidám tapasztalások, az ismeretek átadása közben pedig folyamatos a versenyfutás a gyermekek koncentrációs képességével.

Felmerül a kérdés, lehet-e máshogy gondolkodni a kiscserkész életről. Nem lenne-e célszerűbb hasonló módszertan és nevelési cél mellett különbségeiben, formásaiban különböző, az egyéni szükségletekhez leginkább megfelelő metódikát alkalmazni? A hazai és a nemzetközi cserkészmozgalomban is régi hagyománya van ennek: egyik ilyen a **farkaskölyök-rendszer.**

Amikor Bi-Pi ennek a korosztálynak is megalkotta a módszertanát, a *Frksklyk kézi-könyvében* (Wolf Cub's handbook) egy, a cserkészettől formájában más, a gyerekekre gyakorolt hatásában azonos mozgalmat indított útjára: a farkaskölyök irányzatot.

Miért? Mert az Alapító is felismerte, hogy a gyermekek fejlesztése akkor a leg-sikeresebb, ha a mag a legjobb földbe hullik, tehát tökéletes a környezet a nevelési munkához. Baden-Powell a farkaskölyök éveket (a korcsoport munkáját több cserkészéven keresztül képzelte el) a cserkészetre történő rávezető időszaknak szánta, ezzel **kijelölve a mozgalom alsó határát, mely az általános iskola első évfolyama.** Ugyanakkor nem kívánt eltérni a „klasszikus” cserkészetben megszokott módszerektől: nem tett mást, csak lefordította azokat úgy, hogy a kisiskolások számára befogadhatóbbak legyenek.

Ez (farkaskölyök) Magyarországon is gyorsan terjedni kezdett a 1928-ban a medvebocs, a kiscserkész-, cserkészapród irányok mellett. 1932-ben a Szövetség ki is adta módszertani könyvét: a *Farkaskölyök könyvét.*

Az újraindulás után inkább a kiscserkészet keretrendszere terjedt el hazánkban. Egész egyszerűen azért, mert jobban dokumentált, kidolgozottabb, bejáratottabb módszertani anyaghoz fértek hozzá a helyi közösségek vezetői. A történelem lapjain kutakodva ennek okát is megismerhetjük: a különböző irányzatok vezetői szakmai vitába keveredtek (me-lyik rendszer a magyar cserkészés valódi „kiscserkész” módszere). Ennek „megoldására”

a Cserkészszövetség a háború előtt egyszerű – bár megkérdőjelezhető – döntéssel a kiscserkész metódust ismerte el egyedüli módszernek a többi, igen hatékony és tömegeket foglalkoztató eljárás elemeit jórészt figyelmen kívül hagyva.

Ugyan az újraindulást követően szórványosan feléledt a farkaskölyök módszertan is, de a kiscserkész eljárást sokkal könnyebb volt adaptálni (a fenti okok miatt) a nevelési programunkhoz.

A nemzetközi gyakorlatban a farkaskölyök-rendszer továbbra is virágkorát éli. **A farkas-kölyök-rendszer előnye ugyanis a sajátos szertartásrend, külsőségek, az állandó, kötött keretmese és az abban megjelenő szereplőkhöz rendelt tudás és kom-petencia megszerzésének, illetve fejlesztésének lehetősége.**

A farkaskölyök év nevelési céljai:

A kisgyermekek többsége óvodáskor végére eléri azt a fejlettségi szintet, ami az óvodából az iskolába történő átmenethez szükséges. Ennek mentén alkalmassá válnak iskolai munkára és a cserkészethez való csatlakozásra is.

Lelki jellemzők

A farkaskölyök év/korosztály bemeneti jellemzői:

- A megismert és begyakorolt szertartásokhoz (esti ima, étkezés előtti ima) ragaszkodik.
- Lelkileg kiegyensúlyozott, ismeri a viselkedés általános szabályait.
- Az óvodai és családi közegben végzett lelki nevelés különbözősége miatt a tagok között jelentős eltérések is lehetnek ezen a területen.

A farkaskölyök év végére elérendő célok a következők:

Családjával, illetve cserkészközösségével szentmisén, istentiszteleten részt vesz. Rövidebb imákat ismer és képes a hálaadásra. Felismeri életének örömeit, bánatait. Szeretetének jelét ki tudja mutatni, tudja, mi a jó és mi a rossz. Megtörténik az óvodai, iskolai lelki területen tapasztalható különbözőségek kiegyenlítése.

Rudyard Kipling *Dzsungel könyve* című történetén keresztül **felismeri az Isten szeretetét, és közelségét a mindennapokban.** A megformáltság segítségével (keretmeseiben és az év során megismert mesékben, történetekben, játékokban), a farkaskölyök különbséget tud tenni a jó és a rossz dolgok között.

A család a keresztény közösségek alapja. **A farkaskölyöknek így a családban engedelmességre kell törekednie, és az otthon a jó cselekedetek gyakorlóterepének kell tekintenie.** Ezért irányítással odafigyel arra, hogy minél több jót tegyen szűkebb családi körében, farkaskölyök-családjában (őrsében) és a farkában (rajában) is.

A cserkészcsapat szentmiséit és istentiszteleti alkalmait (javarészt a szülő hatására és segítségével) látogatja, ezzel bekapcsolódik a közösség lelki életébe.

Érzelmi jellemzők

A farkaskölyök év/korosztály bemeneti jellemzői:

- Érzelmei jelentős mértékben irányítják.
- Pillanatnyi érzelmei határozzák meg gondolatait és gyakran cselekedeteit.
- A kudarcot nehezen viseli el, ilyenkor lehetnek kirohanásai.
- Elsődleges szocializációs teréhez, a szülői házhoz ragaszkodik.

A farkaskölyök év végére elérendő célok a következők:

Érzelmeiképes megfelelő formában kifejezni. Képes alapvető érzelmeit felismerni (még környezetére, vezetőjére hárul a feladat, hogy azokat kezelje).

A farkaskölyök év/korosztály sajátossága, az érzelmi terület érzékenysége. A farkaskölyök év a cserkészmozgalomba történő bevezetés időszaka. Így célunk, hogy szerzett élményeken keresztül minél több pozitív, az elköteleződést segítő érzelmi töltést adjunk a gyermeknek. Ezáltal nyugodtabbá válik, biztonságba fogja magát érezni, és általános kedélyére a vidámság és a derű lesz jellemző, mely a kisgyermekkor eredendő sajátja.

Az érzelmek kifejeződése szempontjából a farkaskölyökhöz legközelebb a mesék világa áll. A *Dzsungel könyve* című történetet ezért minél inkább élővé kell tennünk, közel kell hoznunk. **A pozitív szereplők megszeretése, a mögójük rendelt jó megszeretésévé válik.** A különböző ceremóniákkal, szerekekkel (találkozási alkalmakkal), a Gyűlés Sziklájával, farkaskölyök törvényekkel, az egyéni mozgalmi névvel (pl. Holdfarkas – a gyerekek egymást is ezeken a neveken szólítják), illetve külsőségekkel a család, a farka és a cserkészcsapat, valamint a mozgalom iránt érzett elköteleződését erősítjük. Kipling *Dzsungel könyve* mellett fontos, hogy minél több mesével, gyermekek számára is elérhető szentírási történettel és énekes-mozgásos játékkal ismerkedjenek meg a farkaskölyökök.

A kisgyermek **ebben a korban különösen fogékonyak a memoriterekre**. Ezért ezt a képességet is használjuk ki: a fokozatosság elvét tartva, akár az összetettebb szövegű és dallamú gyermekjátékdalok, gyermekdalok, versek, mondókák megtanítására. Minél több ilyen játék van a gyerekek tarsolyában, annál inkább fejlesztjük emlékező és szabálykövető képességüket, hozzájárulva ezzel a közösségi szocializációhoz.

Testi jellemzők

A farkaskölyök év/korosztály bemeneti jellemzői:

- Az első jelentős fizikai alakváltozás folyamatában van, teherbírása növekszik az óvoda kezdetéhez képest.
- Mozgása egyre összerendezettebb, harmonikusabb.
- A testi szükségletek kielégítésének szándékos irányítására való képessége kialakult.
- Képes önállóan és kulturáltan étkezni.
- Önállóan öltözködik. Felismeri az időjárás és az öltözködés közötti egyszerű összefüggéseket.

A farkaskölyök év végére elérendő célok a következők:

Ismeri nagyobb testrészeit. Képes teste alapvető jelzéseinek felismerésére, valamint ezeket verbálisan ki tudja fejezni. Képes az alapvető higiénia elvégzésére.

Célunk a helyes táplálkozás, az alapvető higiénia és a mozgás beépítése a mindennapi életükbe. A korosztályba bekerülő gyermekekre jellemző a mozgásigény – ehhez társul a játék mint közösségi tevékenység szeretete. Éppen ezért szükséges, hogy a farkaskölyök év/korosztályban **a testmozgást játékok útján érjük el**. Ez egyben hozzásegíti saját testének jobb megismeréséhez és fejlesztéséhez is. **A játék a testmozgáson túl gondolkodási, érzelmi és társas kompetenciákat fejlesztő munkával is jár**, ezért gondot kell fordítani ezek tudatos megválasztására és a játékok után a család vagy falka és az egyén értékelésére is.

Az egészséges testi fejlődéshez hozzátartozik a helyes táplálkozás. Ennek a normának a kialakítására a gyakorlatban kell törekednünk, érdemes összekapcsolnunk „alkotó” tevékenységekkel. Természeti környezetünk védelme is hozzátartozik a társadalomban felelős ember képéhez és a korosztály nevelési céljához. Előtérbe kell helyeznünk a szelektív hulladékgyűjtés belső igényének megteremtését és az erre irányuló nevelést.

Értelmi jellemzők

A farkaskölyök év/korosztály bemeneti jellemzői:

- Egy probléma értelmezését gyakran még csak saját nézőpontjából képes kezelni. A felmerülő probléma vagy kérdés megoldása során, annak máshoz való viszonyítása még nehézkes számára.
- Fogalmi gondolkodása kialakulóban van (közülük eleinte a konkrét pl. állatok, később az absztrakt, pl. szépség alakul ki).
- Rövidebb verseket, meséket, mondókat, gyermekjátékdalokat ismer.
- Önmagához és családjához kapcsolódó alapvető ismereteket tudja (pl.: vezető- és keresztnév, szülők nevei).

A farkaskölyökév végére elérendő célok a következők:

Kíváncsi az újra, nyitott az új ismeretekre, tudásra (elsősorban közvetlen környezetéből gyűjti információit tapasztalati úton).

Az ismeretek elsajátításánál azok forrását a gyermek saját környezetéből kell meríteni, ahhoz kell kötni, mivel számára ebben a korban az elsődleges a közvetlen világ megismerése. Az ismeretátadás és annak helyes formájának megválasztásával **lehetőségünk nyílik a gyermekek elvont gondolkodásának fejlesztésére**, mely folyamatnak a konkrét, kézzelfogható dolgokból kell kiindulnia. Minél több tapasztalás-

sal és megéléssel kell alátámasztani az absztrakt ismereteket, ez a bevéődés kulcsa a kisgyermeknél.

Engednünk kell a gyermekeket gondolkodni! Ha mi megoldjuk az előttük álló problémákat, akkor sokkal kevesebb fejlődésen mennek keresztül vezetettjeink – figyeljünk a feladatok mélységére és mennyiségére! (Fontos tudni az értelmi fejlesztés során, hogy ha egy gyerek olyan nézőponttal szembesül, ami kizárja a saját álláspontját, az rákényszeríti saját szemléletének megváltoztatására!)

Tanulmányait fontos feladatának kell éreznie, törekedjen a tőle telhető legjobb iskolai teljesítményre.

Társas jellemzők

A farkaskölyök év/korosztály bemeneti jellemzői:

- Szociális érettsége, társaival és a közösségi szabályokkal kapcsolatos elfogadó képessége kialakulóban van.
- Együttműködési kapcsolatteremtési és társaival szembeni alkalmazkodóképessége formálódik.
- Feladattudatában egyre inkább a rábízott feladat teljesítését tartja fontosnak.
- Van élménye egyéni és csoportos játékról, legfőbb és legkedveltebb tevékenysége a játék.

A farkaskölyök év végére elérendő célok a következők:

Képes önmagát egy közösség tagjaként látni. Képes kapcsolatot teremteni közösségének tagjaival és idősebb vezetőivel. Családját is közösségnek tekinti.

A farkába és farkaskölyök-családba történő bekerüléskor a farkaskölyöknek nincsenek ismeretei a cserkészmozgalomról. Így a farkaskölyök év célja, hogy a gyermek megismerje, és korosztályi szintjén megértse, hogy egy közösség tagja lett (az egy korosztályba tartozás külső és belső jelei tovább fejlesztik a gyermek társas kapcsolatait).

Tisztába kell kerülnie a csoportja szabályaival, törvényeivel, azokat tudnia kell kezelni és betartani. A farkaskölyök év egy bejárandó út kezdete, ezért a gyermeknek meg kell értenie, hogy idősebb cserkésztestvérei, már végigjárták azt az ösvényt, amit ő még csak most tapos. Ez az idősebbek és a vezetőtestvérek iránti tisztelet kialakításának alapja.

A család mellett az iskola a gyermek másodlagos szocializációs tere. Az ott meg tapasztalt és megélt közösségi élmények nagyban befolyásolják a gyermek egyéni fejlődését. A farkaskölyök törekedjen arra, hogy osztálytársaival jó kapcsolatot ápoljon. Kerülje az értelmetlen vitás helyzeteket, személyes sértettsége esetén is próbálkozzon a további együttműködés megvalósítására.

Az iskolai szocializációt segíti, ha a farkaskölyök azt éli meg, hogy nem csak az iskolában, hanem cserkészként is illetudónak kell lennie. Ezért segítsük az alapvető illetan megismerését és megszilárdítását!

A kiscserkész korosztály (farkaskölyök év utáni) három évének nevelési céljai:

Lelki jellemzők

A kiscserkész évek végére elérendő célok a következők:

Napi lelkiismeret-vizsgálatra képes. Hívó közösségben képes kisebb feladatokat ellátni. Szentmisén, istentiszteleten részt vesz, képes visszaidézni az ott hallottakat. Nagyobb egyházi ünnepek lényegét érti. Képes hálát adni Istennek az őt ért örömekért, melyeket életében megtapasztal.

Kisiskolás korban a gyerekek különösen fogékonyak az Istenről szóló tanítás, útmutatás iránt, ezért ez az időszak kulcsszerepet kap a hit kialakításában, megalapozásában. Tisztában kell lennünk azzal, hogy az Istenhezvezető útféle és sokréttű lehet. **A kiscserkészek is különböző előzményekkel érkeznek meg rajunkba, csapatunkba.** A mi feladatunk ebben az időszakban az, hogy a kiscserkészeket felkészítsük az ezen – a lehet még fel sem fedezett – az úton való haladásra – hisz azon majd egyre önállóan kell járniuk.

Az alapozó szakasznak három feltétele van:

1. a személyes, vezető-vezetett közötti bizalom kialakítása (a rajparancsnok a hiteles felnőtt példa a kiscserkész szemében);
2. a felelős vezetők példája és életmintája, szavai és igaz tettei (a rajparancsnok a hiteles felnőtt példa a kiscserkész szemében);
3. a korosztály számára leginkább alkalmas (a játékoság és az elmélyültség arányát jól alkalmazó, a felszínességet mindig kerülő) módszerek használata.

Kezdetben a kiscserkész szülői, vezetői biztatásra vesz részt szentmisén, istentiszteleten. Értjük el, hogy ez az arány a három esztendő alatt egyre inkább az önszántából való megjelenés felé mozduljon, de ezzel együtt se tekintsük az istentiszteleti alkalmakat a hit számonkérésének mércéjeként. **A lelki terület építése lassú, kitartó munka.** Kevésbé látványos, mint a többi emberi dimenzió esetében, ezért türelemmel kell vezetettjeinkért dolgoznunk.

A szentmisét vagy istentiszteletet feladatokon keresztül is vonzóbbá tehetjük.

A kiscserkész legyen képes arra, hogy kisebb asszisztenciákat ellásson, így hozzájáruljon a közösség életéhez. Ezen feladatok korának megfelelőnek kell, hogy legyenek: rövidek, konkrétak, elvégezhetőek. (Például: zenélés, éneklés, ministrálás stb.)

A kiscserkész korosztály megélése során több vallási ismeretet is elsajátítanak a gyerekek: nagyobb egyházi ünnepek lényegét megértik (karácsony, húsvét, pünkösd), több történetet megismernek a *Bibliából* stb. **Ez a tudás megtámasztja a teljes lelki nevelést,** ezért **kerüljük** a felettük való gyors átsiklást és **felületességet.**

Hitünk egyik alapja az ima, az imádságos lélek. Ezért **a kiscserkészeket képessé kell tgyük arra, hogy felismerjék: miért adhatnak hálát imáikban** (milyen jó dolgok történtek velük, milyen örömök érték őket). Ez az imaformák megismerésének első lépése.

A célok elérésében kulcsszerepe van a cserkészvezetőnek, hiszen az ő példája, tevékeny részvétele segít a nevelési cél elérésében, mind a közös imák tekintetében, mind az egyházi szertatásokon való részvételben.

Érzelmi jellemzők

A kiscserkész évek végére elérendő célok a következők:

Képes alapvető érzelmeit felismerni, azokat verbálisan kifejezni. Képes arra, hogy ne csak érzelmei irányítsák cselekedeteit.

A kiscserkészek alaphangulatát ebben az életszakaszban a vidámság és a jókedv jellemzi, érzelmileg sokkal stabilabbak, mint óvodáskorú társaik. Ennek ellenére segítenünk kell felismerni, hogy szűkebb-tágabb közösségükben lehetnek olyanok, akik ezen érzelmek ellenkezőjét élik meg valami miatt. Ez a közösség és annak tagjaival szembeni empátia fejlesztésének kezdeti lépése.

A gyerekek eltérő környezeti háttérrel érkeznek a cserkészetbe. A családi nevelés, a rokoni környezet, a gyermekek temperamentuma mind árnyalhatják a kiscserkészek érzelmi fejlettségét.

A kiscserkész korban fontos az érzelmeken való uralkodás képességének elsajátítása és az ebben való vezetői támogatás. Ez a feladat hosszú távú, a teljes kiscserkész korosztályt lefedi, amiben a rajparancsnok szerepe fontossá válik úgy a feladkozásban, mint az őrvezetők felkészítésében.

Harmadik és negyedik osztályban, az érzelmek kifejezésének módja, az ezzel való törődés továbbra is szerepet kap. A kisiskolás kor végéhez közeledve a gyermeknek egyre kiegyensúlyozottabbnak kell lennie, fokozatosan meg kell tanulnia felismerni és kezelni érzelmeit. Ittis a vezető az elsődleges példa, akit utánozva fogja mindezt megtanulni a kiscserkész.

A kiscserkészek erkölcs terén – köszönhetően például a mesék világának – „szélsőségesen” **gondolkodnak: jó és rossz között.** Közülük pedig a rossz dolgokat határozottan elutasítják. Engedni kell őket ebben a gondolatrendszerben mozogni, a változás ugyanis be fog következni.

Az erkölcsi megítélés kategorikussága évek során, a fehér és zöld pajzs próba idején kezd majd megváltozni: amikor is a gyermek elkezd a megélt világ viszonyait saját magán túl értelmezni. Ha ez a folyamat elindul, a kiscserkész vezetők (az őrvezető és a rajparancsnok) dolga annak megteremtése, hogy a gyerekek, erkölcsi ítéleteik meghozatalakor igyekezzenek minden körülményt figyelembe venni (kerüljék az ítélezés kultúráját, helyette a körületekintő értékelés képességét alkalmazzák). Ez egy alapozó feladat, amelyre cserkész korosztályban tovább fogunk építeni.

Testi jellemzők

A kiscserkész évek végére elérendő célok a következők:

Ismeri testrészzeit. Elvégzi az alapvető higiéniai feladatokat. Táplálkozási szokásaitól hajlandó eltérni.

A kiscserkészek életkori sajátosságainak egyike, hogy a kisgyermekkorú testalkatuk fokozatosan átalakul, fejlődik. A szakirodalom ezt nevezi az első alakváltozás időszakának, mely az alsó tagozatban fejeződik be. **Különös szerepet kap ebben a korban a testmozgás.** Ezért egyik elérendő célunk a három esztendő alatt, hogy **minél több mozgással járó játékot ismerjenek meg, sajátítsanak el és éljenek át** a ránk bízottak.

Az alakváltozás külső jegyei mellett jelentős belső átalakuláson is keresztül mennek a kiscserkészek: ilyen a vázrendszer (a csontozat) és az izomrendszer megerősödése. A folyamatot kiscserkész vezetőként úgy tudjuk segíteni, ha **figyelmet szentelünk a mozgás mellett az egészséges táplálkozás tudatosítására.** Ezt megnehezíti, hogy a gyerekek ízlése ekkorra már kezd kialakulni ezért „még és már” nem mindegyikük szereti a „különleges”, táplálkozási szokásuktól eltérő dolgokat. Ez a tanyázásokon, portyákon okozhat problémát, egyben ezek az alkalmak lehetőségként is kínálóznak. Folyamatosság és következetesség: a cserkészvezető mindig figyeljen arra, hogy a kiscserkészek (és önmaga is) megfelelően táplálkozzanak.

Visszatérve az izomrendszer átalakulására, felhívjuk a vezetők figyelmét arra, hogy a kiscserkészek bár „strapabírónak” és fáradhatatlannak tűnnek, pont **az izmaik fejlődése miatt a hosszantartó és azonos terhelést kevésbé viselik jól.** Ezért játékválasztásunk során törekedjünk a változatosságra és a sokrétűségre.

Ebben az életkorban az emberi test megismerése is feladatunk. A kiscserkésznek ismernie kell saját testrészeit ahhoz, hogy később tudatosan fejlessze testét, és elfogadja saját adottságait.

Az önállóságra nevelés során cél, hogy a kiscserkész képes legyen elvégezni az alapvető higiéniai feladatokat. Mivel ezek a szokások még nem automatizmusok, a cserkészvezetőknek követniük kell ezek teljesülését tanyázásokon, portyákon és az őrsgyűléseken is.

Értelmi jellemzők

A kiscserkész évek végére elérendő célok a következők:

Nyitott, érdeklődő az új ismeretekre. Képes fogalmak használatára, tapasztalatai rendszerezésére.

Ebben az életkorban jellemző a nyitottság az új ismeretek felé. Szinte minden érdekli a kiscserkészeket, különösen a tárgyi világ megismerése. Nagyon nyitottak a bar-kácsolás, tárgyakkal való manipulálás, ügyességet fejlesztő tevékenységek iránt. Érdemes ezt az őrsgyűlések, rajgyűlések alkalmával kihasználni.

Az idő múlásával főleg a kiscserkész korosztály utolsó évében **egyre nagyobb jelentőséget kap a valóság megismerésének szükséglete**. Foglalkozásainkon tehát cél, hogy fokozatosan egyre több legyen a világ (de még mindig elsősorban a közvetlen környezetet ideértve pl. lakótelepülés) megismerését célzó elem.

A kiscserkészekkel való foglalkozás során **lehetőségünk van a figyelem, tehát a koncentráció fejlesztésére** (a figyelemről a Szövetség vezetőképző kiadványaiban is olvashatsz). Ezt vonzó, játékos módszertani elemekkel tudjuk elérni. Nem elég tehát a gazdag játéktár (ahol figyelemfejlesztés lehet például a szabályok bevésése) **a gyermekkel való foglalkozásunk mindig legyen valóban élvezetes**. Ajánlott a drámapedagógia eszközeit is használni, hiszen **a kisgyerekek emlékezete ebben az időszakban még inkább érzelmi alapú** (pl. kisebb jelenetek előadása, dramatikus játékok). Ezzel hozzájárulunk a kiscserkészek iskolai teljesítményének növeléséhez is, hiszen ott valóban nagy szükség van a „szándékos” tehát tudatosan koncentrált figyelemre.

Az értelmi fejlesztésnek sok eleme és területe van – ilyen **jelentős még az érzelme-lés**. Általános iskolás korban **egyre inkább a tér megfigyelése és érzékelése kerül a fókuszba**. Ezt is lehet játékokkal segíteni, különösen fogó, elkapó jellegűekkel, ahol a kiscserkészeknek térben kell tevékenykedniük. De ugyanezt megtehetjük kézügyességet (finommotorikát) fejlesztő játékokkal. **Legyünk tudatosak a játékok megválasztá-sakor** akár raji szinten, akár játékJavaslat adásánál őrsvezetőinknek.

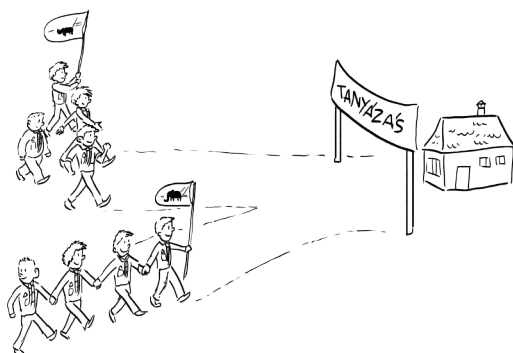
A tanítás-tanulás folyamatában ne feledjük: **alapvetően a közvetlen környezetéből gyűjtik a kiscserkészek az információkat, tehát minden tanulásnál nekünk is onnan kell kiindulnunk**, és a példák sorozatos megtapasztalása után térhetünk rá a fogalmak kialakítására. Fontos, hogy ezeket a fogalmakat használjuk is a későbbiekben (emlékezet szabálykövetés stb.), de ne akarjunk komoly összefüggéseket megtanítani kisiskolásoknak, hiszen ez a képesség majd csak évek múlva alakul ki. **Az általános iskolás kiscserkészeinknél** ugyanis ilyen **összefüggések a „ha – akkor” szinten mozognak**.

Társas jellemzők

A kiscserkész évek végére elérendő célok a következők:

Képes saját közösségét megkülönböztetni egy másik közösségtől. Képes erősíteni közösségének „mi” tudatát. Nyitott közösségének tagjai iránt. Családi közösségében korosztályához való szerepet vállal.

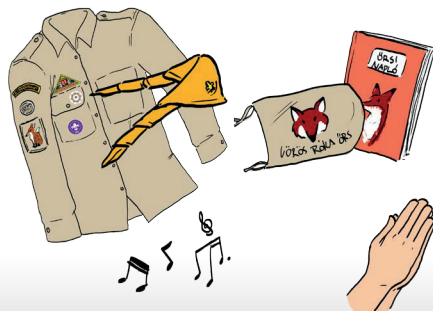

A kiscserkész korosztály kezdetén (piros pajzs próba), tehát a második iskolai évfolyam idején még kimondottan jellemző, hogy a gyerek (úgy ahogy az iskolában tanítójához, otthon a szüleihez) **az őrsvezetőjéhez ragaszkodik leginkább.** Az ő értékelése, dicsérő szavai, vagy adott esetben elmarasztalása a döntő, rajparancsnokként ezt érzelmileg helyén kell tudni kezelni. Ezért nagy szerep hárul az őrsvezető objektív szemléletére, melyre vezetőinket fel is kell készíteni.

A fehér és zöld pajzs próbák idején már nemcsak az őrsvezető szava számít, hanem a közösség tagjaié is sőt, a külső vélemények (pl.: rajparancsnok vagy másik őrben lévő kortársak) is egyre **mérvadóbbak lesznek.** A kiscserkész nyitottabb lesz társai felé, érdekli, hogy kikkel van egy őrben. Ezt érdemes játékokkal, beszélgetésekkel fejlesztenie az őrsvezetőnek, hiszen ez nemcsak az egyéni fejlődés miatt hasznos, hanem a közösség épülése szempontjából is. **Az őrsi közösség ebben a korban az őrstársakkal való közös munka során fejlődik ki** – ezért fokozatosan növeljük a közösségi alkotások számát az őrsgyűléseken.

Felértékelődik a csatakiáltás, induló, külsőségek szerepe és minden más, a közösség, az őr által készített tárgy vagy jelenet melyet együtt hoztak létre.

Saját közösségét, az őrsét képes és meg is akarja különböztetni más őrsöktől.

Ez nagyon fontos számára, és egyben elősegíti az őrs mint közösség fejlődését. Viszont a kiscserkész évek végére már **megjelennek annak a viselkedésnek az alapjai, mely a közösségből való kitűnést célozzák:** valami különleges dolog, amit csak ő tud, csak ő képes rá a többiek nem. A kisgyerekek el is követnek mindent, hogy ezt megmutassák, az ilyen belső energiákat jól kell tudni felhasználni – ne nyomjuk vissza az „őrs falai közé” hanem mindenkinben találjuk meg azt, amelyben ő különösen jó, ezáltal az őrs is több és jobb lesz. Ezeket a „különleges tulajdonságokat” értékelni is kell, mely az egyéni fejlődést segíti.

A közösséggé válás folyamatában izgalmas időszak a kiscserkészeké. Nagyon is kell, hogy a rajparancsnok külső szemlélőként segítse az őrsvezetőket abban, hogy vezetői attitűdjükkel hogyan legyenek jelen az őrseik életében. Ez leginkább személyes vezetői jelenlétet igényel: úgy őrsek munkájának megtekintése, mint az őrsvezetőkkel való megbeszélések terén.

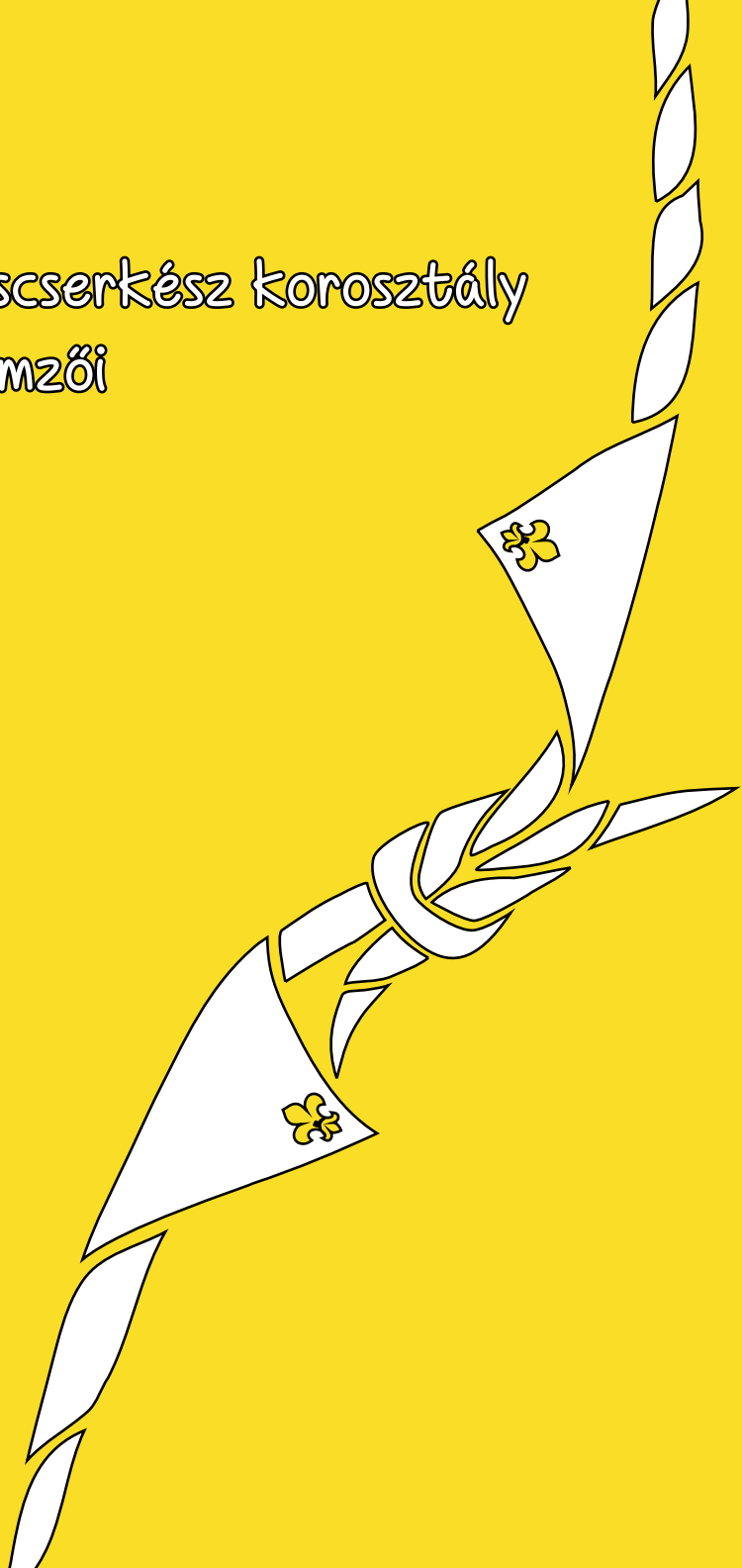
Felhasznált irodalom:

Egységes Ifjúságnevelési Kézikönyv, Budapest, 2015

A falkarendszer leírása (958. sz. Pánthy Endre cserkészcsapat, kézirat)

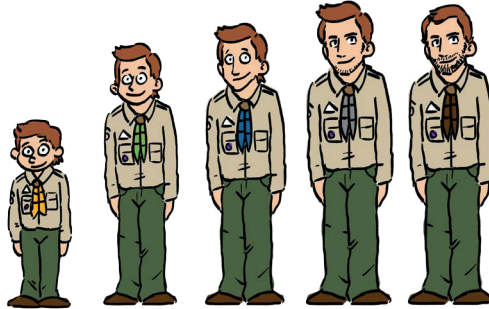

2. A kiscserkész korosztály jellemzői

2. A kiscserkész korosztály jellemzői

2.1. A kiscserkész korosztály fejlődéslélektani, biológiai jellemzői

A következőkben a gyermekek lélektani fejlődésének különböző területeit mutatjuk be a pszichológia tudományában klasszikusnak mondható elméletek, modellek segítségével. Ezekkel kapcsolatban két, egyszerre jelen lévő megállapítást kell szem előtt tartani:

- a **különböző jelenségeket nemigen lehet egyetlen modellel magyarázni,**
- az alapvető elméletek ismerete viszont elengedhetetlen a gyermekekben lezajló változások megértéséhez.

Azt is fontos hangsúlyozni, hogy az egyes elméletekben eltérő életkori felosztások szerepelnek. Ezeket egyrészt nem lehet egyértelműen megfeleltetni az EINK-féle korosztályi felosztásnak, másrészt a **gyermekek között változatos egyéni különbségek** mutatkozhatnak meg. Az életkori behatárolást ezért célszerű rugalmasan kezelni – megtartva az alapvetően kijelölt határokat.

2.1.1. Biológiai jellemzők

A csecsemőkor és a pubertás közti időszakban a csontok (növekedésük révén) mérete közelít a végleges nagyságukhoz. Az iskoláskor kezdetére a gyermekek átesnek az első alakváltozáson. Ekkorra módosul a fej, a törzs és a végtagok aránya: míg születéskor a fejhossz a test hosszának $1/4$ -e, az iskolás gyermeknél ez az arány $1/6$ -ra változik. Ebben a korban az agy is nagymértékben fejlődik: tömege megközelíti a felnőtt agyét. A homloklebe ny intenzíven fejlődik, ami kiemelt jelentőséggel bír a magasabb rendű kognitív működések (gondolkodás, tervezés, problémamegoldás, gátlás stb.) szempontjából. Az agyfejlődés eredményeképp a gyermek ügyesebben koordinálja mozgását, figyelmét képes hosszabb ideig fenntartani.

2.1.2. Pszichológiai jellemzők

Személyiségfejlődés: Erikson pszichoszociális fejlődéslmélete

Erikson a fejlődést éle ten át tartó folyamatként értelmezte, krízisek sorozataként írta le. Nyolc szakaszt különböztetett meg, melyek mindegyike valamilyen konfliktus vagy érzelmi polaritás köré szerveződik. Minden korszaknak megvan a maga krízise, minden szakasz megoldásának van egy pozitív és egy negatív pólusa. Az adott krízis sikeres megoldásával az egyén új éné rővel gazdagodik. Az éné rő mindig valamilyen többletet jelent, amit az egyén a későbbi krízisek sikeres megoldása érdekében fel tud használni. A pozitív kimenetel egészséges fejlődést eredményez, a sikertelen viszont nehézségeket okoz a személyiségfejlődésben, mégpedig azért, hogy a megoldatlan krízis tovább kíséri az egyént, és a későbbiekben személyiségproblémát vagy pszichés betegséget okoz. Erikson fejlődési korszakokat különített el, melyeket eredetileg nem kötött életkorhoz, mert egyénenként változnak. Ennek ellenére az egyes fejlődési szakaszokat nagy vonalakban megfeleltethetjük bizonyos életkori szakaszoknak az alábbiak szerint:

Korszak (életév)	Krizis		Pozitív kimenetel	Énerő
Csecsemőkor (0–1)	bizalom	bizalmatlanság	bizalom, optimizmus	remény
Kisgyermekkor (1–3)	autonómia	szégyen, kétely	önkontroll, megfelelésérzés	akarat
Játszókor (3–6)	kezdeményezés	bűntudat	önálló cselekvés tervezése és megvalósítása	célállítás
Kisiskoláskor (6–12 / pubertásig)	szorgalom	kisebbrendűség érzés	intellektuális, fizikai és szociális kompetencia	kompetencia-érzés
Serdülőkor (12–19)	identitás	szerepkonfúzió	egységes, önálló énkép	hűség
Fiatalfelnőttkor (19–25)	intimitás	izoláció	szoros, tartós kapcsolat, pálya-elköteleződés	szeretet, szerelem
Felnőttkor (25–50)	generativitás	stagnálás	törődés a családdal, társadalommal, jövővel	törődés másokkal
Érett (idős) felnőttkor (50–)	integritás	kétségbeesés	élettel való megelégedés, szembenézés a halállal	bölcsesség

Az elmélet alapján a 7-10 év közötti gyermekek a negyedik alszakasznál tartanak, ennek az időszaknak a krízise a kompetenciaérzés megszerzéséhez kapcsolódik.

A kisiskoláskorban az ösztönkésztetések csillapodnak. A gyermekek az intellektuális tevékenységekre és a teljesítményre fókuszálnak. **Ebben az időszakban a teljesítménnyel kapcsolatos sikeres, főleg iskolai tapasztalatok megalapozzák a kitartást, a késleltetésre való képességet és a teljesítménnyel kapcsolatos pozitív önértékelést. A kudarcok ezzel szemben a kisebbrendűség érzésének megjelenéséhez vezethetnek, ami vonatkozhat a kézügyesség, az intellektuális teljesítmény vagy a társas kompetencia területére is.**

Külső és belső kontroll

A külső/belső kontroll mint személyiségdimenzió Rotter nevéhez fűződik, és arra vonatkozik, hogy a személy mennyire lát összefüggést saját cselekvése (pl. tanulásba fektetett energia) és a következmények (pl. megszerzett érdemjegy) között. A belső kontrollal rendelkező személyek úgy érzik, az életeseményeket ők maguk határozzák meg, hatékonyan képesek irányítani a történéseket. Ezzel szemben a külső kontrollal rendelkező személyek úgy érzik, a történések a véletlennek vagy a szerencsének tulajdoníthatók. Nem kedvező, ha mindennel kapcsolatban vagy csak külső vagy csak belső összefüggést lát a személy saját cselekvése és a következmények között. Optimális esetben a helyzettől függően rugalmasan képes váltani (pl. a sikert belső oknak, a kudarcot külsőnek tulajdonítja – természetesen a realitást szem előtt tartva). A sikerek és kudarcok értékelésénél mellett, hogy az egyén külső vagy belső okokkal magyarázza az eseményeket, további szempont, hogy az adott okot mennyire tekinti stabilnak vagy megváltoztathatónak. Egy konkrét példával élve:

A gyermek rossz jegyet kap a feleletére. Belső kontroll esetén saját hibájának tekinti az eredményt. Ha az okot stabil tényezőnek tartja („Rossz jegyet kaptam, mert buta vagyok”), az nem túl kedvező, ezért az önértékelés fenntartása szempontjából pozitívabb, ha instabil, változtatható okokkal magyaráz („Rossz jegyet kaptam, mert most nem készültem rendesen.” vagy „Rossz jegyet kaptam, mert ma nem vagyok formában.”).

Külső kontroll mellett a gyermek saját hatásától függetlennek értelmezi a következményt, és ebben az esetben is megkülönböztethetünk stabil és instabil okokkal való magyarázó stílust („Rossz jegyet kaptam, mert utál engem a tanár.” vagy „Rossz jegyet kaptam, mert ma nem volt jó hangulatban a tanár.”)

A szülői nevelés jelentősen befolyásolja, hogy a gyermek helyesen látja-e a külső és belső okokat és ezek arányát. A túlzott korlátozás a külső kontroll érzését erősíti, míg ha a szülő bátorítja a kezdeményező viselkedést, a gyermek úgy érzi, képes befolyásolni a környezetét, ez segíti a belső kontroll kialakulását. A környezeti tényezők is befolyásolják a pillanatnyi kontrollhely-hitet: **a korlátozó vagy kiszámíthatatlan környezet a külső kontroll érzését erősíti. A belsőkontroll-attitűd erősíthető a szabályok közös kialakításával, felelősségvállalást megkövetelő feladatok adásával, valamint egyenrangú konfliktusmegoldással is.**

A nézőpontátvétel fejlődése

A társas interakciók folyamatainak megértéséhez a gyermeknek tudatában kell lennie,

hogyan az interakciós partnerek érzelmei, érdekei és céljai nem azonosak, tehát képesnek kell lennie a másik nézőpontjának átvételére.

Selman (1980) a nézőpontátvétel fejlődésének öt szintjét azonosította:

1. Differenciálatlan, egocentrikus szint: 3–5 éves kor
2. Differenciált és szubjektív szint: 5–9 éves kor
3. Személyes és viszonyos szint: 7–12 éves kor
4. Személyes és kölcsönös szint: 10–15 éves kor
5. Mély és társadalmi-szimbolikus szint: 12 éves kortól

Ebben az időszakban a gyermek egyéni fejlődési ütemétől függően a nézőpontátvétel két szakasza lehet jellemző. A *differenciált és szubjektív* szinten a gyermek már képes felfogni, hogy ugyanazt a helyzetet mások nem ugyanúgy látják, mint ő, és ezt próbálja is megérteni (ez egyre jobban megy, ahogy tanulja). Ebben az időszakban már differenciálódik az emberekről kialakított fogalom: megkülönböztetik a fizikai és pszichológiai jellemzőket, felismerik a szándékos cselekvést. Baráti kapcsolataira jellemző, hogy vagy azt csinálja, amit a másik fél akar, vagy fordítva. A *személyes és viszonyos* szinten a gyermek képes magát a másik fél szemével látni, és tisztában van vele, hogy erre a másik is képes. Elkezd megérteni és figyelembe venni a másik gondolatait, érzelmeit. Kapcsolataiban figyelembe veszi, hogy a másik is tudja azt, amit ő. Szívesen osztja meg gondolatait a barátaival, saját örömeire lép másokkal interakcióba.

A nézőpontátvétel fejlődését nagyban segítheti az **áldozatközpontú fegyelmezés** (Hoffman): ennek során a gyermeket arra biztatják, hogy nem kíváncsi a cselekvésének eredményét próbálja az áldozat szemével nézni. Ez a módszer csökkenti az agressziót, miközben erősíti a proszociális viselkedést. A gyermek megtanulja, hogy a **konfliktusok egyezkedéssel megoldhatók**, képes lesz a következményeket helyesen felmérni.

Társas kapcsolatok

A gyermekek kortársaikkal való viszonya az életkor előrehaladtával jellegzetes változásokat mutat, a kortárskapcsolatok fokozatosan kapnak egyre nagyobb szerepet. **A 6-10 éves gyermekek idejük nagyobb részét már a kortársakkal töltik, de a norma-követés szempontjából továbbra is a szülők szerepe a meghatározó.**

A kortárskapcsolatok a felnőtt-gyermek kapcsolattól alapvetően különböznek, ezért a funkciójuk is egészen más. **A felnőtt-gyermek kapcsolat** szükségszerűen aszimmetrikus, **fő funkciója az érzelmi támogatás, a biztonság nyújtása és a szabályelsajátítás.** Ezzel szemben a kortárskapcsolatok szimmetrikusak, egyenrangúságon alapulnak. Segítik az önállóság megszerzését, a szülőktől való függetlenedést, a felelősségvállalást és az önértékelést, miközben hozzájárulnak az énkép kialakulásához, és alapot nyújtanak a társas összehasonlításhoz és a teljesítmény értékeléséhez.

Hartup (1992) szerint a barátságnak döntő szerepe van az olyan alapvető társas (kommunikációs és együttműködési) készségek elsajátításában, melyekre a csoportba lépéshez feltétlenül szükség van. A barátságok segítségével az egyén információt szerez saját magáról, a többiekéről és a világról egyaránt. Az sem elhanyagolható szempont, hogy a barátok érzelmi és kognitív erőforrást is jelentenek az egyén számára, ami segíti a stresszhez való alkalmazkodást.

Az életkor növekedésével a barátságok minősége is változik, ami nem független a gyermek értelmi fejlődésétől. **A nézőpontátvétel, az empátia fejlődése és a kölcsönösség eredménye, hogy a kapcsolatok egyre szimmetrikusabbá és tartósabbá válnak, egyre kevésbé érdekezték.**

Kiscserkész korban a **barátságok jellemzően azonos neműek között alakulnak ki.** Ekkor jelenik meg a kölcsönösség, nagyobb fokú intimitás jellemző a kapcsolatokban. Ebben az időszakban a gyermekek már érzékenyebbek a társ szükségleteire. Aktívan tesznek azért, hogy a barátság fennmaradjon, de ezt a másik féltől is elvárják. Ugyanakkor **az együttműködés még érdekvezérelt, ezért egy konfliktus gyakran a barátság felbomlásához vezet.**

Az, hogy az egyén milyen helyet foglal el a csoportban, illetve hogy a társak mennyire fogadják el, nagyban függ az egyén személyes jellemzőitől. **Minden életkorban igaz, hogy az előnytelen fizikai megjelenés és az agresszív vagy furcsa viselkedés nem kedvez a társas helyzetnek, míg a szociális ügyesség, a jó konfliktuskezelési képesség és az empátia növeli a népszerűséget.** E korban a lányoknál az együttműködés, a nyugodtság és az agresszió hiánya segíti a társak általi elfogadottságot. Fiúknál a bátorság, az ügyesség, a vezetői rátermettség és a korrektség alapján történik a megítélés.

Erkölcsei fejlődés

Piaget a gyermekek erkölcsi ítéleteinek fejlődését a kognitív fejlődés alakulásával állította párhuzamba. Óvodáskorban figyelhető meg, hogy a gyermekek a szabályokat megkérdőjelezhetetlen parancsnak tekintik és követik. A cselekedeteket a következmények alapján ítélik morális szempontból elfogadhatónak vagy elfogadhatatlannak, a mögöttes szándékot nem veszik figyelembe. Ehhez képest jelent minőségi változást, hogy **a 7-10 éves gyermekek felismerik, hogy a szabályok egyetértésen alapuló társas konvenciók, azaz közös megegyezés alapján akár meg is lehet őket változtatni.** Az

erkölcsi ítéletek meghozatalakor már a szubjektív tényezőket is, például a szándékot is figyelembe veszik.

Például: ha két gyermek bögrét tör össze, de az egyik egyetlen darabot vág szándékosan földhöz, míg a másik tízet ejt le egy tálcával együtt ijedtében, akkor már nem azt mondják, hogy az ijedt gyermek viselkedése az elítélendő a nagyobb kár miatt, hanem a szándékos rongálást helytelenítik.

A büntetést nem tartják már a tekintély akaratából fakadó elkerülhetetlen megnyilvánulásának, inkább kiszabható lehetőségnek tekintik.

Kohlberg az erkölcsi fejlődés vizsgálatának érdekében dilemmákat tartalmazó történetekre adott válaszokat elemzett, mégpedig az alapján, hogy a válaszadók mivel indokolták az egyes cselekedetek elfogadható vagy elfogadhatatlan mivoltát. Ennek eredményeképp három szintet különített el, melynek mindegyike két további alszakaszra bontható. Az életkor előrehaladtával az egyének (optimális esetben) egyre magasabb szinteket érnek el.

I. Prekonvencionális erkölcs
1. Büntetésorientáció
2. Jutalomorientáció
II. Konvencionális erkölcs
3. Derékgyerek-orientáció
4. Tekintélyorientáció

III. Posztkonvencionális erkölcs
5. Társadalmiszerződés-orientáció
6. Etikaelv-orientáció

Kohlberg szerint az erkölcsi fejlődésben 10 éves koráig minden gyermek a prekonvencionális szinten tart. (Az elnevezés maga azt jelenti, hogy megelőzi a konvencionális szintet, ami alapján az egyén a hagyományosan elfogadottnak vélt magatartást részesíti előnyben.) A büntetésorientáció időszakában a gyermek a szabályokat a büntetés elkerülése érdekében követi (pl. nem üti meg a testvérét, mert tudja, hogy a szülei leszidnák érte). A jutalomorientáció megjelenésével a viselkedés célja már a jutalom vagy a jóindulat elnyerése, nem kizárólag a negatív következmények kerülése (pl. ebédnél maga elé engedi a többieket a sorban, mert tudja, hogy cserébe ő választhat először játékot délután).

Felhasznált irodalom:

V. Komlósi Annamária (1999): *Nem vagy egyedül*. Osiris, Budapest

Cole, M., Cole, S. R. (2006): *Fejldéslélektan*. Osiris, Budapest

Atkinson, R. L., Hilgard E. (2005): *Pszichológia*. Osiris, Budapest

2.2. A korosztály szociális, társadalmi jellemzői

2.2.1. Szabadidős tevékenység, érdeklődési kör

Az alábbiakban áttekintjük a *Magyar Ifjúság 2012* tanulmány eredményeit, amelyek a farkasköltyök és kiscserkész korúak szabadidő-felhasználására vonatkoznak.

A városi cserkészcsapatoknál különösen jellemző, hogy a fiataloknak a cserkészlet mellett más iskolán kívüli szabadidős tevékenységeik is vannak. Ilyen például a sport, a zene és idővel beköszönnek már bizonyos különórák is. A kisebb településeken élők esetében azonban szinte a cserkészlet az egyetlen szervezett iskolán kívüli tevékenység.¹

A tanulmány adatai szerint hétköznaponként **leginkább a tizenévesek, a fiúk és a kedvezőtlenebb anyagi körülmények között élők rendelkeznek több szabadidővel** – a huszonévesekkel, a lányokkal és a jómódúakkal szemben. A hétvégekre is ez jellemző, annyi különbséggel, hogy a jómódúak számára a hétvégeken átlagosan több szabadidő áll rendelkezésre, mint a kedvezőtlenebb anyagi körülmények között élők számára.

Az érdeklődési kör az utóbbi időben sokat változott a fiatalok körében, és ez már kiscserkész kortól megfigyelhető. **Míg a 2008-as adatok azt mutatták, hogy jellemzően a televízió uralta a hétvégi szabadidőt, addig 2012-re ennek helyét már átvette a számítógép.** Ezen belül az internethasználat (közösségi oldalak, hálózati játékok) vált uralkodóvá. El lehet mondani, hogy az összes érdemi válaszadót tekintve a társas életre fordított idő mennyisége arányos az internetezésre és a sportolásra fordított idővel.

A nagymintás kérdőíves kutatás beszámolója hat csoportra osztotta a résztvevőket. Az egyes csoportok különböznek a szabadidős tevékenységi formák szerint.

1. Társas életet élők:

A csoporttagok szabadidejük legnagyobb részét a társas együttlétekkel töltik, de a tévzésre, filmnézésre, valamint az internetezésre is relatíve sok időt fordítanak (idejük közel 23%-át).

2. Képernyő előtt ülők:

A csoport tagjai szinte kizárólag internetezéssel, filmnézéssel töltik szabadidejüket.

3. Tévénézők:

Azok, akik ebben a csoportban találhatók, szinte kizárólag televíziót vagy filmeket néznek.

4. Aktívak:

A fő szabadidős tevékenység ebben a csoportban a sportolás, illetve a mozgás, de a szabadidő jelentős részét ők is a képernyő előtt töltik.

5. Olvasók:

A csoport tagjai olvasni szeretnek. Szabadidejük 38%-át az olvasás, negyedét a tévénézés, 18%-át az internetezés teszi ki.²

¹ Kisközösségi ifjúságnevelés támogatása – A „narratív” kvalitatív kutatási fázis tanulságai-tanulmány 14. o.

² Kisközösségi ifjúságnevelés támogatása – A nagymintás kérdőíves kutatás kutatási beszámolója 33–36. o.

Mint a fentiekből is kiolvasható, a szabadidő jelentős részére erős a média befolyása, és ez már nem csak a nagyobbakat, de a kiscserkész korosztályt is érinti.³ Éppen ezért mind a szülőnek, mind a cserkészvezetőnek figyelnie kell arra, hogy a gyermek milyen felületeket néz az interneten, illetve milyen műsorokat a televízióban.

Egészen kisiskolás kortól jellemző, hogy a gyermekek (akár álnéven) felregisztrálnak a közösségi oldalakra. Itt pedig különböző veszélyeknek vannak kitéve (felnett tartalmak, internetes átverések, tisztességtelen szándékú felnőttek stb.). Ettől mindenképpen meg kell kímélni a gyermekeket. Ennek pedig legjobb módja a felvilágosítás, az internethasználat tudatossá tétele. Már egészen kis korban tájékoztatni kell az internethasználat veszélyeiről, meg kell hallgatni kérdéseit, és mindenre türelmesen válaszolni kell. Így mire valóban aktív felhasználóvá válik, már rendelkezik némi ítélőképességgel.

A televíziónézéssel kapcsolatban is hasonló a felelősségünk. Itt is segíthet a cserkészvezető filmjavaslatok összeállításával, az építő jellegű műsorok összeírásával. Tudatosítani kell a szülőknél és magunkban is, hogy az internethasználat és a televíziónézés ugyanolyan összetett és veszélyeket rejtő fogyasztási folyamat, mint a táplálkozás. **A helyes arányok megtalálása, a módszeresség, az egészséges információbevitel itt is meghatározó, a mentális egészség feltétele.**

2.2.2. Alkoholizmus és drog hatása a gyermekekre

Az alkoholizmus és drogfogyasztás manapság sajnos egyre erősebben jelentkező társadalmi probléma. **Kábítószer- és alkoholfüggőségnek nevezzük azt az állapotot, amikor valaki állandó jelleggel fogyasztja ezeket a szereket, annak ellenére, hogy tapasztalja (tudatosítja magában) káros hatásait.**⁴

Az alkohol és a drog kérdéskörét két szinten érdemes megközelíteni: egyrészt meg kell vizsgálni, hogy ezekkel a problémákkal küzdő szülők milyen hatást gyakorolnak a gyermekeikre, illetve a korosztály közvetlen veszélyeztetettségét is látni kell.

Szülői oldalról viszonylag ritkán találkozhatunk a cserkészeten belül drog-, illetve alkoholproblémákkal. Ennek oka nemcsak a cserkészeten által érintett társadalmi rétegekben keresendő, hanem abban is, hogy ezek a jelenségek nem feltétlenül nyilvánvalóak vagy ismertek a cserkészvezető számára. Épp ezért érdemes a gyanús eseteket tapintattal, empátikusan (felértékelődik a családlátogatások szerepe!) körüljárni. **Nem a mi felada-**

³ Magyar Ifjúság 2012 tanulmánykötet

⁴ F. Lassú Zsuzsa, Glauber Anna, Hajdu Krisztina, Kolosai Nedda, Rózsáné Czígány Enikő: Gyermekek mentálisan sérülékeny családokban 41. o.

tunk és kompetenciánk eme krízishelyzeteket megoldani, ám a gyermek nevelési szempontjából fontos tájékozódnunk családi háttéréről is.

Az alkoholizmus és a drogfogyasztás velejárója többnyire a család anyagi elhanyagolása is, hiszen az alkoholista vagy drogfüggő fél a jövedelem egy részét az élvezeti szerekre költi. Ezáltal azonban nem jut pénz a család egyéb, fontosabb szükségleteire, és a családban felnövekvő gyermek így sok esetben nem kapja meg a megfelelő anyagi javakat, amit kortársai, és ez által már ekkor beilleszkedési zavar alakulhat ki nála.⁵ Ezek a függőségek a szülők egymáshoz való viszonyát is mérgezik, így pedig nagy veszekedéseket tud generálni. A gyermek ennek is elszenvedője, hiszen nem tudja, hogy mit és hogyan reagáljon adott szituációban. A gyerekek nem értik a fizikai vagy lelki bántalmazás valódi okát, így sokszor magukat kezdik el hibáztatni. A brutális magatartás váratlansága miatt pedig állandó stresszhelyzetet él át, ami pedig szomatikus betegségek kialakulását is eredményezheti.⁶ Azonban olyan példát is láthatunk, mikor a szülő egyszerűen elhanyagolja gyermekét, nem foglalkozik vele. Ilyenkor a gyermekek ingerszegény környezetben nőnek fel, ami negatív hatással van személyiségük fejlődésére. Ennél még rosszabb hatást válthat ki a szülői viselkedés következtelensége, ami érzelmi labilitást okozhat a gyermekeknél. A bizonytalanság szorongást válthat ki, és ez később az egyén kapcsolataira is kihat.⁷ **Ezért fontos szem előtt tartanunk, hogy a zavartan, feszülten viselkedő, közösségben nehezen oldódó kisgyermekek magatartásának háttérében ilyen okok is állhatnak.**

Azokban a családokban, ahol jelen van a függőség, nagyobb a válások aránya is, így a gyermekeknek újabb helyzethez kell alkalmazkodniuk. Vagy egyszülős családban élnek, vagy a szülő új élettársat próbál találni, aki gyakran szintén alkoholproblémákkal küzd.

A drogfogyasztó szülők gyermekei sokszor mutatnak zavarokat kötődésükben is.

Az óvodáskor több szempontból is meghatározó a gyermekek életében. Ebben az időszakban veszi át a gyermek az azonos nemű szülőtől a nemi szerepének megfelelő viselkedést. A gyerekkor egyik legfontosabb feladata, hogy a gyermek megfelelő szeretetet kapjon ahhoz, hogy később szeretni tudjon. Ezt az édesanyától tudja megtanulni, feltéve, ha a gyermek, feltéve, ha át tudja élni, hogy édesanyja csak rá figyel és tud reagálni a szükségleteire. A szülő függősége miatt a gyermek nem kapja meg azt a figyelmet és szeretetet, amely által képes lenne megtanulni, hogyan kell érdek nélkül szeretni és bízni az emberekben. Az otthoni bátorítás hiánya és a gyermeket ért büntetések váratlansága a,

⁵ Fináncz Judit: Az alkoholista családi környezet szocializációs diszfunkciói 2. o.

⁶ Fináncz Judit: Az alkoholista családi környezet szocializációs diszfunkciói 3. o.

⁷ Fináncz Judit: Az alkoholista családi környezet szocializációs diszfunkciói 3. o.

személyiségfejlődésében kimutathatóan negatív hatásokat okoz.⁸ Habár az óvodáskorú gyermekek még nem fogják fel teljes mértékben a drogokkal és alkohollal kapcsolatos intéseket, de ebben a korban kezd kialakulni a helyzetértékelő, problémamegoldó és döntéshozó képességek, melyekre a későbbi időszakban nagy szükségük lesz.

Súlyos probléma, hogy egyre több gyermek próbálja ki a szüleitől látottak miatt vagy társaik követése miatt ezeket a káros szereket. Ezért fontos hangsúlyozni, hogy mekkora szerepe van napjainkban a felvilágosításnak, akár már kisiskolás korban. Megfelelő előkészítéssel növelhetjük annak esélyét, hogy a gyermek a későbbiekben jó döntést fog hozni az alkohol és a drog jelentette veszélyes helyzetekben. A megfelelő és őszinte beszélgetés nemcsak a prevenció része lehet, hanem a kialakult probléma kezelésének is. Megalapozhatjuk így a gyermekek belénk vetett bizalmi kötődését, és ezáltal nyíltan fog beszélni problémáiról, amiben támaszai lehetünk.⁹ **A felelősségünk ilyen helyeken hatalmas, és egyedül nem is vállalkozhatunk a probléma megoldására.** Fontos a szülő (és adott esetben szakember) bevonása is! Ez újra aláhúzza a szülőkkel való kétoldalú bizalmi kapcsolat fontosságát.

2.2.3. A szülők válásának hatása a gyermek életére

Az ifjúsági közösségeket vizsgáló tanulmány alapján elmondható, hogy a családi mintának szinte minden válaszadó nagy szerepet tulajdonított a vizsgált gyerekek és ifjúsági vezetők közül. Vannak azonban olyan esetek is, ahol épp a családi minta ellenére keres a fiatal közösséget. A családban nem kap elegendő figyelmet, nincs akivel beszélgessen, többek között ezért is van rá szüksége, hogy máshol megértésre, figyelemre és szeretetre találjon. Előfordul, hogy a család az, ami nem alkalmas a társas kompetenciák elsajátítására, gyakorlására, mert a hétköznapiakban keveset vannak jelen a szülők, vagy csupán az egyik szülő van jelen, illetve nincsenek testvérek.¹⁰

Hazánkban sajnos egyre növekszik a házasságkötésekre jutó válások aránya. Ez nem csupán a társadalom összetétele szempontjából hátrányos, hanem a gyermekek életében is jelentős változásokat eredményez. 2011-es adatok azt mutatják, hogy 652 válás jutott 1000 házasságkötésre¹¹, és ez a tendencia tovább erősödik. Ezzel kapcsolatban már ennél a korosztálynál is van feladatunk. Igényt kell támasztani a kiscserkészekben a családi hagyományok és ünnepek tiszteletére, ezek ápolására, a **rokonkapcsolatok** minél jobb megismerésére, erősítésére, a napi jótett alkalmak megtalálására az otthoni, családi életükben.

⁸ Fináncz Judit: Az alkoholista családi környezet szocializációs diszfunkciói 5. o.

⁹ Elektronikus Lakossági Bűnmegelőzési Információs Rendszer: Gyermekek és az alkohol 2. o.

¹⁰ Ifjúsági közösségek kvalitatív tanulmány 25. o.

¹¹ Magyarország társadalmi atlasza

Minden nevelő közeg közül a legnagyobb jelentősége a családnak van. A család egyben a gyermek legkorábbi élményeinek a forrása, továbbá a legtartósabb, vérségi kapcsolaton alapuló érzelmi egység. A jó család felerősíti a társadalom pozitív, fejlesztő hatásait, és csökkenti a károsítókat. Ezzel szemben egy diszharmonikus család a negatív hatásokat erősíti fel, és gyengíti a kedvezőeket.¹²

A válás különböző formákban mehet végbe. Figyelembe kell venni azt, hogy mennyire vált már diszharmonikussá egy kapcsolat. Hiszen ha egy gyermek egy meglehetősen viharos házasság szemtanúja, az szintén negatív magatartási formákat válthat ki belőle, és rossz irányba változhat a személyisége. A házasság fontos tényező, de akkor lehet nagy segítség egy gyermek számára mindkét szülő jelenléte, ha azok egy-iséget alkotva, együttesen vesznek részt a nevelésben. A szülők válása mindenképpen nyomot hagy egy gyermek életében, de ha az kulturált formában zajlik le, az általa okozott zavarok átmenetiek lehetnek, és a szocializáció sikerét csupán átmenetileg veszélyezteti.¹³

Az ifjúsági közösségek nagymintás kutatási beszámolója alapján elmondható, hogy a tanulmányban megkérdezettek negyedének elváltak a szülei. A felnőtt megkérdezettek 21%-a pedig maga is elvált legalább egyszer. A sikertelen házasságokat legnagyobb mértékben a szülői minta, illetve az életkor határozza meg.¹⁴

		A megkérdezett életében előfordult-e már válás	
		igen	nem
A szülők mindig együtt éltek	15–19 évesek	0%	100%
	20–24 évesek	6%	94%
	25–29 évesek	11%	89%
	30–34 évesek	10%	90%
	35–39 évesek	20%	80%
	40–44 évesek	33%	67%
	45–50 évesek	34%	66%

¹² Gáti Ferenc: Nevelési ártalmak a családban –

http://mek.oszk.hu/04600/04669/html/balogh_pedpszich0041/balogh_pedpszich0041.html 2014.11.18.

¹³ Ranschburg Jenő: A családi diszharmonia és a válás hatása a gyermek fejlődésére 389. o.

¹⁴ Kisközösségi ifjúság nevelés támogatása – A nagymintás kérdőíves kutatás kutatási beszámolója 21. o.

A szülők elváltak	15–19 évesek	4%	96%
	20–24 évesek	14%	86%
	25–29 évesek	15%	85%
	30–34 évesek	27%	73%
	35–39 évesek	37%	63%
	40–44 évesek	46%	54%
	45–50 évesek	52%	48%

1. táblázat: **Elvált-e már a megkérdezett – a szülői minta és az életkor szerint, %, érdemben válaszolók, N=1150**

A válás életkor szerinti befolyásoló hatása

A válás szempontjából rendkívül fontos tényező a gyermek életkora. Az általunk vizsgált korosztály roppant érzékeny az őt ért környezeti hatásokra, ezért kiemelt figyelmet kell fordítani rájuk.

A gyermek megszületése előtt

A szocializációt akkor veszélyezteti leginkább a szülők elszakadása, mikor az a gyermek megszületése előtt következik be, ilyenkor ugyanis az anyát különböző negatív hatások és energiák kötik le, és ez által nem tud kialakulni közte, és magzata között az emocionális kapcsolat. **Ilyen esetben sokszor a gyermek születése után nem tud az anya megfelelően kötődni gyermekéhez, és ez kihathat egész hátralévő életére.**¹⁵ Ha pedig frusztrálódott anya tartja maga mellett a gyermekét, az mindenképpen negatív eredménnyel jár. Ugyanis a gyermeküket nem szerető anyák többnyire kíméletlenek és durvák tudnak lenni.¹⁶

A gyermek megszületése után

Ha a válás a gyermek születése után következik be, az anyai magatartásforma meglehetősen más, mint az előző esetben. Ilyenkor ugyanis **az anya védelmező funkciójába menekül**. Gyermekéért él, és mindent meg akar adni neki, ami lehetőségeihez mérten

¹⁵ Ranschburg Jenő: A családi diszharmonia és a válás hatása a gyermek fejlődésére 389. o.

¹⁶ Gáti Ferenc: Nevelési ártalmak a családban –

http://mek.oszk.hu/04600/04669/html/balogh_pedpszich0041/balogh_pedpszich0041.html 2014.11.18.

lehetőséges. Azonban a gyermek szempontjából ez sem a pozitív magatartásforma, mert ezáltal a túlféltés és túlaggódás jelei megjelenhetnek a személyiségén. Kettejük szimbiozisa ugyanis akkor is jelentkezhet, ha már életkora ezt nem indokolná.¹⁷ Ha egy édesanya kisajátítja gyermeke érzelmeit, és mindenféle módon igyekszik magához láncolni, akkor egy ilyen gyermek személyisége csak torzan fejlődhet ki.

Kisgyermekkorban

Nem is feltételeznénk, de a hat éves kor előtt bekövetkezett válás a gyermek szexuális magatartására van nagy hatással. Sokan úgy vélik, hogy az apai minta hiánya a fiúk szexuális identitásának alakulására van csak hatással. Ez azonban nem igaz, mert a lányoknak is ugyanúgy szüksége van az apai mintára. Mivel a maszkulin és feminin viselkedésformák elsősorban a két nem kapcsolatában mutatkozik meg, amiből következik, hogy egy anya önmagában nem megfelelő minta lánya számára. Gyakori, hogy a hat éves korától csupán édesanyja által nevelt kislány később korán megy férjhez, de hamar kudarcot is vallanak kapcsolatai. Ha egy édesanya egyedül neveli kisfiát, akkor más irányt vesz fejlődése, de az sem pozitív. Itt az „önmagát megvalósító jóslat” jelentkezhet. Mikor gyermeke csínyt követ el, vagy gyermekében volt férjét véli felfedezni, minden esetben azért könyörög, hogy csak olyan ne legyen, mint az édesapja. Ez pedig folytonos összehasonlítgatással jár, ami szintén nem jó irányba terelheti a gyermek személyiségfejlődését.

Eddig csak azokat a példákat említettük, amik akkor következhetnek be, ha a gyermek anyjánál marad, mivel ez az általánosabb. De abban az esetben is lehetnek problémák, ha az édesapához kerülnek a gyermekek. Ebben az esetben a lánygyermek egy idő után átveszi édesanyja szerepét. Ha ez még nem is okozna gondot a kislány életében, mikor édesapja újból párt próbál választani magának, féltékenység alakulhat ki, és ez problémát okozhat a személyiségfejlődésben.¹⁸

jjáalakuló család

Egy válás általában nem ér véget azzal, hogy egy kapcsolat megromlott, és a bíróság kijelentette, hogy a két fél ezen túl törvényesen is külön élheti tovább az életét. A gyermekük ugyanaz, aki megváltozott helyzetben kénytelen tovább fejlődni és alkalmazkodni a körülményekhez. Ilyen eset, mikor az anya vagy apa úgy dönt, hogy új családot alapít. Ez pedig az esetek zömében jellemző, rövidebb vagy hosszabb idő elteltével.

¹⁷ Ranschburg Jenő: A családi diszharmonia és a válás hatása a gyermek fejlődésére 390. o.

¹⁸ Ranschburg Jenő: A családi diszharmonia és a válás hatása a gyermek fejlődésére 390. o.

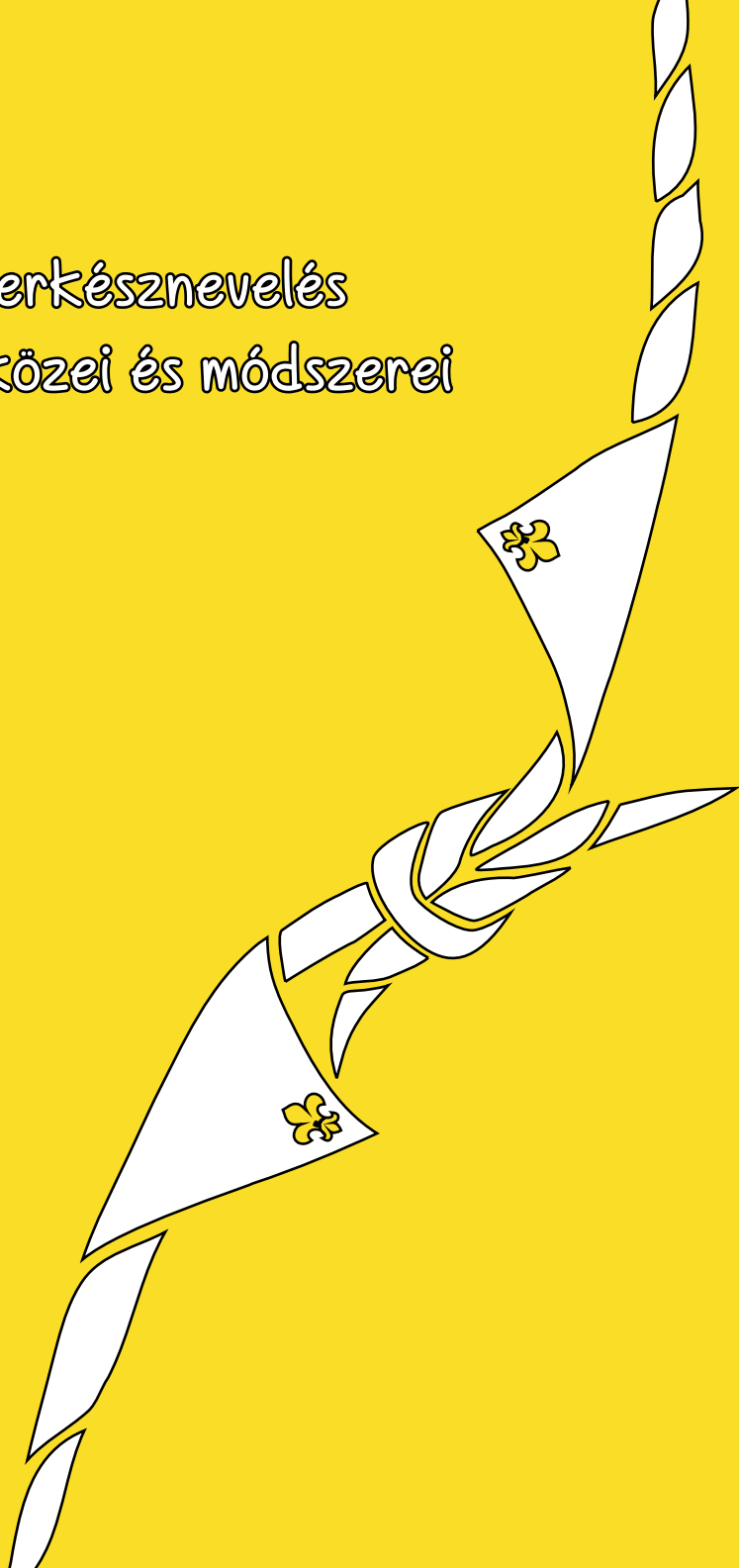
A válást követően a gyermek és a vele maradt szülő közti kapcsolat többnyire bensőségesebbé válik. Ám egy új szereplő belépésével ez a kötelék megváltozik. Egyedüli helyzete megrendül, felüti fejét a féltékenység, és mostohájával szemben ellenségesen kezdhet viselkedni. Ha a szülő agresszívan reagál gyermeke viselkedésére, felerősítheti benne az ellenállást. Azonban ha a szülő nyíltan gyermeke mellé áll, az pedig új kapcsolatának felbomlásához vezethet. Azonban a gyermek veszélyeztetettség érzete csak ritkán törvényszerű vagy elkerülhetetlen. Ennek feltétele, hogy az adott szituációban lévő emberek pszichésen egészségesek legyenek, rendelkezzenek empátiával egymás iránt, és fontos, hogy legyen annyi érzelmi kulturáltságuk, hogy a szeretetet adni és elfogadni egyaránt képesek legyenek.¹⁹ Ezért fontos az érzelmi nevelés. **Legyenek a kiscserkészek életében érzelformáló személyi és közösségi kapcsolatok. Legyen lehetsége az érzelmeinek kifejezésére, akár örömről, akár dühről, szomorúságról, félelemről vagy meglepődésről van szó. Az ösztönzés (elismerés-elmarasztalás), a gyakoroltatás, a személyes példaadás, a játék mind lehetséges módszerek ebben a folyamatban.**

¹⁹ Gáti Ferenc: Nevelési ártalmak a családban – http://mek.oszk.hu/04600/04669/html/balogh_pedpszich0041/balogh_pedpszich0041.html 2014.11.18.

3. A cserkésznevelés eszközei és módszerei

3. A cserkésznevelés eszközei és módszerei

3.1. A létszám, nemek és őrς felosztása a kiscserkész korosztályban, őrςi foglalkozás gyakorisága - őrςi közösségek kialakítása a kiscserkész korosztályban

A kiscserkész korosztályban az őrς mint közösség még alakulófélben van, de az őrςi rendszer kereteit már farkaskölyök kortól megteremtjük.

A farkaskölyök családok (őrςök) kialakításánál **lehetőség van arra, hogy vegyes nemi összetétellel dolgozzunk.** Ennek oka, hogy a korosztályi sajátosságokból adódóan még nem zavaró a koedukált farkaskölyök családban való munka (szívesen dolgoznak, játszanak együtt a fiúk és a lányok). Praktikus szempontból is hasznos számunkra a vegyes összetétel alkalmazása ugyanis a külső tényezők miatt (család, iskola) nagymértékű fluktuáció várható, tehát valószínűleg jönnek-mennek a gyerekek a közösségen belül. Ezért jó megközelítés úgy gondolkodni, hogy **egy farkaskölyök család létszáma 8-15 fő legyen.** Ha 10 fő fölötti, lehetőség szerint a családnak két vezetője legyen.

A fentiekkel szemben viszont **a nemi összetétel kapcsán az EINK-ben megfogalmazottak szerint javasoljuk, hogy ahol lehetőség van rá, kezdődjön meg a családok nemenkénti bontása** azért, hogy a férfiaságra/nőieségre nevelés minél hamarabb megjelenjen munkánkban.

A magas létszámot azért ajánljuk, mert így elkerülhető, hogy az őrς definíciója szerinti hat fő alá essen a legfiatalabbakat számláló közösségünk létszáma.

A foglalkozások akár kétszer olyan hosszúak is lehetnek, mint **egy átlagos őrςgyűlés: 2-3 óra.** Ennek mentén a családvezetőktől komoly felkészültségre és tervezésre van szükség, hogy az együtt eltöltött idő valóban **élvezetes** legyen – ebben a rajparancsnokra, Akelára támaszkodhatnak.

A **kiscserkész** évtől (tehát általános iskola 2. osztályától) még inkább érdemes **nemenként külön működő őrςöket** kialakítani, de továbbra is **magas létszámmal: 6-12 fővel.** Ebben az esetben is igaz, hogy 9-10 fő fölött lehetőség szerint legyen segédőrςvezetője az őrςnek.

A nemenkénti szétválasztás szükségessége a kiscserkészek életkori sajátosságaikból ered. A lányok és a fiúk érdeklődése fokozatosan eltérő, érésük különböző ütemben halad és ez az olló a negyedik évfolyam végére egyre csak nyílik. Ezen kívül, ha kitekintünk

a korosztály végére jól látszik, hogy az egy korosztályba tartozó azonos nemű fiatalok együttnevelése a cserkész korosztályban már kötelezően elkezdődik – jobb elejét venni azoknak a nehéz perceknek, ami egy négy év alatt összeszokott vegyes órs szétválasztásával és két új (ismeretlen gyerekeket is magába foglaló) órs létrehozásával járnak.

A magasabb létszámot a farkaskölyöknél is tapasztalható fluktuáció miatt szükséges tartani (ne feledjük, hogy a piros pajzs próba is bemeneti év a cserkész életpálya szerint), illetve azokban az esetekben, amikor a cserkészcsapat létszáma alacsony – tehát lehetetlen az órsok nemenkénti kialakítása. Érdemes nagyobb létszámmal indítani azért is, mert ebben az életkorban a játéka a fő szerep. Nagyobb létszámmal élvezetesebben lehet játszani, illetve ha egy-két gyerek hiányzik, még akkor is elegendő marad a létszám a csoportos játékokhoz (indoklásunk a farkaskölyök évről is értendő). Minden rajparancsnoknak javasoljuk, hogy **inkább legyen 2 nagyobb létszámú kiscserkész órse, mint 3-4 olyan közössége a rajban, amelyek hétről hétre ki vannak téve a nagyon alacsony létszám, így a feloszlás/feloszlatás veszélyének.**

Ideális, ha a kiscserkész órsok **minden héten találkoznak**, hiszen a folyamatos kapcsolattartás, találkozás elengedhetetlen a közösségépítéshez. **Az órgyűlések időtartama legalább 1, de inkább 1,5 óráig** legyen.

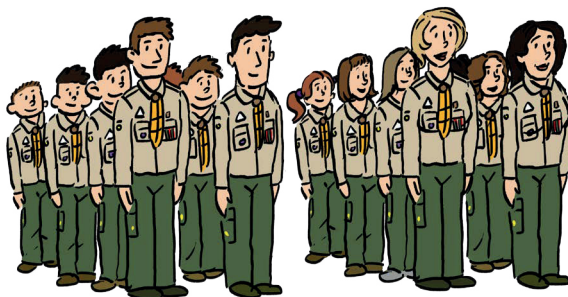
A legfőbb feladat az órsi közösség építése, ezért az órgyűlésekre kell a hangsúlyt fektetni. Főleg a korosztály elején a csapatgyűlések alkalmával még elveszettnek érezheti magát a farkaskölyök, kiscserkész, ezért ilyen nagyobb létszámú programból csak keveset szabad nekik szervezni.

Mindkét esetben igaz, hogy a közösségeink vezetője lehetőleg azonos nemű legyen a rábízott gyerekekkel, vagy ha vegyes az órs összetétele, akkor az a szerencsés, ha mindkét nemből van vezetője az órsnak, családnak (ezt szintén a cserkészcsapat létszáma befolyásolja).

A farkaskölyök évben/korosztályban az őrsvezetőt családvezetőnek, a rajparancs-nokat Akelának nevezzük. Majd csak a kiscserkész években térünk át az őrsvezető, illetve rajparancsnok elnevezésekre (ez is része az egész évet átölelő keretmesének).

3.2. A raji foglalkozás keretei, gyakorisága

A kiscserkésznevelés eszközei és módszerei

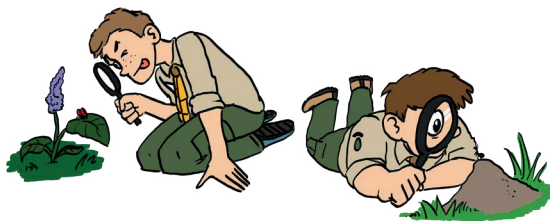
A kiscserkész korosztályban, a többi korosztályhoz képest eltérő a módszerek alkalmazása.

Az önnevelés ebben a korosztályban is ugyanúgy fontos, csak másként hangsúlyos (pl. ne csak az érzelmi vezéreljék cselekedeteit) és sokkal irányítottabb, mint a késői korosztályok bármelyikében. A kiscserkészkor végére a reflexiók révén a gyermek valamelyest már képes az önnevelésre – legalább annyira, hogy belátja ha rosszat tett, és igyekszik kerülni azt a tevékenységet.

Az egyéni fejlődésben és a gyermekek kibontakoztatásában jelentős szerepet kapnak **a mese, a dramaturgia, a drámapedagógia egyes elemei**. A kézügyesség fejlesztését az **egyéni és közösségi alkotás** útján, a testi fejlődést a **változatos mozgásformákkal**, vidám játékokkal és a helyes táplálkozás felé történő érzékenyítéssel érhetjük el.

A **cselekedtetés** jelentősen a **játékra**, illetve a játékos foglalkozásokra fókuszál. Az ismeretek elsajátítása sok gyakorlati, lehetőleg a közvetlen környezetből szerzett konkrét tapasztalaton keresztül történik meg.

Szocializáció terén az első osztály olyan változást hoz a gyermek fejlődésében, amely lehetővé teszi a **közösség** hatékony kialakítását. Ezt a **szerzett élményeken keresztül** tehetjük meg a leghatékonyabban. (Lásd bővebben a korosztályi nevelési céloknál.)

Az istenhit kialakítása kifejezetten játékos formában történik – erre sok eszköz áll rendelkezésünkre pl. képes gyermekbiblia. Adjunk gazdagon ötleteket őrsvezetőinknek, hogy Isten jelenlétének és közelségének megélése valóban színes legyen.

Felhívjuk a rajparancsnokok figyelmét ezen kívül néhány kulcsgondolatra, melyet nem lehet elégszer nyomatékosítani az őrsvezetőkben:

- **ritmus:** ha a raj és őrsgyűléseknek kiszámítható a ritmusa, tehát a közösség számára ismert és állandó metodikája van, az segíti a gyerekeket, hiszen nagyobb önbizalommal mozognak a közösségben;
- **kapcsolódás:** nem kell mindig új dolgot kitalálni. Ha egy nagyon jól megalkotott módszertan, vagy módszertani eszköz már az őrsvezető birtokában van, azt bátran használja fel más, új ismeretek megtanítására is;
- **ismétlés:** a kiscserkészek bár nagyon fogékonyak, rengeteg egyéb inger éri őket. Ezért fontos, hogy az elsajátított ismereteket folyamatosan szinten tartsuk. Az ismétlés azonban ne legyen soha unalmas, egysíkú, mert az a megszerzett tudás megítélését is befolyásolhatja a gyerekekben – e helyett jelentsen az életkornak megfelelő kihívást.

A raji foglalkozás keretei, gyakorisága

Farkaskölykök

A *Dzsungel könyve*, a Bi-Pi által kidolgozott és mára nemzetközileg használt rendszer kerete, ami kihasználja a történet nevelő erejét, és szárnyalni engedi a gyerekek fantáziáját. A történet és a jelképek segítségével, sajátos körülmények között ismerik meg a 6-7 évesek a cserkészet alapjait, és játszva élhetik meg, és válhatnak részesévé a cserkészlet világának. A farkaskölyök falka mint markánsan sajátos világ, a cserkészlet különleges formája és jelenléte.

A falkagyűlés

A farkaskölykök heti rendszerességgel megtartott összejövedele a falkagyűlés, mely gyakran családgyűlésekkel folytatódik (ezek lesznek a későbbi őrsgyűlések). A falkagyűlések a korosztályi nevelés fórumai, ahol a falka együtt tanácskozik Akela irányításával.

Mint a közösség találkozási, tanácskozási helye, **itt történik a raji munka értékelése, a falka céljainak meghatározása és minden, a falka életét érintő téma megtárgyalása** is. Célja a vezető-vezetett viszony kialakítása és a cserkészlet hierarchiájának megismertetése is. A falkagyűlés hosszabb lélegzetvételű alkalom, amelyen az egész raj, azaz a falka részt vesz családjával. Fő jellemzője, hogy leginkább a szabadban van. A „Gyűlés Sziklája” a szertartások helye, ahol a foglalkozások elkezdődnek.²⁰

²⁰ A Magyar Cserkészszövetségben a háború előtt is működő rendszer volt a farkaskölyök korosztály. Azokban az időkben is alkalmazták a falkavezetők a Gyűlés Szikláját (egyes helyeken Tanácsszikla, máshol Szer néven), hasonló nevelési funkciókkal.

A Gyűlés Sziklája

A Gyűlés Sziklájának ceremóniája a farkaskölyök foglalkozások keretét adja. Ezzel érjük el, hogy a farkaskölykök később könnyebben tudjanak azonosulni az alakulótérszabályaival. Ebből célunkból következik, hogy az alakulótér szabályainak megfelelően itt is egy megszokott szertartásrend alapján zajlanak az események. A Gyűlés Sziklája ceremóniájának minden falkagyűlésen meg kell történnie, mivel keretként be- és kivezető szerepe van a „dzsungel világába”, amely Kipling művében a farkaskölykök élettere.

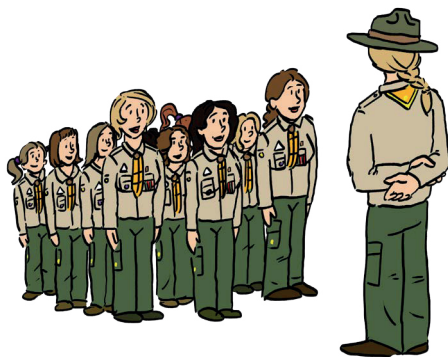
A foglalkozások lehet, hogy kétszer is olyan hosszúak, mint egy megszokott örgyűlés, ezért célszerű ezeket például szombat délelőtti tervezni. A hosszú idő teret enged egy kis túrának, vagy nagyobb lélegzetvételű programnak. Mivel a legtöbb esetben a szabadban zajlanak a falkaprogramok, egy idő után a gyerekeket sem riasztják a körülmények, illetve a szülők is hozzászoknak a cserkészélet sajátosságaihoz. A farkaskölykök két metodika szerint dolgoznak:

- **RŐR – FCSF:** Falkagyűlés, családgyűlés, falkagyűlés. Tehát a Tanácssziklánál lévő falkagyűlést (ami a rajgyűlés), családgyűlések követik (örgyűlések), majd annak végeztével a falka ismét találkozik.
- **Falkagyűlés:** ekkor az egész raj, a foglalkozás teljes ideje alatt együtt tevékenykedik.

Kiscserkészek

A kiscserkész raj kiscserkész őrökből áll. Innentől térünk át a cserkészletben megszokott egységes elnevezésekre. Amíg a farkaskölyköknél minden héten falkagyűlés, azaz rajfoglalkozás van, addig a kiscserkész korosztályban ezen alkalmapritkulnak, helyüket bővülő jelleggel az őrsgyűlések veszik át.

Kisebb csapatokban az első évben érdemes megtartani ezt a gyakoriságot, és a rajfoglalkozásokon a RÖR-rendszeralkalmazni (az összejövetel elején és végén rajban játszunk vagy tevékenykedünk, míg a középső fél órában az őrök elvonulnak, és önállóan végzik a feladataikat). A második évben már több saját őrsi alkalmat is be lehet iktatni, például minden második héten. A harmadik évben pedig a heti rendszerességgel tartott őrsgyűléseket havi egy-egy rajfoglalkozás „szakítja meg”.

Azokban a csapatokban, ahol sok kiscserkész van, a kezdetektől a heti rendszerességgű őrsgyűlés az elsődleges találkozási pont.

3.3. A csapat közös alkalmai - ezek szerepe a kiscserkész korosztályban

Az első osztályos farkaskölyköknél a csapataalkalmaknak nincs kiemelt szerepük. A legtöbb cserkészcsapatban, ahol működik a rajrendszer, ők nem is feltétlenül találkoznak szervezett keretek között a csapat többi tagjával.

A farkaskölykök vagy a csapattól külön tanyáznak (pl. a csapatotthonban töltenek együtt két éjszakát), **vagy a csapat táborához/kiscserkész tanyázásához közel, de mindenképpen házban, ahol lehetőség szerint legfeljebb két éjszakát töltenek el. Farkaskölyök ígéretüket is a csapathagyományoknak megfelelően, vagy a családnak és a falkának, vagy közösen a csapat ígéret- és fogadalomtételén teszik.**

A farkaskölyköknél a cél **a szocializáció elősegítése**, a szociális érzékek fejlesztése (a farkaszellem kialakítása), a közösségi élettel való megismertetés, a bevonás, ami legjobban a családban és a falkában valósítható meg, hiszen ez a gyerekek cserkészletben lévő elsődleges élettere.

Második kortól, tehát a kiscserkész évektől nyílik meg jobban előttük a csapatélet, de ekkor is főleg az őr és a raj kiscserkészéletük elsődleges színtere. Erre az életszakaszra is igaz, hogy nevelési céljai elsősorban őrsi, másodsorban raji keretek között valósíthatóak meg (közvetlen környezeti tapasztalás). **Csapatúrákon, csapatgyűléseken, a csapat közös ünnepein már ők is részt vehetnek.**

Ilyenkor figyelembe kell venni az igényeiket, amik jelentősen eltérnek a nagyobakétól. Nem lehet 20 km-es túrát szervezni, ha együtt megy a csapat, de egy elméleti képzés sem köti le őket. Nehéz, szinte nem is lehet olyan programot megvalósítani, amit egy kiscserkész és egy vándor is egyaránt élvez, hiszen igényeik teljesen eltérőek, más-más programmal, játékkal lehet lekötni őket. (Egy csapatúrárt lehet csillagtúraszerűen szervezni, így csak a program egy részén van együtt minden korosztály, a többi részén lehet figyelni az eltérő korosztályi igényekre.)

A csapataalkalmak jelentősége abban áll, **hogy** a kiscserkészek **találkoznak más korosztályokkal**, láthatják az idősebbek munkáját, korosztályi létüket. Fordítva is igaz mindez: a nagyok, a kiscserkészek által „visszatekinthetnek” néhány évvel korábbi önmagukra. Itt van rá lehetőség, hogy az őr és a raj keretein már a kiscserkészek is túl-lássanak. Ennek kitűnő alkalmja a csapat ígélet- és fogadalomtétele. Ennek bensőséges hangulata erősíti a közösséget, és a csapatot.

Felhasznált irodalom:

Egységes Ifjúságnevelési Kézikönyv, Budapest, 2015

46. sz. Szent Kapisztrán cserkészcsapat – *A farkaskölyök metodika*

105. sz. IV. Béla cserkészcsapat – *Farkasfalka*

958. sz. Pánthy ndre cserkészcsapat – *A Farkaskölyök korosztály módszere*

3.4. Körzeti/kerületi/országos/nemzetközi programok

A körzeti és kerületi programok jelentősége

A farkaskölyköknél a körzeti és kerületi programoknak nincs jelentősége.

A korosztálynál még a családi (őrsi), illetve a falkával (rajjal) közös alkalmak a fontosak, illetve egy-egy csapatprogram.

A kiscserkész korosztálytól megnő a körzeti és kerületi programok jelentősége, amellett, hogy az őrsi és raji együttlétek az elsődlegesek. A körzeti/kerületi programok növelik az őr összetartását, túlmutatnak az őr- és rajgyűlés keretein, lehetőséget adnak az őrvezetőnek arra, hogy kiscserkészeit még jobban megismerje. Az ilyen szervezések a vezető munkáját megkönnyítik, hisz ekkor általában ő is résztvevőként van jelen, és akár módszertani ötleteket is meríthet ez alatt. A körzeti és kerületi programokra tulajdonképpen csak elmenni kell. Találkozhatunk más őrökkel, rajokkal, a kiscserkészek kitekinthetnek saját csapatukon túlra. Az ilyen programokon tudatosul bennük először, hogy csapattársaikon kívül is sok cserkész van.

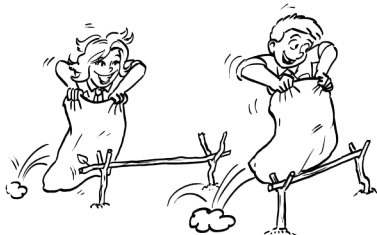
Tartsuk fenn az egyensúlyt, hiszen a kiscserkészek a tapasztalataikat közvetlen környezetükből nyerik. Amíg a farkaskölykök csak egy-egy csapatprogramba vannak bevonva, a kiscserkészeket is csak egy-egy „kitekintő programra” érdemes elvinni.

A körzeti/kerületi programok fajtái

A körzeti/kerületi programlehetőségek tárháza igen széles, ez megkönnyíti a választást is. Többek között részt tudunk venni

- sportprogramokon (pl.: kerületi focibajnokság, akadályverseny),

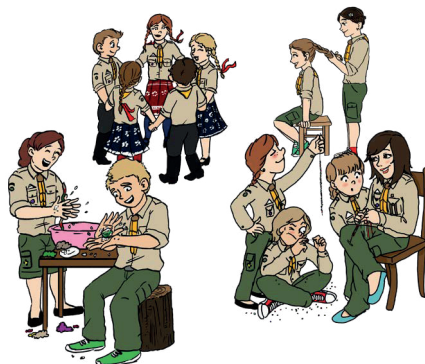
- cserkésznapon,

- túrán,

- regös programokon (pl.: táncház, kézműves programok, népdaléneklési, népzenei, vers- és mesemondó verseny),

- meseerdőn,
- lelki napon,
- tanyázáson.

A nagyobb, több korosztály számára nyitott rendezvényeken is megjelennek a kiscserkész korosztályra szabott programelemek (pl.: sportversenyeken, népdaléneklési versenyen kiscserkész kategória, körzeti/kerületi cserkésznapon kiscserkész programok, kerületi nagytáborban kiscserkész programok, altábor stb.).

Egyre több olyan rendezvénnyel is találkozhatunk (pl. VÁROsmajori REGősnap), ahol a kiscserkészeknek nyújtott lehetőségek után, este az idősebb korosztály tagjai, a vezetők is kapcsolódhatnak táncházban, teaházban élményprogramokon.

A kisebb csapatok munkáját segíti, ha van a cserkészkerületben kiscserkész korosztályi szakvezető, illetve ha körzeti vagy kerületi szinten a nagyobb csapatok saját programjaikat nyitottá teszik (pl.: túra, kézműves délután stb.). Ez egy kölcsönös segítő kapcsolat, ahol a nagyobb erőforrásokkal rendelkező csapat is profitál, hisz megismerhet jó gyakorlatokat, módszertani ötleteket, játékokat. A rendszeres és jól működő csapatközi programok az idősebb korosztályokat is motiválják a csapaton túlmutató tevékenységekre, együttműködésre.

Fontos, hogy a csapat a kipróbált, bevált kcs-programokat az éves naptárának részévé tegye, arra az időpontra csapatprogramot ne szervezzon. Érdemes arra is ügyelni, hogy a megszokott kcs-programok mellett a rajvezetőség nyitott legyen az újabb szervezésűekre is.

Az országos és nemzetközi programok jelentősége

Vannak olyan országos rendezvények, amin már megjelennek külön ennek a korosztálynak szóló célzott programok, de általánosságban elmondható, hogy sem a farkaskölyök, sem a kiscserkész korosztály esetében az országos és nemzetközi programokon való részvétel nem jellemző.

3.5. A kiscserkész korosztály lelki nevelése

A farkaskölykök, kiscserkészek különböző családi háttérrel jönnek a csapatba.

Vannak, akik hívő családból kerülnek közénk, és olyanok is akadnak, akik most hallanak először Istenről. A szülők szerepe, hatása ebben a korosztályban kiemelkedő. Ezért is fontos, hogy már a toborzáskor tisztában legyenek azzal, hogy a cserkészlet vallásos alapokon nyugszik, és legalább elfogadóan, de inkább nyitottan, lehetőség szerint együttműködően viszonyuljanak ehhez.

A gyerekeknek ebben a korban még nincs igazán megélt hitük, nincsenek beható ismereteik vallásukról. A próbarendszer sem a hittani tudás átadására törekszik, hanem arra, hogy élményt adjon (pl. templomlátogatás), ezáltal nyitottabbá tegye a kiscserkészeket és valamelyest egységesítse a gyerekek ismereteit.

A programokon **figyeljünk mindig az imára, a lelki háttérre**, szervezzünk raji misét, korosztályi lelki programokat, és a tanyázáson is biztosítsunk helyet legalább egy lelki félnapnak. **E programokon is tartsuk szem előtt a kiscserkészek sajátos igényeit, legyen benne mozgás, kézműves foglalkozás, de kerüljük a felületességet.**

Biztosítsunk minél több lehetőséget az Istennel való találkozásra azoknak is, akik most ismerkednek meg vele.

Rajparancsnokként felelősséged, hogy hited szilárd alapokon álljon. Persze kérdéseid neked is lehetnek, de fontos, hogy ezekre nap mint nap keresd a választ. Állj őrsvezetőid mögött, támogasd őket, adj nekik útmutatást. Javasolj olyan módszereket, adj olyan lelki olvasmányokat a kezükbe, amik segíti munkájukat.

Ötletek őrsi és rajprogramokhoz:

- Őrsgyűlések/rajgyűlések előtt és után mindenképp imádkozzatok a kiscserkészekkel, de lehet akár az őrsgyűlés/rajgyűlés közepén is egy rövid imát beiktatni.

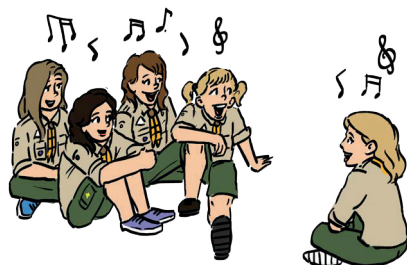
- Ismerjétek meg történeteket a képes Bibliából, és játsszátok el azokat.
- Olvass nekik tanulságos meséket, és beszéljétek róla.

- Készítsetek képet vegyes technikával, ki milyennek képzei Istent, a mennyországot (érzéseiket még sok esetben sokkal jobban ki tudják fejezni így, mint szavakkal).
- Menjete el együtt szentmisére/istentiszteletre.
- Találjatok ki közösen őrsi jótetteket, és hajtsátok végre azokat.

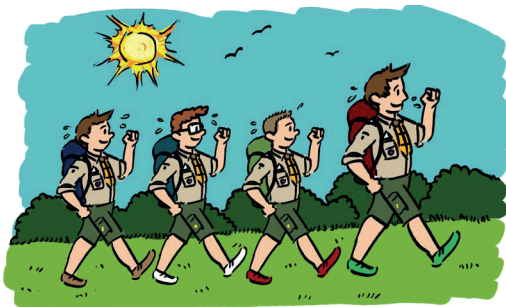
- Használjátok az énekes játékokat (pl.: *Pillangó, ha lehetnék; Kicsiny kis fényemmel*), mondjatok verseket, énekeljete sokat.

- Játsszatok! A játék önmagában fejleszti a kiscserkész személyiségét, képességei-nek kibontakoztatását, és ez jó utat biztosít Isten felé.

- A túra a legjobb alkalom a teremtett világra való rácsodálkozás képességének kialakítására, fejlesztésére.

- Készüljetek közösen az ünnepekre (húsvét, karácsony).

Őrsvezetőiddel együttműködve **próbáljátok meg elérni, hogy** a nem hívó családból érkező gyerekek is nyitottak legyenek Isten felé. Ne kötelességből imádkozzanak, hanem **saját, belső igényükké váljon az ima.**

Az őrs és a raj is kitűnő színtere a Krisztustól tanult erények: a felebaráti szeretet, a megbocsátás, a segítőkészség, a bűnbánat, az önzetlenség és a figyelmesség fejlesztésére.

A hitről nem információkat kell átadni, hanem **érzéseket, benyomásokat kell a farkaskölykök, kiscserkészek felé továbbítani, élményt kell nekik nyújtani.** Ebben a korban a lelki nevelés elsődleges célja az, hogy megalapozza a későbbi Isten-központú életet.

A kiscserkészekre egyenként figyeljen mind az őrsvezető, mind a rajparancsnok. Így van rá esély, hogy nyitott szívükbe befogadhasák az Isten ajándékait, hogy szeressék önmagukat, egymást és Istent is (ez a figyelem nem csak a lelki nevelés terén igaz).

A kiscserkész előtt az elsődleges példa az őrsvezető – mint klassz báty vagy nővér, azonban fontos a felnőtt rajparancsnok szerepe – az apa vagy anya figura. Ha a vezető példája élő, vonzó, a kicsik azonosulni fognak vele, követni fogják őt.

Ne feledd, a farkaskölykök, a kiscserkészek Isten ránk bízott ajándékai! Magvető vagy, aki a szülőkkel közösen elveti a gyermek lelkében az egészséges személyiség és a hit magvait. A hit Isten ajándéka, de szükségesek és nagyon is fontosak a példák. Így fontos vagy te is! Biztosítsatok a kiscserkészeknek szerető, elfogadó légkört, adjátok meg nekik az összetartozás élményét. Nagy a felelősséged, szeresd őket, és mindennap imádkozz a rajodba tartozó őrsvezetőikért, farkaskölykökért és kiscserkészekért!

Felhasznált irodalom:

Segédanyag a katolikus óvodák helyi nevelési programjához – Katolikus Pedagógiai, Szervezési és Továbbképzési Intézet, 2010. április

3.6. Külkapcsolatok - A család, a templom és az iskola szerepe

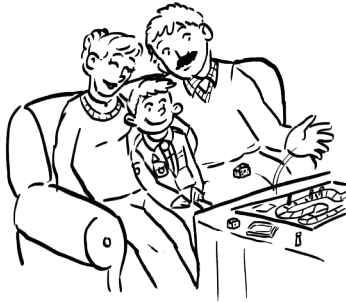
Család

A farkaskölykök, kiscserkészek különböző családi háttérrel jönnek a csapatba.

Van, ahol megvan az egészséges apa- és anyakép, de előfordul, hogy ez hiányzik. A vezető nem lehet szülőpótlék, de feladata, hogy a kiscserkész családi háttérének jellegétől és formájától függetlenül támogassa a gyermek egészséges fejlődését.

Ismerjük meg kiscserkészeink családját, ha van lehetőségünk, látogassuk meg őket otthonukban. Jobban megérthetjük kiscserkészeinket, ha ismerjük családi környezetüket, illetve látjuk otthoni viselkedésüket is.

Törekedjünk a szülőkkel való jó kapcsolatra, hisz ránk bízzák gyermeküket, olykor hosszabb időre is (tanyázás, portya). Ha jó a kapcsolatunk, ha a felmerülő kérdéseket, problémákat meg tudjuk beszélni, az megalapozza a hosszú távú együttműködésünket. Ne feledjük, nekünk szükségünk van a szülőkre! Ahhoz, hogy megvalósítsuk nevelési céljainkat, szükséges a szülők együttműködése is. Bár az évek előrehaladtával egyre jobban megismerjük kiscserkészeinket, a legtöbbet róluk szüleik tudják, ők ismerik őket igazán. Jelezzünk vissza a szülőknek gyermekükről, ha probléma merül fel, keressünk közösen megoldást.

A kölcsönös bizalmi kapcsolat elengedhetetlen feltétele a rendszeres kommunikáció. A szülőket értesítsük a programokról, továbbítsuk nekik szeptemberben és februárban a féléves programot, hogy ne az utolsó pillanatban kapjanak hírt róluk, és ne kelljen döntenie, hogy családi vagy cserkészprogramon vesz részt gyermekük. Tartsuk velük a kapcsolatot a világháló segítségével is, adjunk visszajelzéseket (élménybeszámolók, fényképek révén) a fontosabb programokról, és váltsunk velük néhány szót a foglalkozások előtt/után.

A szülők szerepe, hatása ebben a korosztályban jelentős. Elsősorban őket követik, ők adják az elsődleges mintát. Bár a kiscserkész évek alatt a gyerekek egyre inkább önállósodnak, a szülőkhöz való kötődésük alig csökken.

Templom

Vannak olyan farkaskölykök, kiscserkészek, akik hívő családból kerülnek közénk, és olyanok is, akik nem. Azokban a családokban, ahol az ima napi szinten megjelenik, a gyermek első osztályos korára már saját igényévé válik az Istennel való kommunikáció. Lehetnek olyanok is a rajunkban, akik itt tanulnak meg imádkozni, vagy a cserkészetnek köszönhetően keresztelkednek meg, válnak az egyházközség vagy a gyülekezet részévé, vagy lesznek tagjai valamely vallási közösségnek.

Cserkésznevelésünk végső céljai között szerepel, az Istennel tartott élő kapcsolat, ehhez szükséges a személyes istenkép, amelynek kialakulása kiscserkész korban még nem várható el. Az ehhez vezető úton az őrsvezetőnek, a rajparancsnoknak és a vallásos közösségeknek is fontos szerepük van. **A vezető saját tapasztalatai, élményei, példái utat mutatnak a kiscserkészeknek.**

Menjetek be a templomba, kérd meg a lelkészt, hogy vezessen körbe titeket! Vegyetek részt közösen rajmisén vagy istentiszteleten! Hozd közelebb a kiscserkészekhez a „templomot”, jelentsen ez akár közösséget, akár épületet! Biztosíts számukra olyan lelki alkalmakat, ahol nem érzik feszélyezve magukat, ahol nem gond, ha beszélnek, ha kérdeznek.

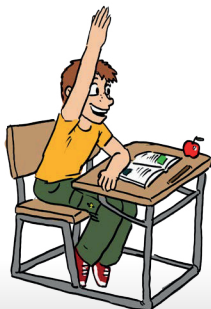
Iskola

A farkaskölykök most kezdték az iskolát. A cserkészletben az egyik feladatunk a szocializációjuk elősegítése, ez iskolai beilleszkedésükre is jó hatással van.

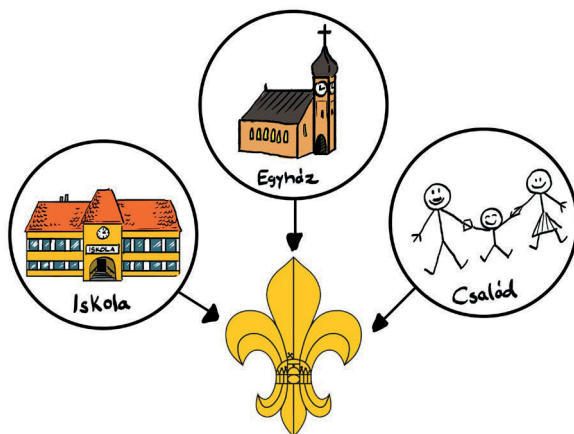
Amikor rajunkbakerülnek az első osztályosok, még nem tudnákrni, olvasni, számolni, sőt, ők valójában még mindig valahol óvodások.

Az iskolában most tapasztalják meg a tanulás folyamatát, számos új ismerettel találkoznak, új és kezdetben idegen közeget is jelent az iskolai környezet számukra. **A falkagyűlés/az őrsgyűlés legyen számukrági kikapcsolódás, ahol észrevétlenül tehetnek szert új tudásra.**

Különórákra már első osztályban is járnak, de a cserkészettel is most kezdenek ismerkedni. Ebben a korban még könnyebb a cserkészlet iránt nem teljesen elkötelezett, de nyitott családok naptárába is beilleszteni az falkagyűlést, mintha másodikos korban fogadnánk őket. Ezzel együtt figyeljünk az gyűléseink időpontjának kiválasztására és arra, hogy rajprogramot/csapatprogramot lehetőség szerint iskolai programra ne szervezzünk.

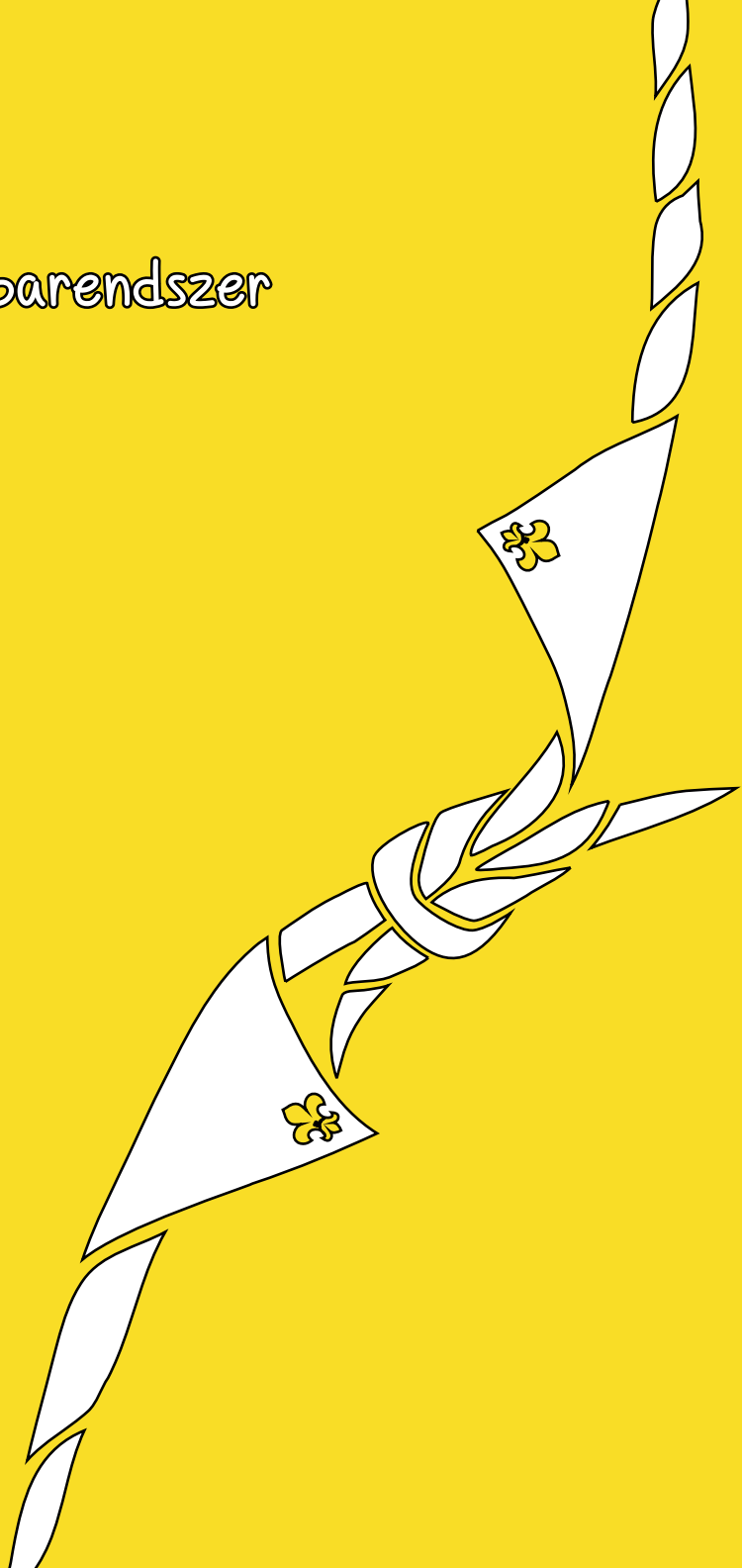
Az iskolában megismerkednek olyan kortársakkal is, akiknek a családból hozott értékrendje, kifejezőmódja nem azonos a sajátjukkal. Ezzel az őrsben/rajban is találkozni fognak. A farkaskölyökév során így ismerik meg és fogadják el azt, hogy az emberek nem ugyanolyanok, hogy mindenki más és más.

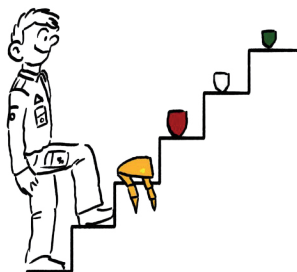
Felhasznált irodalom:

Egységes Ifjúságnevelési Kézikönyv, Budapest, 2015

4. Próbarendszer

4. Próbarendszer

Tekintsük a próbarendszerünket egy eszköznek, ami segít a nevelési cél elérésben. A benne szereplő próbapontok a kiscserkész korosztályban is a teljes embert fejlesztik, hatnak az EINK szerinti területekre: mind a lelki, mind az érzelmi, mind a testi, mind az értelmi, illetve a társas területre is. Néhány példát kiemelve:

- Kiscserkészünk részt vesz regös programokon, kézműveskedik. Fontos az, hogy minél hamarabb megszokják és megszeressék a hozzánk tartozó tevékenységeket, legyenek ezek számukra valódi választási lehetőségei a „globálisan elérhető” népművészeti tevékenységeknek, a meséknek, zenéknek, táncoknak. Ezek által fejlesztjük a finommotoros mozgást, ritmusérzékletet stb. is.

- Kiscserkész korban az ötletesség fejlesztésére nagy hangsúlyt kell fektetni. Ehhez jó eszköz a színjáték, illetve a drámapedagógia egyes elemei. Önkifejezésük ez által is fejlődik. Egy szereplő bőrébe bújva könnyebb megnyilvánulni. Így a gyermekek nyitottságát is elősegítjük, és adott esetben vezetőként jobban megértjük a problémáikat. Ezzel fejlesztjük az érzelmi területet, de a közös előadásmóddal a társas területre is hatással vagyunk.

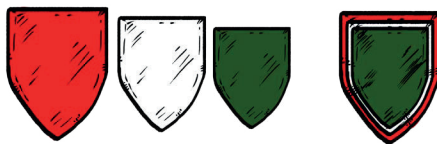

- Alapvető cél, hogy a társadalomnak hasznos tagokat neveljünk. Az őrsi jótettel ezt a folyamatot kezdjük el. Őrsileg ez könnyebben megtehető, értékesség-tudatot ad a gyerekeknek, és az őrsi közösséget is összekovácsolja.
- Az alaki egyrészt praktikus programvezetéshez. Ha jól csináljuk, lassan átadhatjuk azt a szemléletet, hogy a szabályok értünk vannak, és nem ellenünk. Az önuralom, az önfegyelem ennek a kornak nehézsége, az alaki ebben is segít.

Mindegyik korosztály próbarendszere, így a kiscserkészeké is, négy évet ölel fel.

A próbarendszer által egységes cserkésztudást alakítunk ki a magyar cserkészek között, hiszen ez keretet biztosít, mérőeszközt ad a kezünkbe. Meghatározza, hogy mit kell tudnia, milyen tevékenységet kell végezni egy ígérettételre készülő kiscserkész-jelöltnek, egy piros, fehér vagy zöld pajzs próbára készülőnek. A próbarendszer az elképzelt, ideális cserkészünk tudását, hozzáállását, viselkedését írja le. Természetesen ezt mindig egyénre kell szabni, a csapat, a raj, az őrs hagyományait, szokásait is figyelembe véve.

A próbapontok által meghatározott tudásanyag, ismeret, magatartás stb. egymásra épül, így jut majd el egy kiscserkész-ígérettételre készülő gyermek, az évek alatt a cipő-kötéstől a mentőcsomó megkötéséig és alkalmazásáig.

4.1. A kiscserkész korosztály első évére vonatkozó próbarendszer

Jelmagyarázat: ● = alapvető tudás

✓ = egyszer teljesítendő anyag

❖ = irányítottan választandó anyag

ISTEN ÉS EMBER	
1.1. SZEMÉLYES FELADATOK	1.2. KÖZÖSSÉGBEN MEGÉLT FELADATOK
1. Vallási ismeret ● Főbb egyházi ünnepek ismerete a korosztályának megfelelő szinten. Az egyház legfőbb ünnepeinek lényegét, üzenetét érti és ismeri (karácsony, húsvét).	2. Liturgikus élet ● Legalább a legfőbb ünnepeken és az ezekhez tartozó várakozási / felkészülési időkből szentmisén / istentiszteleten részt vesz. ● Viselkedés a templomban (belépés, jelenlét, távozás). ✓ A templom felfedezése (séta a templomban).
2. Szentírás-ismeret ● Két történet megismerése és eljátszása a képes Bibliából.	4. Cserkész lelkiség ● Kiscserkész foglalkozás előtti és utáni imák ismerete. Közös alkalmak előtt és után rendszeresen imádkozza.
4. Cserkész lelkiség ● A kiscserkész törvény ismerete és magyarázata a korosztályának megfelelő szinten. ● A kiscserkész ígéret ismerete és magyarázata a mindennapi életből vett (személyes) példák által.	
5. Napi jótett, önfegyelem ● Napi jótett alkalmainak ismerete és gyakorlása korosztályának megfelelő szinten. Napi jótett alkalmak a szűkebb családban.	
6. Ima ● Egy-egy étkezési ima ismerete és használata.	
EMBER ÉS EMBER	
2.1. MEGISMERÉS	2.2. TEVÉKENYSÉG
2.1.1. TÁRSADALMI ISMERETEK	2.2.1. CSALÁDOM ÉS BARÁTAIM
3. Velemjáró (cserkészfüzet) ● Farkaskölyök velemjáró használata, vezetése (ragasztás).	1. Segítség otthon ● Saját ruháját össze tudja hajtani, önállóan öltözködik.

4. Illemszabályok ● <i>Találkozás:</i> köszöntés, bemutatkozás <i>Megjelenés:</i> - <i>Étkezés:</i> alapvető evőeszközök helyes használata <i>Közlekedés:</i> viselkedés autóban <i>Napközben:</i> köhögés, tüsszentés, ásítás <i>Művelődés, szórakozás:</i> - <i>Családi összejövetelek:</i> - <i>Ajándékozás:</i> -	2. Családom története ✓ Családfa rajzolása: kiscsalád (apa, anya, testvérek) ágrajza, természetes anyagok felhasználásával.
6. Foglalkozások ismerete ● Szülők foglalkozásának ismerete.	3. Családi adatok, ünnepek ● Saját adatainak ismerete: születési adatok, névnap, lakcím.
2.1.2. HAZÁM ÉS NEMZETEM	2.2.2. CSERKÉSZKÖZÖSSÉGEM
1. Nemzeti jelképeink ● Magyar zászló színeinek ismerete: ismeri a magyar zászló színeit és azok sorrendjét.	4. Egyenruha ismerete ● Farkaskölyök egyenruha ismerete.
4. Népdalok ● Minimum 2 népdal ismerete és éneklése.	6. Őrsi élet ● Család nevének kiválasztása és használata. ● Mozgalmi név választása és használata. ● Falkainduló éneklése.
5. Népmesék, mondák ● Minimum 2 népmese ismerete.	7. Őrsi jótett ✓ Egy jótett végrehajtás az év során a farkas családdal közösen.
7. Népi játékok, gyermekjátékdalok ● Minimum 5 gyermekjátékdal ismerete.	9. Játék ● Minimum 5 mondóka megismerése.
9. Népművészet, kismesterségek ✓ Egy kismesterség kipróbálása.	11. Alaki ● A Gyűlés Sziklája, szertartások ismerete: nyitó- és záró szertartások elemei között eligazodik.
	13. Közös jelképeink ● Jelszó, tisztelgés, kézfogás ismerete, használata és magyarázata.

2.1.4. MŰVELTSÉG	2.2.4. EGÉSZSÉGÜGY
6. Hangszeres játék ● Minimum 2 ritmushangszeres játék ismerete.	1. Elsősegély ● S.O.S segítségkérés, ha otthon baj történik.
7. Képzőművészet ✓ Egy ritmushangszer elkészítése.	4. Higiéné ● Étkezés higiénijának ismerete és alkalmazása. ● Személyes higiénia gyakorlása: tisztálkodás, kézmosás, fogmosás. Mosdó, illemhely használata.
	5. Egészséges életmód ● Helyes táplálkozási szokások megalapozása.
EMBER ÉS KÖRNYEZETE	
3.1. MEGISMERÉS	3.2. TEVÉKENYSÉG
3.1.1. TERMÉSZETES KÖRNYEZETÜNK MEGISMERÉSE	3.2.1. TERMÉSZETES KÖRNYEZETÜNKKEL KAPCSOLATOS FELADATOK
5. Természet megfigyelés ✓ Föld-víz-levegő témakörben végzett kísérletek (legalább 3): egyszerű, otthon is könnyen megismételhető kísérletek végzése közösen. ● Évszakok ismerete, jellemzése. A négy évszak sorrendiségének, körforgásának, és azok főbb jellemzőinek ismerete. ✓ Évszakok jellegzetességeiről tabló készítése: természetes anyagok felhasználásával, vegyes technikával történő közös munkavégzés.	1. Élet a természetben ✓ Részvétel a falka által szervezett tanyázáson. ● Viselkedés a természetben: túrázási szabályok megismerése, gyakorlása.
6. Növényismeret ● A fás- és lágyszárú növények részei. ● Örökzöld és lombhullató fák (gyűjtés, megismerés).	2. Túra ✓ Falkaszintű túrán való részvétel.

7. Állatismeret ● Háziállatok – haszonállatok – vadon élő állatok: ismeri a gyűjtőfogalmak jelentését, és képes példákat mondani rájuk. Gyakorlatban megismeri őket (pl. háziállat tartó személy meglátogatása túra alkalmával). ● Emlősök – madarak: eltérő tulajdonságaikkal tisztában van. Csoportosítani tudja az élőlényeket ezekhez a fogalmakhoz. ❖ Személyes megismerkedés háziállatokkal, haszonállatokkal pl. egy közeli állattenyésztőnél.	4. Kerti munka ● Dísznövénygondozás.
	5. Természet- és környezetvédelem ● A szelektív hulladékgyűjtés gyakorlata. Újra felhasználható és nem hasznosítható anyagok megkülönböztetése.
	8. Sport, testgyakorlás ● Rendszeres testmozgás.
3.1.2. ÉPÍTETT KÖRNYEZETÜNK MEGISMERÉSE	3.2.2. ÉPÍTETT KÖRNYEZETÜNKKEL KAPCSOLATOS FELADATOK
2. KRESZ, közlekedési ismeretek ● Gyalogos közlekedés alapjai: közlekedési túra a településen. Zebra, lámpák, körülnézés. ● 2 KRESZ tábla ismerete.	3. Kötélmunkák ● Cipőfűzés, cipőkötés.
	4. Természetes anyagok megmunkálása ✓ Totemfa (zászlórúd, zászló) elkészítése: természetes anyagok megmunkálásával.
	9. Számítógépes ismeretek ● A közösségi oldalak korosztálynak megfelelő használata (biztonsági tudnivalók ismerete). ❖ Gyermekehonlapok.

4.2. A kiscserkész korosztály második évére vonatkozó próbarendszer

Jelmagyarázat: ● = alapvető tudás

✓ = egyszer teljesítendő anyag

❖ = irányítottan választandó anyag

ISTEN ÉS EMBER	
1.1. SZEMÉLYES FELADATOK	1.2. KÖZÖSSÉGBEN MEGÉLT FELADATOK
1. Vallási ismeret ● Főbb egyházi ünnepek ismerete a korosztályának megfelelő szinten. ● A várakozási, felkészülési időszakok ismerete (advent, nagyböjt).	2. Liturgikus élet ● Legalább a legfőbb ünnepeken és az ezekhez tartozó várakozási / felkészülési időben szentmisén / istentiszteleten részt vesz. ● Viselkedés a templomban (belépés, jelenlét, távozás). ● A templom felfedezése (séta a templomban).
2. Szentírás-ismeret ● További két történetet megismerése és eljátszása a képes Bibliából.	4. Cserkész lelkiség ✓ Kiscserkész foglalkozás előtti és utáni imák ismerete. Közös alkalmak előtt és után rendszeresen imádkozza.
4. Cserkész lelkiség ● A kiscserkész törvény ismerete és magyarázata a korosztályának megfelelő szinten. ● A kiscserkész ígélet ismerete és magyarázata a korosztályának megfelelő szinten. ● Kiscserkész jó tulajdonságok ismerete. ● Kiscserkész jelmondat ismerete.	5. Közösségi hitélet ✓ Részt vesz az őrsi közösségének szánt egy lelki alkalmon. ✓ Nyári tábori szentmisén / istentiszteleten való részvétel.
5. Napi jótett, önfegyelem ● Napi jótett alkalmainak ismerete és gyakorlása korosztályának megfelelő szinten. Napi jótett alkalmak a tágabb családban.	

6. Ima ● Az Úr imádsága (Miatyánk) ismerete, tudja imádkozni. (Nem keresztyén felekezet esetében annak meghatározó imájának ismerete.) ● Egy-egy reggeli és esti ima ismerete és használata.	
EMBER ÉS EMBER	
2.1. MEGISMERÉS	2.2. TEVÉKENYSÉG
2.1.1. TÁRSADALMI ISMERETEK	2.2.1. CSALÁDOM ÉS BARÁTAIM
3. Velemjáró (cserkészfüzet) ● Velemjáró használata, vezetése (ragasztás).	1. Segítség otthon ● Tudja kezelni a porszívót.
4. Illemszabályok ● <i>Találkozás:</i> köszöntés, bemutatkozás, megszólítás <i>Megjelenés:</i> saját viseletére odafigyel <i>Étkezés:</i> helyes terítés alapvető evőeszközökkel <i>Közlekedés:</i> viselkedés autóban <i>Napközben:</i> köhögés, tüsszentés, ásítás <i>Művelődés, szórakozás:</i> - <i>Családi összejövetelek:</i> - <i>Ajándékozás:</i> -	2. Családom története ✓ Családfa tovább rajzolása: kiscsalád (apa, anya, testvérek) és nagyszülők ágrajza, természetes anyagok felhasználásával.
5. Szociális érdeklődés ✓ Egy érzékenyítő programon való részvétel.	3. Családi adatok, ünnepek ● Szülők adatainak ismerete: születésnap, névnap. ● Testvérek adatainak ismerete: születésnap, névnap.
6. Foglalkozások ismerete ● Szülők foglalkozásának leírása, tipikus tevékenység.	
8. Levélírás ● Képeslapírás és címzés. ● Tudja, hol van a posta és mire jó. ✓ Postalátogatás őrileg, képeslapfeladás (postaláda, postai levélfelvétel).	

2.1.2. HAZÁM ÉS NEMZETEM	2.2.2. CSERKÉSZKÖZÖSSÉGEM
1. Nemzeti jelképeink ● A magyar zászló ismerete, a színek jelentése. ● Himnusz első versszakának és dallamának ismerete: önállóan el tudja mondani és énekelni. Ismerje a Himnusz szerzőjét.	3. Cserkészinduló, cserkészdalok ● Cserkészinduló első versszakát ismeri és énekli.
2. Népszokások ● A húsvéti és a karácsonyi ünnepkörhöz kapcsolódó egy-egy népszokás ismerete és részvétel benne.	4. Egyenruha ismerete ● Ismerje a cserkészegyenruha részeit és a kötelező jelvényeket, a kiscserkész próbarendszer jelvényeit.
4. Népdalok ● További 3 népdal ismerete és éneklése.	5. Tábornút ● Viselkedés a tábornútnél.
5. Népmesék, mondák ● További 2 népmese ismerete. ● Magyarország eredete, eredettörténet mondák megismerése (minimum Csodaszarvas).	6. Őrsi élet ● Őrs nevének kiválasztása és használata. ● Őrsi programokon részt vesz. ● Őrsi csatakiállítás. ● Őrsi induló. ● Őrsi zászló készítése (közös, rajzolt).
7. Népi játékok, gyermekjátékdalok ● További 5 gyermekjátékdal ismerete.	7. Őrsi jótett ✓ Félévente egy jótett végrehajtása az őrssel közösen.
9. Népművészet, kismesterségek ✓ További egy kismesterség kipróbálása.	8. Tábori rend ● Saját felszerelésére vigyáz, képes azt rendben tartani.
14. A magyarság kiemelkedő alakjai ● Államalapító Szent Istvánnal kapcsolatos alapvető öt dolog ismerete.	9. Játék ● 3 kinti, 3 benti játék ismerete.
	11. Alaki ● Vezényszavak: vigyázz!, pihenj!, oszolj!
	12. Sípjelek, karjelek ● Sípjelek: vigyázz!, gyülekező!, sebesen! ● Karjelek: figyelem!

	13. Közös jelképeink ● Köszönés, jel, jelszó, jelmondat, tisztelgés, kézfogás ismerete, használata és magyarázata korosztályának megfelelő szinten.
	14. Cserkészkapcsolatok ✓ Részt vesz legalább egy raj- vagy csapat-programon.
	15. Cserkészjáték ● Ismer 3 számháborút megalapozó játékot.
	17. Krónika ● Őrsi napló ragasztás, kép gyűjtés.
2.1.4. MŰVELTSÉG	2.2.4. EGÉSZSÉGÜGY
1. Retorika és vitakultúra ● Törekszik a csúfolódás kerülésére.	1. Elsősegély ● S.O.S segítségkérés az utcán.
2. Színjátás ✓ Az általa ismert népmesékből legalább 1 megjelenítése, eljátszása. ✓ Az általa ismert mondákból legalább 1 megjelenítése, eljátszása.	4. Higiéné ● Közösségi mosdók használata.
4. Olvasottság ✓ Hozza el őrsgyűlésre a kedvenc mesekönyvét.	5. Egészséges életmód ● Napi szükséges folyadékbevitel mennyisége és minősége.
6. Hangszeres játék ● További 2 ritmushangszeres játék ismerete.	
7. Képzőművészet ✓ További egy ritmushangszer elkészítése. ✓ Zöldség-, gyümölcszsobor készítése közösen. Utána elfogyasztása (közös étkezés).	
EMBER ÉS KÖRNYEZETE	
3.1. MEGISMERÉS	3.2. TEVÉKENYSÉG

3.1.1. TERMÉSZETES KÖRNYEZETÜNK MEGISMERÉSE	3.2.1. TERMÉSZETES KÖRNYEZETÜNKSEL KAPCSOLATOS FELADATOK
5. Természet megfigyelés ✓ Egyhetes adatgyűjtés otthon és a csapat- otthonban: kinti hőmérséklet, csapadék.	1. Élet a természetben ✓ Részvétel a csapat által szervezett tanyázáson. ✓ Vegyen részt a tanyázáson tűzifa- gyűjtésben.
6. Növényismeret ● Avarszint, cserjeszint, lombkorona szint. ● Egynyári és évelő növények közötti különbség. ● A fa felépítése.	2. Túra ✓ Őrsi-, raj- vagy csapattúrán való részvétel.
7. Állatismeret ✓ Túra alkalmával, a közeli erdőben, mezőn vadállat-, madármegfigyelés.	4. Kerti munka ✓ Palántázás, csíráztatás (esetleg Luca búza ültetés).
	8. Sport, testgyakorlás ● Rendszeres testmozgás.
3.1.2. ÉPÍTETT KÖRNYEZETÜNK MEGISMERÉSE	3.2.2. ÉPÍTETT KÖRNYEZETÜNKSEL KAPCSOLATOS FELADATOK
2. KRESZ, közlekedési ismeretek ❖ Kerékpáros közlekedés alapjai: közleke- dési túra a településen. ● Közösségi közlekedés: viselkedés a járművön. ● További 2 KRESZ tábla ismerete.	2. Technikai eszközök ● Analóg óra (óra-, perc-, másodperc- mutató) ismerete.
3. Környékismeret ✓ Főbb intézmények és azok helye a településen: településismereti túra.	4. Természetes anyagok megmunkálása ✓ Bábok, álarcok készítése természetes anyagokból, terméskompozíció.
	8. Gyűjtés ✓ Őrsi gyűjtés: Közösségi alkalomra fel- használható vagy őrsi tevékenységhez kötődő (pl. aranyköpés gyűjtemény) vagy próbabponthoz kötődő dolgok gyűjtése (pl.: teapapír, termékek, levelek, gombok, magok, kukoricacsuhé stb.).

	9. Számítógépes ismeretek ✓ Közös információkeresés (pl.: TV-műsor, moziműsor, tudakozó, telefonkönyv, gyermeklexikonok).
	12. Sütés, főzés, tartósítás ✓ Sütés nélküli édesség készítése őrsileg.

4.3. A kiscserkész korosztály harmadik évére vonatkozó próbarendszer

Jelmagyarázat: ● = alapvető tudás

✓ = egyszer teljesítendő anyag

❖ = irányítottan választandó anyag

ISTEN ÉS EMBER	
1.1. SZEMÉLYES FELADATOK	1.2. KÖZÖSSÉGBEN MEGÉLT FELADATOK
1. Vallási ismeret ● Főbb egyházi ünnepek ismerete a korosztályának megfelelő szinten. ● Nagyhét vázlatos történetével tisztában van.	2. Liturgikus élet ● Legalább a legfőbb ünnepeken és az ezekhez tartozó várakozási / felkészülési időkben szentmisén / istentiszteleten részt vesz.
2. Szentírás-ismeret ● További két történetet megismerése és eljátszása a képes Bibliából.	5. Közösségi hitélet ✓ Részt vesz az őrsi közösségének szánt egy lelki alkalmon. ✓ Nyári tábori szentmisén / istentiszteleten való részvétel.
4. Cserkész lelkeség ● A kiscserkész törvény ismerete és magyarázata a korosztályának megfelelő szinten. ● A kiscserkész ígéret ismerete és magyarázata a korosztályának megfelelő szinten.	
5. Napi jótett, önfegyelem ● Napi jótett alkalmainak ismerete és gyakorlása korosztályának megfelelő szinten. Napi jótett alkalmak az osztály-közösségben / őrsön belül.	

6. Ima ● Angyali üdvözlét (Üdvözlégy) (katolikusok), istentisztelet előtti és utáni ima (protestánsok) ismerete és használata. ● További egy étkezés előtti- és utáni ima ismerete és használata (otthon is).	
EMBER ÉS EMBER	
2.1. MEGISMERÉS	2.2. TEVÉKENYSÉG
2.1.1. TÁRSADALMI ISMERETEK	2.2.1. CSALÁDOM ÉS BARÁTAIM
1. Közjogi méltóságok, államigazgatás, önkormányzatok, egyházigazgatás ● Tudja a papja/lelkésze, iskolaigazgatója nevét.	1. Segítség otthon ● Önállóan terít.
3. Velemjáró (cserkészfüzet) ● A velemjáróban az előírt mellett, saját jegyzete is meg jelenik.	2. Családom története ✓ Családfa tovább rajzolása: kiscsalád (apa, anya, testvérek), nagyszülők, szülők testvérei és unokatestvérek ágrajza, természetes anyagok felhasználásával.
4. Illemszabályok ● <i>Találkozás:</i> tegeződés szabályai, telefonos beszélgetés <i>Megjelenés:</i> megjelenés iskolai, egyházi és cserkész ünnepi alkalmakon <i>Étkezés:</i> étkezés alapvető kulturális szabályai (mikor állunk fel az asztaltól, szalvéta használata, stb.) <i>Közlekedés:</i> viselkedés tömegközlekedési eszközökön <i>Napközben:</i> viselkedés az iskolában, boltokban, üzletekben <i>Művelődés, szórakozás:</i> - <i>Családi összejövetelek:</i> vendégvárás családi körben, viselkedés vendégségben <i>Ajándékozás:</i> az ajándék átadásának alapvető szabályai, megköszönés	3. Családi adatok, ünnepek ● Nagyszülők adatainak ismerete: születési év.
5. Szociális érdeklődés ✓ Egy érzékenyítő programon való részvétel.	

6. Foglalkozások ismerete ● Ismeri nagyszülei (volt) foglalkozását, tipikus tevékenységét.	
8. Levélírás ● Levélírás, boríték címzés. ✓ Postalátogatás őrsileg, levélfeladás (postaláda, postai levélfelvétel).	
2.1.2. HAZÁM ÉS NEMZETEM	2.2.2. CSERKÉSZKÖZÖSSÉGEM
1. Nemzeti jelképeink ✓ Kokárdakészítés. ● Szózat első két versszakának és dallamának ismerete: önállóan el tudja mondani és énekelni. Ismerje a Szózat szerzőjét.	1. A cserkészlet története ● Alapvető tudnivaló Bi-Pi-ről (név, egykori foglalkozás).
2. Népszokások ● A húsvéti és a karácsonyi ünnepkörhöz kapcsolódó további egy-egy népszokás ismerete és részvétel benne.	2. Titkosírások ● Megismer egy titkosírási technikát (nem rovásírás!). Pl.: citrom, gyertya stb.
3. Ünnepek ● Az év nemzeti ünnepeinek ismerete és közösségén belüli megélése korosztályának megfelelő szinten, tudja, mikor mire emlékezünk.	3. Cserkészinduló, cserkészdalok ● Egy cserkészmozgalmi dal ismerete, éneklése.
4. Népdalok ● További 5 népdal ismerete és éneklése.	4. Egyenruha ismerete ● Cserkésznyakkendők ismerete.
5. Népmesék, mondák ● További 2 népmese ismerete. ● További egy eredettörténet monda megismerése.	5. Tábornút ✓ Őrsével legalább egy önálló tábornúti számot előad.
7. Népi játékok, gyermekjátékdalok ● 2 népi játék ismerete.	6. Őrsi élet ● Ismerje az őrse nevét, értelmezését, a névadó növény / állat jellemzőit.
9. Népművészet, kismesterségek ✓ További egy kismesterség kipróbálása.	7. Őrsi jótett ● Félévente egy jótett végrehajtása az őrssel közösen.

14. A magyarság kiemelkedő alakjai ● Egy általa kiválasztott nemzeti ünnep kiemelkedő szereplőinek tevékenységét ismeri.	8. Tábori rend ● Társai és őrsze felszerelésére vigyáz.
	9. Játék ● További 3 kinti és 3 benti játék ismerete.
	13. Közös jelképeink ● Köszönés, jel, jelszó, jelmondat, tisztelgés, kézfogás ismerete, használata és magyarázata korosztályának megfelelő szinten.
	14. Cserkészkapcsolatok ✓ Részt vesz legalább egy raj- vagy csapat-programon.
	15. Cserkészjáték ✓ Jelháború.
	16. A csapat ismerete, története, csapatnévadó ● Csapat számának, nevének ismerete. ● Csapat névadóval kapcsolatos alapvető három dolog ismerete.
	17. Krónika ● Őrsi napló vezetése.
2.1.4. MŰVELTSÉG	2.2.4. EGÉSZSÉGÜGY
2. Színjáték ✓ Az általa ismert népmesékből további 2 megjelenítése (egyik bábozással), eljátszása. ✓ Az általa ismert mondákból további 1 megjelenítése, eljátszása.	1. Elsősegély ● S.O.S teendők: fontos telefonszámok (104, 105, 107, 112), tudjon segítséget kérni, megfogalmazni a bajt. ● Szálka, orrvérzés kezelése. ● Kullancs és egyéb rovarcsípések, teendők. ● Napégés kezelése. ● Betegségek leggyakoribb tünetei (tünet és betegség közötti különbségtétel). Láz, rossz közérzet, fájdalom, hasmenés, hányás.
6. Hangszeres játék ● További 1 ritmushangszeres játék ismerete.	2. Mentődoboz ● Sebtapasz használata.

7. Képzőművészet ✓ Összesen 5 egyéni alkotás az alábbi technikák valamelyikével (akár többel): vízfesték, tempera, pasztellkréta, zsírkréta és aszfaltkréta. ✓ Egyszerű játék, ajándékkészítés.	3. Gyógyszerismeret ● Ismeri, ha van gyógyszerallergiája. ● Rendszeresen szedett gyógyszereinek ismeri az adagolását.
	4. Higiéné ● Járványok elkerülése (pl. kézmosás).
	5. Egészséges életmód ● Táplálkozás szerepe az egészséges életmódban.
EMBER ÉS KÖRNYEZETE	
3.1. MEGISMERÉS	3.2. TEVÉKENYSÉG
3.1.1. TERMÉSZETES KÖRNYEZETÜNK MEGISMERÉSE	3.2.1. TERMÉSZETES KÖRNYEZETÜNKKEL KAPCSOLATOS FELADATOK
1. Tájékozódás ● Főbb égtájak (vers), iránytű használata.	1. Élet a természetben ✓ Részvétel a csapat által szervezett tanyázáson.
6. Növényismeret ● 5 lágyszárú virág és 5 fa felismerése. ✓ Gyűjtés, tablókészítés (levél, termés, virág, kéreg).	2. Túra ✓ Őrsi-, raj- vagy csapattúrán való részvétel. ● Elemi természetjárás szabályai. ● Felszerelés túrára, szülői segítséggel csomagol.
7. Állatismeret ● 5 emlősállat, 5 madár, 5 bogár felismerése, a település környékéhez kötődően. ✓ Állatkert vagy vadaspark látogatás.	4. Kerti munka ✓ Virág- vagy faültetés. ❖ Kerti munkálatok az őrstaggal.
	5. Természet- és környezetvédelem ● Tudatos vásárlás (csomagolóanyagok, mennyiségi vásárlás, hazai termék).
	8. Sport, testgyakorlás ● Rendszeres testmozgás.
3.1.2. ÉPÍTETT KÖRNYEZETÜNK MEGISMERÉSE	3.2.2. ÉPÍTETT KÖRNYEZETÜNKKEL KAPCSOLATOS FELADATOK

2. KRESZ, közlekedési ismeretek ● Tömegközlekedési eszközök ismerete, helyes használata. ● További 2 KRESZ tábla ismerete.	1. Eszközhasználat ● Alapvető háztáji eszközök használata: gereblye, lombseprű, hólapát, seprű, kislapát.
3. Környékismeret ✓ Főbb intézmények és azok helye a településen: településismereti túra.	2. Technikai eszközök ● 3 háztartási technikai eszköz alkalmazása (tűzhely, vízforraló, kenyérpírtó, mikrohullámú sütő, hűtő, kenyérsütő, szendvicssütő, mosógép stb.).
	3. Kötélmunkák ● Csomók: svábhurok, zsinagfeltekerés.
	4. Természetes anyagok megmunkálása ✓ Ünnephez, ünnepkörhöz kapcsolódóan egy tevékenység elvégzése (pl.: adventi koszorú-, karácsonyfadísz-, betlehemi készítés, tojásfestés stb.).
	5. Szabás-varrás, kézimunka ● Gombvarrás.
	7. Modellezés ✓ Őrsi név / jelkép modellezése.
	8. Gyűjtés ✓ Őrsi gyűjtés: Községi alkalomra felhasználható vagy Őrsi tevékenységhez kötődő (pl. aranykópés gyűjtemény) vagy próbaponthoz kötődő dolgok gyűjtése (pl.: teapapír, termékek, levelek, gombok, magok, kukoricacsuhé stb.).
	9. Számítógépes ismeretek ● Online biztonság. ● Világháló használatának illemtana.
	11. Hírközlési ismeretek ● Veszélyes telefonhívások.
	12. Sütés, főzés, tartósítás ✓ Zöldség, gyümölcs alapanyag előkészítés (mosás, pucolás, tisztítás, aprítás, mágozás, fejtés).

4.4. A kiscserkész korosztály negyedik évére vonatkozó próbarendszer

Jelmagyarázat: ● = alapvető tudás

✓ = egyszer teljesítendő anyag

❖ = irányítottan választandó anyag

ISTEN ÉS EMBER	
1.1. SZEMÉLYES FELADATOK	1.2. KÖZÖSSÉGBEN MEGÉLT FELADATOK
1. Vallási ismeret ● Főbb egyházi ünnepek ismerete a korosztályának megfelelő szinten. Az egyházi főünnepek lényegi mondanivalójával tisztában van. <i>katolikus:</i> újév, vízkereszt, húsvét, pünkösd, Nagyboldogasszony, mindenszentek, karácsony <i>protestáns:</i> újév, húsvét, áldozócsütörtök, pünkösd, reformáció ünnepe, karácsony.	1. Hitoktatás / Bibliaóra ● Rendszeresen jár hittanra / bibliaórára.
2. Szentírás-ismeret ● További két történetet megismerése és eljátszása a képes Bibliából.	2. Liturgikus élet ● Legalább a főbb egyházi ünnepeken / parancsolt ünnepeken részt vesz istentiszteleten/szentmisén.
4. Cserkész lelkiség ● A kiscserkész törvény ismerete és magyarázata a korosztályának megfelelő szinten. ● A kiscserkész ígéret ismerete és magyarázata a korosztályának megfelelő szinten.	5. Közösségi hitélet ✓ Félévente egyszer részt vesz főünnepeken kívüli vasárnapi őr-, raj- vagy csapatmisén / istentiszteleten. ✓ Félévente részt vesz az őrsi közösségnek szánt egy-egy lelki alkalmon.
5. Napi jótett, önfegyelem ● Napi jótett alkalmainak ismerete és gyakorlása korosztályának megfelelő szinten. Napi jótett alkalmak baráti közösségében / rajban. ● A cserkész újonc létre felkészül, valamilyen területen fejlődést ér el (őrsvezetővel közösen kiválasztva).	

6. Ima ● Ima saját szavaival. ● Apostoli hitvallás (Hiszekegy) ismerete és használata.	
EMBER ÉS EMBER	
<i>2.1. MEGISMERÉS</i>	<i>2.2. TEVÉKENYSÉG</i>
<i>2.1.1. TÁRSADALMI ISMERETEK</i>	<i>2.2.1. CSALÁDOM ÉS BARÁTAIM</i>
1. Közjogi méltóságok, államigazgatás, önkormányzatok, egyházigazgatás ● Polgármester nevének ismerete.	1. Segítség otthon ● Saját szobáját rendben tartja. ● Saját cipőjét tisztán tartja.
3. Velemjáró (cserkészfüzet) ● Velemjáróját önállóan vezeti.	2. Családom története ✓ Családfa tovább rajzolása: kiscsalád (apa, anya, testvérek), nagyszülők, szülők testvérei, unkatestvérek és dédszülők ágrajza természetes anyagok felhasználásával.
4. Illemszabályok ● <i>Találkozás:</i> kortársak tisztelete, helyes kérdésfeltevés <i>Megjelenés:</i> - <i>Étkezés:</i> - <i>Közeledés:</i> - <i>Nap közben:</i> viselkedés moziban, stran-don, kiránduláson <i>Művelődés, szórakozás:</i> - <i>Családi összejövetelek: -Ajándékozás: -</i>	3. Családi adatok, ünnepek ● Családi ünnepekre önállóan ajándékot készít.
5. Szociális érdeklődés ✓ Egy érzékenyítő programon való részvétel.	
6. Foglalkozások ismerete ● Szülők munkahelyének ismerete.	
7. Média ● Ismeretterjesztő online- és / vagy TV csatorna ismerete.	

8. Levélírás ✓ Portyáról, táborból képeslapot, levelet ír haza. ✓ Postalátogatás őrsileg, levélfeladás (postaláda, postai levélfelvétel).	
2.1.2. HAZÁM ÉS NEMZETEM	2.2.2. CSERKÉSZKÖZÖSSÉGEM
1. Nemzeti jelképeink ● Tudja lerajzolni a magyar címet.	1. A cserkészlet története ● Meghatározó személyek a magyar cserkészlet történetében. Nevük, foglalkozásuk ismerete (Sík Sándor, Teleki Pál, Sztrilich Pál).
2. Népszokások ● Megismeri további egy egyházi ünnephez kapcsolódó népszokást (Luca nap, Márton nap stb.).	2. Titkosírások ● További egy titkosírási technika (nem rovásírás!) megismerése.
3. Ünnepek ● Az év nemzeti ünnepeinek ismerete és közösségén belüli megélése korosztályának megfelelő szinten, tudja, mikor mire emlékezünk.	3. Cserkészinduló, cserkészdalok ● További egy cserkészmozgalmi dal ismerete, éneklése.
4. Népdalok ● További 5 népdal ismerete és éneklése.	4. Egyenruha ismerete ● Egyenruha viselés szabályai (egyenruhához mit hordunk és mit nem).
5. Népmesék, mondák ● További 2 népmese ismerete. ● További egy eredettörténet monda megismerése.	5. Tábornút ✓ Őrsével legalább egy önálló tábornúti számot előad.
7. Népi játékok, gyermekjátékdalok ● További 2 népi játék ismerete.	7. Őrsi jótett ● Félévente egy jótett végrehajtása az őrsrel közösen.
9. Népművészet, kismesterségek ✓ További egy kismesterség kipróbálása.	8. Tábori rend ● Vigyáz a csapat felszereléseire.
12. Határontúli magyarság, nemzetiségeink ● Határontúli magyar cserkészek. Tud róluk.	9. Játék ● További 4 kinti és 4 benti játék ismerete.

14. A magyarság kiemelkedő alakjai ● További egy általa kiválasztott nemzeti ünnep kiemelkedő szereplőinek tevékenységét ismeri.	10. Az MCSSZ és MCSSZF ismerete ● Az MCSSZ felépítése (csapat, körzet, kerület, szövetség).
	11. Alaki ● Vezényszavak: Visszakozz!
	13. Közös jelképeink ● Köszönés, jel, jelszó, jelmondat, tisztelgés, kézfogás ismerete, használata és magyarázata korosztályának megfelelő szinten.
	14. Cserkészkapcsolatok ✓ Részt vesz legalább egy raj- vagy csapat-programon.
	15. Cserkészjáték ✓ Számháború.
	17. Krónika ● Őrsi napló vezetése.
2.1.4. MŰVELTSÉG	2.2.4. EGÉSZSÉGÜGY
1. Retorika és vitakultúra ● Mások meghallgatása.	1. Elsősegély ● Horzsolás, fedőkötés, fertőtlenítés. ● Idegen test a szemben.
2. Színjátás ✓ Az általa ismert népmesékből további 2 megjelenítése, eljátszása.	2. Mentődoboz ● Mentődoboz tartalmának megismerése.
7. Képzőművészet ✓ Vegyes technikával (termésragasztás, rajzolás, festés, kréta stb.) félévente egy-egy űrsi és egy-egy egyéni alkotás elkészítése.	3. Gyógyszerismeret ● Legalább 5 gyógyhatású tea megismerése. Mi mire jó?
8. Kultúra ✓ Faluház, tájház, kiállítás, könyvtár, színház vagy múzeumlátogatás lakóhelyén vagy környékén.	4. Higiéné ● Kórokozók szerepe a betegségek kialakulásában, a kórokozó terjedésnek módja, a betegségek megelőzésének lehetőségei, gyógyítása.

	5. Egészséges életmód ✓ Őrsével piac-, helyi termelő- vagy kert látogatás.
EMBER ÉS KÖRNYEZETE	
3.1. MEGISMERÉS	3.2. TEVÉKENYSÉG
3.1.1. TERMÉSZETES KÖRNYEZETÜNK MEGISMERÉSE	3.2.1. TERMÉSZETES KÖRNYEZETÜNKKEL KAPCSOLATOS FELADATOK
1. Tájékozódás ● Északi irány meghatározása két módszerrel a természet jelei alapján (egy nappali, egy éjszakai).	1. Élet a természetben ✓ Részvétel a csapat által szervezett tanyázáson. ● Saját felszerelés portyára, önállóan csomagol.
2. Térképészet ● Település / kerület térképének használata. Ezen való tájékozódás.	2. Túra ✓ Településen / kerületben gyalogtúra térképpel. ● Felszerelés túrára, önállóan csomagol.
3. Földrajzi ismeretek ❖ Lakótelepülés földrajzi sajátosságai és az ebből fakadó alapvető következmények ismerete.	4. Kerti munka ● Haszonnövény ültetés, gondozás, betakarítás, felhasználás (pl.: árpa, búza, zab, paradicsom, saláta, paprika, fűszernövény).
4. Időjárás ● Népi megfigyelések alapján időjárás előrejelzés (hangya, földigiliszta, fecskék).	5. Természet- és környezetvédelem ● Madáretető készítése és madáretetés télen.
6. Növényismeret ● Cserjék (csipkebogyó, mogyoró stb.), megismerése. ✓ Termésgyűjtés ✓ Gyűjtés, tablókészítés (levél, termés, virág, kéreg).	8. Sport, testgyakorlás ● Rendszeres testmozgás.
7. Állatismeret ✓ Állatok nyomainak megfigyelése, hangjának meghallgatása, állatok figyelése túra keretében.	
8. Gombaismeret ✓ Gombamegfigyelés túrán.	

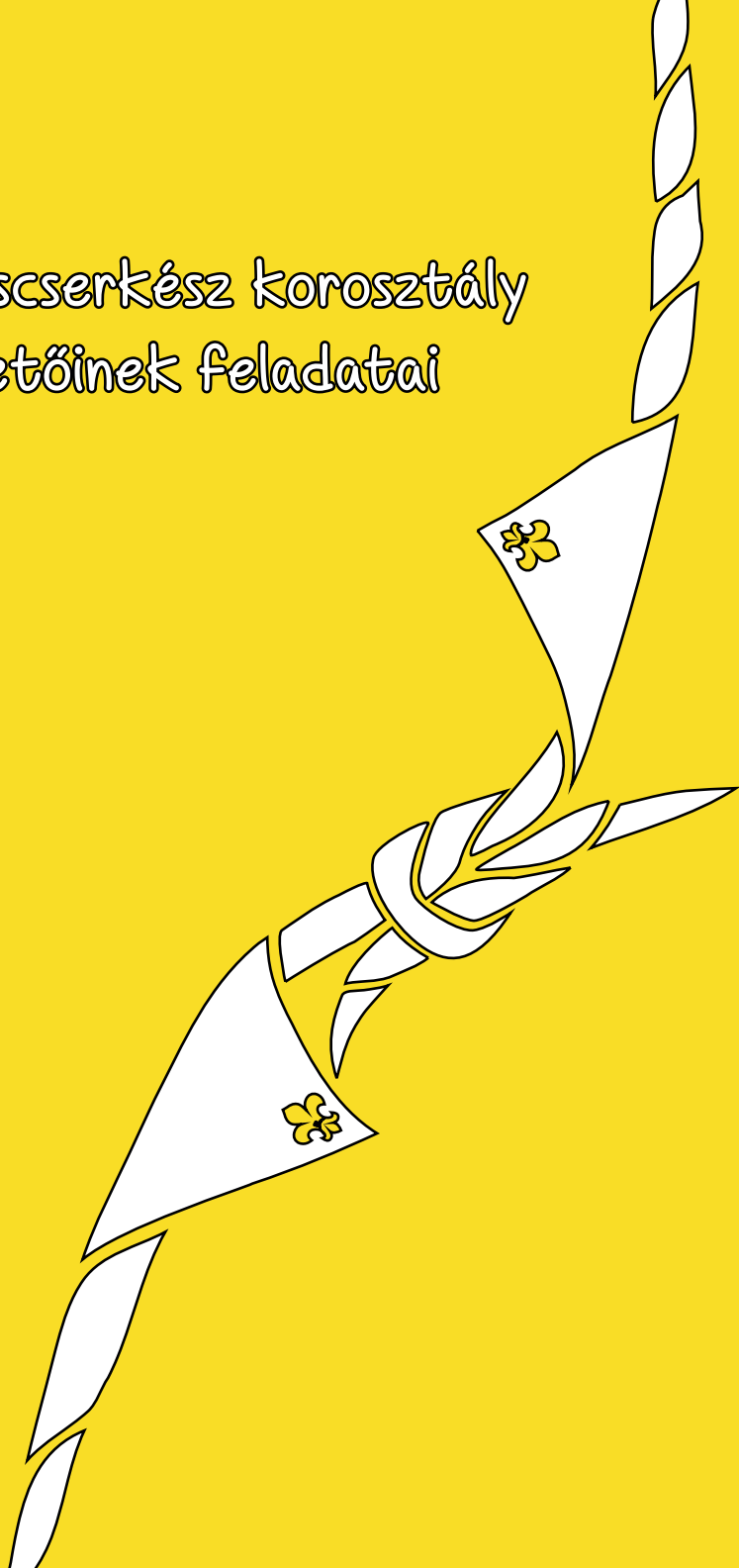

3.1.2. ÉPÍTETT KÖRNYEZETÜNK MEGISMERÉSE	3.2.2. ÉPÍTETT KÖRNYEZETÜNKKEL KAPCSOLATOS FELADATOK
1. Becslés és mérés ● 1 perc becslése.	1. Eszközhasználat ● Háztáji eszközök használata: metszőolló, ásó, lapát, kapa.
2. KRESZ, közlekedési ismeretek ● További 2 KRESZ tábla ismerete.	2. Technikai eszközök ● További 2 háztartási technikai eszköz alkalmazása (tűzhely, vízforraló, kenyérpíró, mikrohullámú sütő, hűtő, kenyérsütő, szendvicssütő, mosógép stb.).
	3. Kötélmunkák ● Csomók: állólóhurok.
	4. Természetes anyagok megmunkálása ✓ Őrsi nyakkendőgyűrű készítés.
	5. Szabás-varrás, kézimunka ● Makramé karkötő, őrsi párna vagy csajkaszák készítése. ● Fércöltés.
	7. Modellezés ✓ Településen választott épület modellezése.
	8. Gyűjtés ✓ Őrsi gyűjtés: Közösségi alkalomra felhasználható vagy őrsi tevékenységhez kötődő (pl. aranykőpés gyűjtemény) vagy próbaponthoz kötődő dolgok gyűjtése (pl.: teapapír, termékek, levelek, gombok, magok, kukoricacsuhé stb.).
	9. Számítógépes ismeretek ● A valóság és a virtuális világ különválasztása.
	12. Sütés, főzés, tartósítás ✓ Zöldség, gyümölcs feldolgozás, befőzés őrsileg.

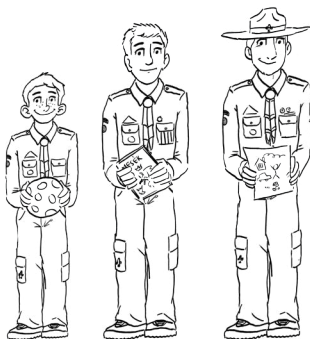

5. A kiscserkész korosztály vezetőinek feladatai

5. A kiscserkész korosztály vezetőinek feladatai

5.1. A kiscserkész őrsvezető feladatai

Egy vezetőt nem kizárólag a megbízatása, hanem a képzettsége és tapasztalata teszi vezetővé. A vezetővé váláshoz tehát szükség van,

- egyrészt a képzésre (cserkészélet, vezetőképzés, vezetői továbbképzések, önképzés),
- másrészt a gyerekek körében megszerzett gyakorlatra.

Őrsvezetők

**A farkaskölyök és kiscserkész korosztályokban a kortárs vezető fogalmát tá-
gabban értelmezzük, mint a cserkészkorosztályban, hiszen az alsós gyerekeket
optimális esetben középiskolás korú vezető vezeti, aki így legalább 5-7 évvel
idősebb vezetettjeinél.**

Az őrsvezető a „bandavezér”, a „nagytestvér”, aki:

- tudást, viselkedést, működési normákat közvetíti,
- megteremti az őrsi együttlét feltételeit és
- tevékeny részese a közösség élményeinek.

**Az őrsvezető a rajparancsnok által meghatározott nevelési célokat a magáé-
nak érzi,** és megvalósítja azokat cserkészeivel. Így a gyerekek nem felülről jövő elvá-
rásként fogják fel a kitűzött célokat, hanem elérhető és köztük élő valóságként. Minden,
amit az őrsvezető tesz, az őrstagok szemében is kíváncsisá válik, hiszen akaratlanul is
őt tekintik példának mindenben.

Rajparancsnokként törődnünk kell az őrsvezetőinkkel:

- Legyen lehetőségük elmondaniuk a problémáikat, kérdéseiket.
- Adjunk nekik biztos iránymutatást, ami segíti őket feladataik ellátásában.
- Támogassuk őket abban, hogy helyt tudjanak állni a „család, iskola, templom” kap-
csolattartásban.

Mindannyian cserkészek vagyunk. Akármilyen vezetői szolgálatot vállal is valaki, ez egy többletfeladat. Ezért legyen szempont a rajparancsnoki munkában az, hogy őrsvezetőinknek legyen korosztályos élete. Úgy alakítsuk a raj munkaritmusát, hogy az ne gátolja az őrsvezetők korosztályos igényeinek megfelelő programokon való részvételét.

5.2. A rajparancsnok szerepe, nevelési feladata

A rajparancsnokra az őrsvezetőhöz hasonlóan igaz, hogy nem kizárólag a megbízatása, hanem a képzettsége és tapasztalata teszi vezetővé. Vezetővé váláshoz tehát szükség van:

- egyrészt a képzésre (cserkészélet, vezetőképzés, vezetői továbbképzések, önképzés),
- másrészt a gyerekek, vezetők körében megszerzett gyakorlatra.

A raj a hasonló nevelési igényekkel rendelkező, azonos korosztályú cserkészek 2-8 órás nevelési közössége egy felnőtt nevelő-vezető irányítása alatt. A raj létszámának meghatározása Bi-Pi-hez vezethető vissza, aki saját bevallása szerint 16 fiúval tudott úgy foglalkozni, hogy mindegyiket személyesen ismerte és fejlesztette – de hozzátette, hogy mások kétszer annyira képesek lehetnek, mint ő, innen a 32.

A rajparancsnok az, aki **meghatározza a nevelési célokat.** Az őrsvezetőkkel egyeztetve kijelöli azokat a hangsúlyos pontokat, amelyek az adott gyermek fejlődésében fontosak, ahhoz elengedhetetlenek. Az őrsökben a képzési anyagokat hozzáigazítja a nevelési ívhez és eközben társként fordul a családhoz, a templomhoz, az iskolához.

A rajparancsnoknak tudnia kell friss, üde lélekkel fordulnia a vezetettjeihez: a vezetőkhöz és a gyerekekhez. **Át kell látnia a pedagógiai folyamatot,** az áramlást, hogy merre vezet a raj útja, és azon hogyan haladnak a raj tagjai.

Amíg az **őrsvezető a konkrét kihívásokon segíti át az őrsöt,** addig a **rajparancsnok feladata átlátni az egész nevelési ívet,** hogy milyen pedagógiai célt szolgálnak a leküzdendő akadályok. Ő az, aki nemcsak a falakat látja, hanem egy lépéssel hátrébből áttekinti a nevelési folyamat lépcsőit – az elejétől a végéig az összes akadállyal együtt.

A rajparancsnok képzett cserkészsegédtsízt, így tisztaban van a vezetett korosztály nevelési céljaival, és a nevelési tervet azok fényében állítja össze.

A gyermeknevelés és a közösségépítés eszköztára szinte kimeríthetetlen, azonban nem mindegyik eszköz fér bele a cserkészzet kereteibe. A tudatos, felnőtt vezető – mivel tudja, hogy mit miért teszünk a cserkészzetben – tisztaban van azzal, hogy ettől eltérni csak a kereteken belül lehet. Tehát ismeri a határokat, ameddig el lehet menni. Az őrvezetők talán életkoruknál fogva is szívesebben feszegetik ezeket, ezért a rajvezető dolga, hogy „kordában tartsa” őket, és figyeljen a cserkészzet kereteinek tiszteletben tartására.

A keretek és szabályok biztonságot adnak a gyerekeknek. A kicsik könnyen elfogadják az „intézményes tekintélyt”, a 6-10 évesek eleve felnéznek a nagyobbakra, önkéntelenül is példaképnek tekintik a vezetőket, utánozzák őket és hallgatnak rájuk.

A tekintélyt fenntartani elsősorban következetességgel, pontossággal, tudással és szeretettel lehet.

- Először gondoljuk végig, amit kimondanánk, aztán pedig a kimondott szóhoz tart-suk magunkat!
- Hosszú távon csak a következetes vallásos életvitel biztosítja a vezetőnek azt az erkölcsi tőkét, amelyre támaszkodva a fiatalok nevelését eredményesen végezheti.

Lehet, hogy ez látszólag sikertelen lesz: a gyerekek felnőve nem követik őt, de a példát nem fogják elfelejteni, és emlékezni fognak rá, hogy a rajparancsnok mit és hogyan tett.

A vezetettek „kézbentartásának” egyik eszköze a **proaktivitás**, azaz hogy ötleteinkkel legalább egy lépéssel a (adott esetben az őrsvezetők) fantáziájuk előtt járunk. Ezt csak úgy tudjuk megtenni, ha jól ismerjük cserkészeinket, nyitott szemmel járunk közöttük, ismerjük igényeiket és korosztályukból fakadó sajátosságait.

A tekintélynek fontos alapja az önbizalom. A vezetettek rögtön megérzik a bizonytalanságot. Egy rajparancsnoknak magabiztosnak kell lennie abban a tudatban, hogy ő a vezető, tetteinek ehhez kell igazodniuk.

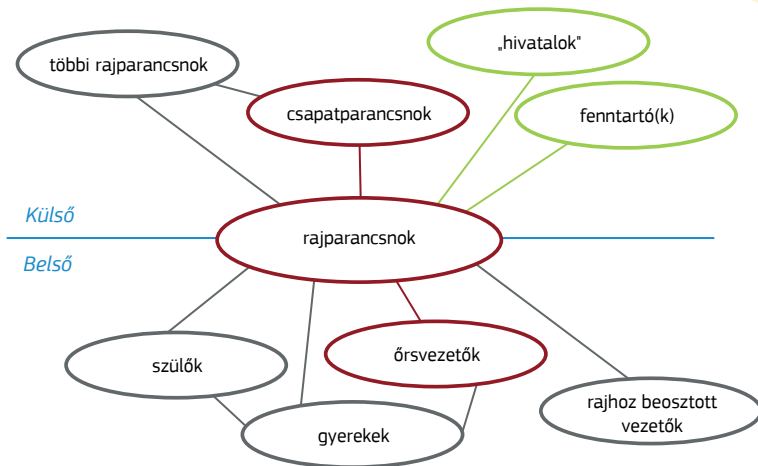
A rajparancsnoknak alább felsorolt feladatai „láthatatlanok”. Hosszú távon azonban ezek adják meg a rendszer stabil alapját, amire lehet építkezni.

A rajparancsnok tagja a vezetői őrnek, a csapat vezetőségének, amely a csapatparancsnokból, a rajparancsnokokból és a csapathoz rendelt vezetőkből (pl.: GH-vezető, keretmese-felelős) áll. A vezetőségi gyűléseken a vezetők beszámolnak arról, hogy mi mindent csináltak a rajok, milyen gondok merültek fel a legutóbbi vezetőségi óta, milyen ötletek és javaslatok vannak.

A többi vezető a kiscserkész rajról olyan képet alakít ki magában, amelyet a kcs-rajparancsnok közvetít. **A csapatvezetőségben a rajvezető dolga, hogy érvényesítse a raj érdekeit.** Jól kell tudnia érvelnie új ötletek megvalósítása mellett, és persze ő az, aki elviszi a „balhékat” is. Jó munkakapcsolatot kell tehát ápolni a parancsnokkal és a többi vezetővel is.

A rajparancsnok egyaránt tartson kapcsolatot a fenntartóval. Legyen az plébános vagy iskolaigazgató, minden fenntartónak jól esik, ha értesül egy-egy sikeres portyáról, lát fényképeket a raj életéről vagy meghívót kap valamilyen cserkészeseményre. Lehetőség szerint érdemes őket bekapcsolni a raj életébe: a plébánost vagy lelkészt meghívni egy erdei istentiszteletre, az igazgatót elvinni egy túrára. A kapcsolat oda-vissza irányú. Tehát ha nem is mindig a kiscserkészek, de az őrsvezetők legyenek kaphatóak egy-egy iskolai vagy egyházközségi, gyülekezeti rendezvényen való segítségnyújtásra.

A portyaszervezés vagy egyéb rajprogramok előkészítésekor a rajparancsnok kapcsolatba kerül más, rajon kívüli személyekkel, intézményekkel is (pl.: jegypénztáros, polgármester, erdész, ÁNTSZ, kisboltos stb.).

A fenti ábrán a rajparancsnok kapcsolatai láthatóak: felül a rajon kívüli, alul a rajon belüli kapcsolódási pontok. Minden kapcsolat kölcsönös, a távolságok pedig kifejezik a kapcsolat szorosságát, a kapcsolattartás gyakoriságát.

Felhasznált irodalom:

Egységes Ifjúságnevelési Kézikönyv, Budapest, 2015

1909. Prohászka Ottokár cserkészcsapat (2014): *Rajmunkaterv*, kézirat

Edöcsény András cst., Sergyán Szabolcs csst (1999): *A rajparancsnok*

„külsőkapcsolatai”, kézirat

Edöcsény András cst., Solymosi Balázs csst, Turányi Zoltán csst (1999): *A*

rajparancs-noknak átadott munkaterv, kézirat

Edöcsény András cst., Solymosi Balázs csst., Turányi Zoltán csst. (1999): *Az*

őrsvezető-nek átadott munkaterv, kézirat

Benedek László cst., Edöcsény András cst., Edöcsény Katalin csst. (1999): *A*

rajparancs-nok és őrsai, kézirat

Turányi Zoltán csst. (1999): *A tekintély*, kézirat

5.3. A kiscserkész vezető helye a cserkészéletpályán

A kiscserkész korosztály vezetőjének lenni a nevelési munka szempontjából nehéz, felelősségteljes feladat. A kiscserkész-vezetés folyamatos kihívás, e korosztálynál nem

létezik az üresjárat fogalma. Ezzel együtt sem szabad, hogy egy kiscserkész vezetőn „eluralkodjanak” feladatai, hiszen korosztályi igényeiből fakadóan neki is szüksége van megfelelő feltöltődésre.

Kiscserkész vezetőként sok feladattal kell szembenéznie, de fontos, hogy a vezetői megbízatás szolgálat, és emellett a saját korosztályi cserkészmunka kiemelt jelentőségű. A vezetőnek cserkészeten belüli kortárs kapcsolatait meg kell tartania, és erre nem alkalmas önmagában a raj vezetősége. A közösségben létezés, a személyiségfejlődés és a kikapcsolódás miatt felértékelődik az anyaórs (vagy raj) szerepe.

Ne feledjük azt sem, hogy a kiscserkész vezető elsősorban a **személyes példájával hat** a kiscserkészekre, de a rajában dolgozó órsvezetőkre is. Ezért a korosztályos cserkész munkától sem zárkozhat el: meg kell élnie a cserkészetet. Ez sokszor igen fárasztó, és nehéz összeegyeztetni a programokat, de **a vezetőség ezen a szinten is szolgálat, nem helyettesítheti a korosztályos cserkész munkát.**

Ahhoz, hogy a rajparancsnok jó szülőként tudjon gondoskodni a rábízottakról, először is saját magának kell rendben lennie, és saját magát kell jól éreznie. Az ő személyes motivációjának, töltődésének forrása elsősorban a saját korosztálya. Ha maga az órs már nem vagy nehezen működik, akkor is fontos, hogy ne feledkezzen meg a saját korosztályának szóló programokról, ne essen ki a kósza, vándor életből, és törekedjen a korosztályának megfelelő próbát teljesíteni.

A vezető legyen aktív részese a vezetői órának is, ami alkalmas mind tapasztalatcserére, mind kikapcsolódásra.

Az önfejlesztésre is szánnia kell időt és energiát. A cserkészvezetői munkaterv (CSVMTV) a rajparancsnok saját személyes fejlődését szolgálja. Összeállításához keresnie kell egy saját fejlesztendő területet, ami a próbarendszerben nincs benne. Ennek men-tén a rajparancsnok önmagát időről időre olyan kihívások elé állíthatja, melyek segítik egyéni fejlődését.

5.4. A kiscserkész vezetők együttműködése a rajban

A raj tagjai a gyerekek, a segédőrsvezetők, az őrsvezetők és a rajparancsnok jó esetben pedig még vannak a rajhoz rendelt egyéb vezetők is (pl.: pénztáros, szertáros), akik a programok szervezésében, lebonyolításában segítenek. A raj életét ők alakítják, az ő szempontjait (szükségeiket és adottságaikat) hangolja ős-zse a rajparancsnok.

A rajparancsnok és az őrsvezetők kapcsolatában a kölcsönösség dominál, ezért a rajparancsnok feladata a vezetői kör alakulásának segítése.

A falkarendszerben keretként adva van egy tökéletesen illeszkedő mese. Ezt érdemes a rajparancsnoknak mindig szem előtt tartania, és ahogy az őrsvezetők segítségül hívják az ismeretátadás vagy fegyelmezés terén, úgy a raj vezetője a vezetői kör megerősítésében is támaszkodhat erre a keretre. Ebben erősíti őt, hogy a falkában az őrsvezetőknek állandó nevük van, amit szintén a mese szereplőiről kapnak. Akela a közösség vezetője, Balu a nevelő, Bagira az oktató és Hádi a bölcs.

A kiscserkész rajban is nagy szerepe van a keretmesének – nemcsak a gyerekek, hanem a vezetők összekovácsolásában is. A formális eszközökön túl viszont emberi odafordulásra is szükség van. A rajparancsnoknak kötelessége a vezetők mélyebb megismerése, barátság kialakítása és annak elérése, hogy merjenek hozzá fordulni kérdéssel, óhajjal, sóhajjal, bánattal. Meg kell ismernie, miben jók, mit szeretnek csinálni, mi motiválja őket.

Munkaterv

Munkakapcsolat megléte nélkül nem lehet a rajt működtetni.

- A csapatparancsnok elkészíti a rajparancsnoknak átadott munkatervet, ami nem azonos a csapatmunkatervvel, csupán annak az adott rajra vonatkozó része. Ez tartalmazza a csapat eseménynaptárát, a raj őrsei által elérendő (képzési) célokat és a rajparancsnoknak szóló egyéb tudnivalókat.
- Ebből a dokumentumból kiindulva készíti el a rajparancsnok a rajmunkatervet – figyelembe véve az egyes őrök és vezetők adottságait és eredményeit.
- A rajparancsnok feladata tételesen meghatározni az őrök feladatait, összefésülni azokat az eseménynaptárral és ennek alapján elkészíteni az őrvezetőknek átadott munkatervet.

Az őrvezetőknek átadott munkaterv (ŐÁMTV)

- Készüljenek el időben (pl. az évkezdő vezetői portyára).
- Vegyék figyelembe a korosztályi sajátosságokat és a próbarendszer követelményeit.
- Legyenek személyre szabottak. Hatékonyabbá tud válni egy ŐÁMTV, ha az őrvezetőnek a nevére szóló levéllel kezdődik. Ebben a rajparancsnok kiértékelheti az őr elő-zó (fél)éves teljesítményét, leírhatja, hogyan látja az őröt és vezetőjét, valamint buzdíthatja, lelkesítheti, dicsérheti benne az őrvezetőt. Végül felhívhatja figyelmét a következő időszak feladataira és az azok elvégzésében neki szánt szerepre is.

Az ŐÁMTV-k megírásával és kiadásával azonban nem zárulhat le a rajvezető ez irányú tevékenysége.

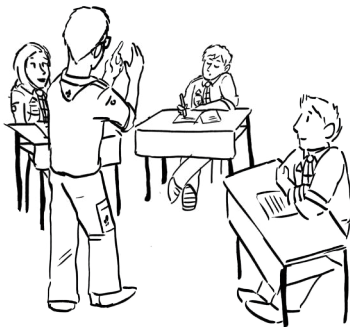
- Segítenie kell, hogy a heti lebontások elkészüljenek.
- Szükség esetén módosításokat kell kezdeményeznie.
- Láttatnia kell a vezetőivel, hogy mit és miért tervezzenek el az adott módon.
- Beszélgetéseket kell kezdeményeznie arról, hogy mit sikerült megvalósítani a kitűzött célok közül, és mi az a terület, ami további munkát kíván.

Az efféle vezetői alkalmak nemcsak a nevelési folyamat kérdéses részeire, a felmerülő problémákra fókuszálhatnak, hanem a közösségépítés fontos eszközei lehetnek. A rajvezetőség tagjaiban erősödnie kell az érzésnek, hogy egy csapatként együtt dolgoznak a rájuk bízottak fejlődéséért.

5.5. Az őrsvezetők szakmai előrelépése és fejlődése

A rajparancsnok feladata és érdeke az őrsvezetők folyamatos szakmai továbbképzése. A cserkészvezető olyan típusú ember, aki mindig többet és többet szeretne tudni. A csapat vezetőinek módot kell találni arra, hogy a közvetlenül gyerekekkel foglalkozó vezetők tudása és ötlettára bővüljön. Színvonalas cserkészmunkát csak megfelelő felkészültség mellett lehet végezni.

A cserkész szakmai kompetenciák három részből állnak: az ismeret/tudásanyag, a jártasság/készségek és a hozzáállás/attitűd alkotják a fejlesztendő hármast.

Az őrsvezetőjelöltek ideális esetben 14-16 évesen elvégzik az őrsvezetői vezetőképzőt, ahol sok tudással és valamennyi tapasztalattal is gyarapodnak. A megszerzett ismeretek gyakorlására a cserkészév során a legjobb terepet az örgyűlések adják, de **az évek múlásával** gyakran előfordul, hogy **a tudásanyag egy része passzívvá** válik.

Az őrsvezetők továbbképzésének hármas célja van:

- az egyszer megszerzett tudás szinten tartása;
- új ismeretek elsajátítása;
- a vezetői közösség erősítése.

Formája (a rajparancsnok szabad kapacitásainak függvényében) lehet egyéni foglalkozás, rajszintű vagy csapatszintű továbbképzés (akár meghívott előadóval), illetve ajánlatos kihasználni a központi (korosztályos) szervezésű VTK-alkalmakat is.

Legtöbb csapatban a kiscserkész rajban dől el, hogy a továbbiakban egy-egy vezetőben milyen hozzáállás alakul ki a vezetői munkával kapcsolatban. Ittfejlődhet ki sokrétű igényessége, önmagával és a programokkal szembeni elvárásai, magas szintű önreflexiója. Éppen ezért alapelv, hogy a rajparancsnok a lehető legtöbbet igyekezzon kihozni belőlük.

Ha a programok színvonalas megszervezése már nem okoz problémát, akkor is figyelni kell arra, hogy minden vezető olyan feladatot kapjon, ami segíti őt személyes vezetői fejlődésében, s a munka eloszlásában ne legyenek nagy aránytalanságok.

Felhasznált irodalom:

Egységes Ifjúságnevelési Kézikönyv, Budapest, 2015

Edöcsényné Vajda Zita csst. (1999): *Az őrsvezetők továbbképzése, kézirat*

5.6. Kapcsolattartás a kiscserkész korosztályba tartozók szüleivel

Lényeges tisztáznunk a szülőkkel való kapcsolat elemzésekor, **hogy a nevelés elsődleges közege a család.** A cserkészlet csak kiegészíti azt a nevelést, amelyet a gyermek a családban kap. Ez eredményes és hatékony akkor tud igazán lenni, ha a családi neveléssel összhangban van.

A kiscserkész vezető sikerének egyik kulcsa, hogy jó kapcsolatot tart a rábízottak szüleivel - ennek alapja a megismerés. A cserkészvezetőnek meg kell ismerkednie kiscserkésze szüleivel: elsősorban az őrvezetőnek, de a rajvezetőnek, csapatparancsnoknak is. A kapcsolatfelvétel módja változatos lehet: személyes, e-mail, telefon, közösségi oldalak, programba történő bevonás stb.

Azokkal a programokkal kapcsolatban, melyeket a raj szervez, a rajparancsnoknak kell tájékoztatást adnia, a csapatprogramok esetében pedig a csapatparancsnoknak.

A kapcsolattartás megvalósulhat családlátogatás keretében, vagy akár szervezett formában:

- szülői értekezlet,
- családi nap,
- szülői vacsora,
- támogatóknak, szülőknek szervezett bál,
- tábori nyílt nap,
- nyilvános fogadalomtétel,
- kiscserkészek színielőadása stb.

A kapcsolatépítés kötetlenebb, informális módon is megvalósulhat: kifejezetten jól tesz a vezető-szülő viszonynak, ha a foglalkozások előtt-után váltunk néhány szót a szülőkkel, érdeklődünk, mesélünk.

Ugyanennek közvetett formái is fontosak: erre valók a különböző szintű szülői levelező listák, a körlevelek, a csapat-, őr közösségi oldal, csoportja stb. Akiket pedig nem lehet elektronikus úton elérni, postai levélen keresztül érdemes: az erre fordított idő bőven megtérül a pontos információátadás lehetősége miatt (tábori körlevél, tagdíjról, csapat ügyeiről, programokról értesítés stb.).

Melyek azok a területek, ahol elengedhetetlen a kapcsolattartás?

Programok

A kiscserkészek még nem maguk szervezik programjaikat, ezért minden program egyeztetése csak a szülőkkel történhet meg. Ami az őrsgyűlésen, rajgyűlésen elhangzik, még egyáltalán nem biztos, hogy eljut a kiscserkész szüleihez. Ennek a gondnak a megoldására valamilyen kommunikációs fórumra van szükség, méghozzá olyanra, melyet a szülők gyakran használnak.

Őrsgyűlés időpontja

A gyerekeknek rengeteg külön programja van, iskolába járnak és néha otthon is kell lenniük. Ezért már a tanítás megkezdésének hetében (vagy akár előtte) egyeztessünk a szülőkkel, amikor már tudják a különórak időpontját, de még van szabad helyük az időbeosztásukat tekintve.

Portya

A családi naptárak hamar betelnek, ezért időben tudják meg a szülők a portyák időpont-ját! A korosztályi sajátosságok miatt adjunk részletesebb tájékoztatást. Mindenképpen tudniuk kell a portya pontos helyéről, a programokról, a szükséges felszerelésről, az ét-kezésekről, az alvás körülményeiről, a felmerülő költségekről, ennek befizetési módjáról, határidejéről, az indulási és érkezési időpontokról és az utazás körülményeiről.

Nekünk is információt kell kérnünk a cserkészünk esetleges étel-, illetve gyógyszerérzékenységről, allergiájáról és alvási szokásairól.

A portya után is referálni kell a szülőknek, mert a kiscserkészek nem feltétlenül adják át pontosan az információkat. Ha esetleg nem úgy alakult valami, mint ahogyan terveztük, azt is le kell írni. Nagyon jó ötlet, hogy fényképeket is küldünk utólag a portyáról és az esetlegesen ott maradt holmikról is a szülőknek.

Tanyázás

A tanyázás időpontját, amint a csapatvezetőség eldönti, kommunikálni kell a szülők felé, mert csak akkor tudják a családi programba beilleszteni. A kiscserkész korosztályban a tanyázás az első olyan időszak a gyermek életében, amikor nem a szülei, családtagjaival alszik, több napot tölt távol tőlük, ezért minden lényeges dologról tájékoztatni kell a szülőket. Olyanokról is, amelyek számunkra evidensek (pl.: hogyan lesz a mosakodás,

hogyan alszunk, mit eszünk). Hasznos szülői értekezletet tartani, mert ott egyértelműen tudunk válaszolni a kérdésekre, (képek segítségével) be tudjuk mutatni a tábort. Mindent el kell mondanunk, amit a portyánál leírtunk, de be kell számolnunk arról is, hogy hogyan kaphatnak információt a szülők a gyermekről a tanyázás ideje alatt (pl.: küldd-e sms-t a szülőknél az őv vagy lesz nyílt nap, küldhetnek-e valahová levelet stb.).

A tábor után is elengedhetetlen a kommunikáció a szülők felé, ez a következő cserkészév és a következő tanyázás jó alapja. Ez megtörténhet egy hangulatos, képvisítéssel szülői értekezlet keretében is.

5.7. A kiscserkész korosztály különleges vezetési kihívásai

A kiscserkész űrs nagyon eleven, szeretetre és figyelemre vágyó kisiskolás gyerekek csapata. Az életkori sajátosságokból adódik, hogy itt nem figyelhető meg a csoportfejlődés: alakulás – szabályalkotás – normaképződés – viharzás – működés – befejezés) folyamata. Egyrészt nagy a fluktuáció, mert ebben a korban a szülő dönt arról, hogy a gyerek járhat-e cserkészetre, vagy sem. Másrészt nem igazán jellemző, hogy ebben a korban kialakulnának az űrs szerepek, hiszen az űrsön belüli kapcsolatok és a gyerekek viselkedése hétről hétre változik. Amire tehát készülni lehet, az a folyamatos **viharzás**.

A 6-10 évesek rendkívül **fogékonyak**, ebben a korban nagy hatással lehet rájuk lenni, elsősorban személyes példával, viselkedéssel. Például ha a cserkészlet értelmét hangzatos szavakkal elmondjuk neki, azt nem fogják érteni, de azt igen, hogy miért jó dolog megosztani a szendvicset az űrstársammal, miért fontos odafigyelni a másokra, miért nem érdemes füllenteni stb.

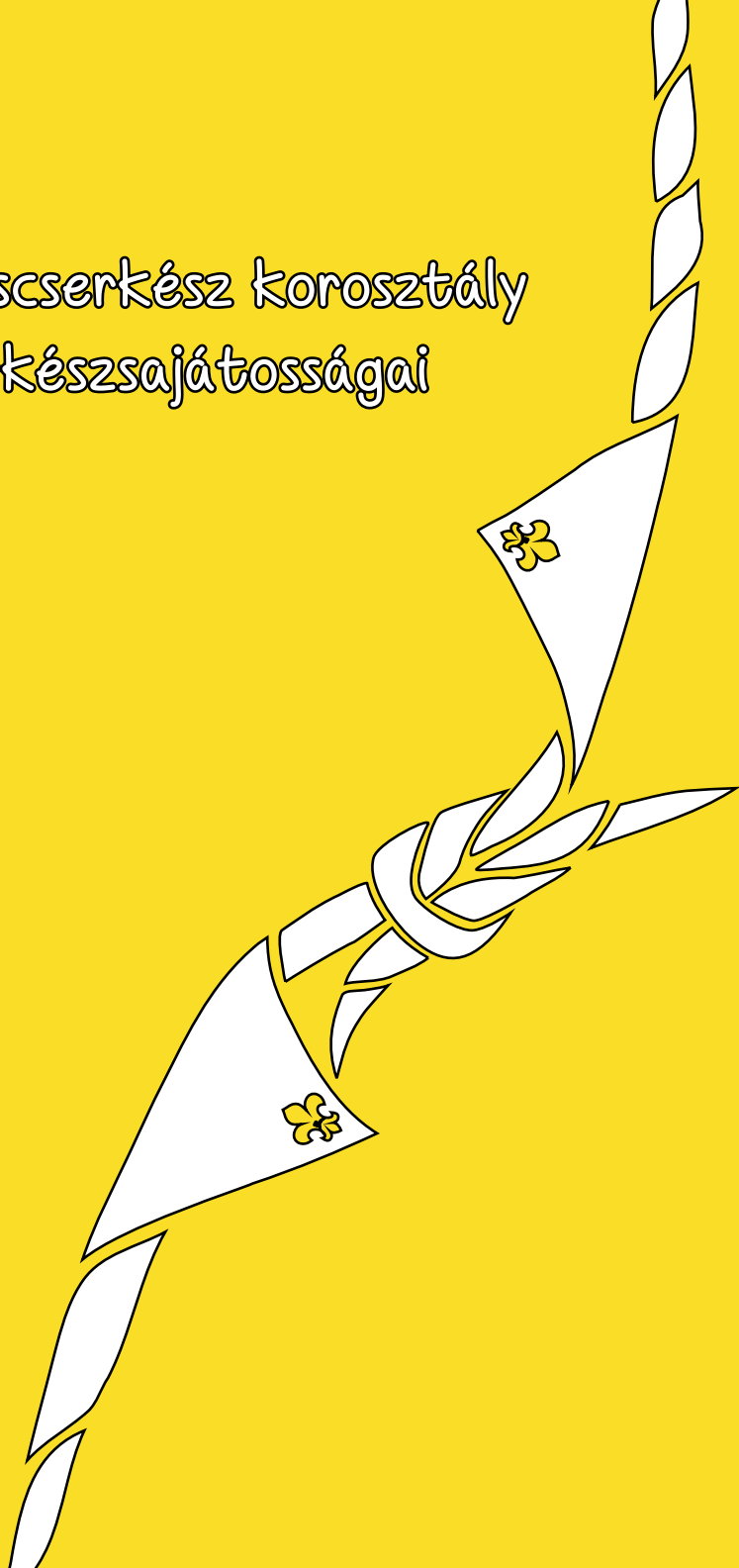
A kisiskolás gyerekek legfeljebb **15-20 percig tudnak koncentrálni**, ezért figyelni kell arra, hogy a módszertani játék vagy más program ne haladja meg ezt az időt. Ennek ellenére érdemes a kicsiknek is 90 perces (a falka esetében ez több is lehet) foglalkozást tartani. Így viszont ennek megfelelően kell a foglalkozásokat tervezni, és különleges módszerekkel kell dolgozni. Alapvető segítőtárs a játék és a mese, a kettőt pedig szinergikusan ötvözi a jól kitalált és megvalósított keretmese.

Nagyon sok plusz **játékkal** érdemes készülni, és minden percet ki kell tölteni valamilyen tevékenységgel. Üresjárat nem lehet, a vezetőnek 100%-osan jelen kell lennie minden figyelmével, hogy azonnal tudjon reagálni a helyzetekre.

6. A kiscserkész korosztály cserkészszajátosságai

6. A kiscserkész korosztály cserkészszajátosságai

6.1. A korosztály kiemelt cserkészprogramjai

A rajparancsnoknak számos operatív teendője van, ahol a legapróbb részletekre is figyelni kell a tervezésnél és a megvalósításnál is. A rpk munkájának tulajdonképpen ez a látható része, ez az, amiért a gyerekek cserkészetre járnak, ami élményt ad, és amire egy életen keresztül emlékezni lehet. Nem utolsó sorban a szülők és a kívülállók is a megvalósult programok alapján alkotnak véleményt a vezetőkről, a rajról, a csapatról, a cserkészetről. Ezért fontos, hogy nagy körültekintéssel és lelkiismeretesen végezze a vezető a raj-programok koordinálását.

Egy jól működő raj eseménynaptára tele van színes, érdekes programokkal. Ez nem azt jelenti, hogy a rajvezetőnek programokkal kell „bombáznia” a rajt, megfojtva ezzel az őrsi életet. Annyi rajprogramra van szükség, amennyi a raj korosztályi igényeinek kielégítését segíti. **Fontos, hogy igazán színvonalas összejöveteleket szervezzen a rajvezető,** amelyek valóban megfelelnek a cserkészmozgásnak: folyamatosak és ösztönzőek, vonzó és hasznos programok. **A tervezésbe-szervezésbe-ötletelésbe vonja be az őrsvezetőket is, az rpk irányítsa a munkamegosztást, találjon felelősöket a feladatokhoz. Minden program után legyen visszajelzés, közös kiértékelés, készüljenek beszámolók.**

Falka- és rajösszejövetel

A falka- és rajösszejövetel jó alkalom arra, hogy az egész raj együtt legyen, közösen oldjon meg egy feladatot, közös élményeket szerezzen, emellett az őrök összemérhetik tudásukat, ügyességüket, az egészséges versenyszellem kialakulása ösztönzi a csa-ládok, őrök munkáját.

Tanyázás

A kiscserkész korosztályos nevelésében ez egy olyan nyári együttlét, amely leginkább megfelel az életkorból eredő igényeknek. Az első nagy lépés, a biztonságos otthon elhagyása, amelyhez biztonságos helyet kell találnunk. Ne kényszerítsük őket olyan helyzetbe, ami ugyan cserkészies, de a kiscserkésznek még nem való.

Túra

A farkaskölyök esetében a túra, természetközelség heti rendszerességű elfoglaltság, hiszen a falkagyűléseket leginkább a szabadban tartják. Kiscserkész korban, amikor az őrsgyűléseken nem jut annyi idő a mozgásra, természetjárásra, a gyerekeknek ösztönzőbb program lehet az őrsi túra helyett a rajtúra. Az életkorból adódó sajátosságok miatt célszerű nem túl messzire menni, hanem inkább tűzdeljük meg érdekes és változatos játékokkal, feladatokkal.

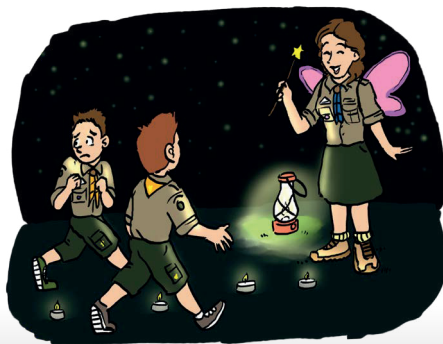
Próbázás

A farkaskölyköknél és kiscserkészeknél a próbaanyag „kikérdezése” játékos formában történik. **Mivel az őrvezetők felelőssége, hogy év közben a gyerekek elsajátítsák a célul kitűzött „tudásanyagot”, ezért ez a raji szintű számonkérés tulajdonképpen csak képletes.** Inkább csak egy jó élmény, egy emlékezetes mérföldkő a gyerekek életében, ami ideális esetben keretmesés formát ölt.

Meseerdő

A meseerdő egy állomásból álló ösvény, amely akár éjszaka, akár nappal is végigjárható. Célja az élmény és a szórakozás. A gyerekek nem egyedül, hanem kettesével-hár-masával mennek végig rajta. Útközben fantázia szülte szereplőkkel találkozhatnak, akikkel alkalmuk van jót tenni, feladatokat megoldani. Ezek a segítők lehetnek a raj őrvezetői vagy a csapat egyéb „önkéntesei”, a főszervező pedig általában a rajparancsnok.

Kézműves foglalkozás

A finommotorikus képességek fejlesztése ebben a korosztályban nagy szerepet kap. A gyerekek – nemtől függetlenül – szeretnek kézműveskedni, elemi igényük az alkotás, barkácsolás. Ezt a programot is érdemes rajkeretben szervezni – egyrészt mert nem ért minden őrvezető az összes technikához, másrészt pedig az alapanyag- és eszközbeszerzést is egyszerűbb közösen megoldani.

Egyéb rajprogramok

A raj egyéb eseményei közé sorolhatjuk a kulturális programokat (pl.: színház-, múzeumlátogatás). Ide tartoznak az ún. rajszereplések is: a cserkészeseeményeken (pl. csapatnapon), a társadalmi eseményeken (pl. városi megemlékezésen) és az egyházi eseményeken (pl. körmeneten) való raji szintű részvétel.

Toborzás

A kicsik toborzásánál két fontos szempont, hogy a szülőkkal közösen visszük végbe és alapvető és szinte kizárólagos módszere a közös játék. A toborzás sokszor a környező iskolákban, illetve a plébánián történik: fontos a velük való jó kapcsolat, hogy jó szívvel és segítőkészen engedjenek oda minket fiataljaikhoz.

Felhasznált irodalom:

Egységes ifjúságnevelési kézikönyv, Budapest, 2015

Edöcsény Katalin csst., Edöcsényné Vajda Zita csst. (1999): *A raj élete, eseményei*, kézirat

6.2. A kiscserkész korosztályhoz kapcsolódó szertartások

Minden korosztályi beavatás a fogadalomtételnél leírtakra épül. A szertartások egyszerre legyenek egységesek, hiszen szövetségben vagyunk, és fontos, hogy ugyanazon jelentés-tartalom mentén köteleződjünk el. E mellett a falka, a raj és a csapat hagyományai fontos szerepet töltenek be, mert a közösséghez tartozás, a közösséghez kötődés kifejezése, hogy őket is részesítjük abban az élményben, amelyben minden tag részesült.

A fogadalomtétel és a beavatás az egyes korosztályokban más és más tartalommal és jelentéssel, de azonos keretek között jelenik meg. A szertartás lehet az egész csapat előtt – ekkor azonban nem lesznek saját, csak a korosztályba beavatottak által ismert elemei, ami a korosztályi, a raji közösséget erősíti. Lehet a szertartás csak a korosztály tagjai előtt – így azonban a kisebbek nem látják a nagyobbak jelenlétét. Gondoljátok végig, hogy a rajotok szempontjából mi a legjobb megoldás, mi a leginkább az elköteleződést szolgáló keretrendszer, és milyen eszközök erősítik meg a cserkészzel való azonosulást a rátok bízottakban.

A fogadalom szövegét fejből tudni fontos, értelmezni tudni kell (korosztályának megfelelő szinten), **és nem szerencsés naponta felemlgetni, hogy ki mit fogadott meg.** A fogadalomtétel azonban az esemény élményszerűsége miatt kicsit mélyebben megélhető, mint a törvény. A fogadalom ideális esetben meghitt viszonyt teremt a tisztt és a cserkész között, ez a nevelőmunka alapját jelentő bizalom fontos eleme. A fogadalom letételével a cserkész felettesének is fogadja a tisztet. A fogadalom beavatás is, a cserkészközösségbe való befogadás; tehát nemcsak a tiszt és a cserkész ügye, hanem az egész közösségé is. gy a közösség jelenléte elengedhetetlen a fogadalomtételnél.

A fogadalomtételt hét elem jelenléte teszi teljessé (egyik sem hagyható el):

- legyen jelen a befogadó közösség – legalább a raj – és a közösség vezetője;
- tiszt vegye ki a fogadalmat;
- közös részvétel az imádságban;
- a törvény hangozzon el;
- a jelölteket kérdezzük meg, akarnak-e fogadalmat tenni, és érthetően válaszoljanak igenlően;
- a fogadalmat előre mondv a jelöltek a maguk nevét behelyettesítve mondják el a fogadalom szövegét;
- kapják meg a nyakkendőjüket.

Igyekezní kell a fogadalomtétel eseményét mind a fizikai, mind a lelki körülmények alakításával emlékezetessé tenni. A fejlesztés lehetősége mindenki előtt nyitva áll, érdemes olyanná tenni e szertartásokat, amely a csapathoz kötődik, és kifejezi a közösséget. A felvázolt alapokat azonban érdemes megtartani, hogy megadhassuk azt a közös élményt, amely a különböző korosztályú cserkészeknek ugyanazt a jelentéstartalmat biztosítja.

A farkaskölykök és kiscserkészek esetében a fogadalomtétel elemei mellett két nagyon hangsúlyos elemnek kell jelen lennie:

- a befogadás, a falkába, a rajba, a cserkészek világába – eddig jelölt volt, és mostantól a rajnak, a csapatnak és a cserkészek világának teljes jogú tagja;
- a közösség teljes jogú tagjává válik – hiszen az egyenruha minden darabját megkapta, és használhatja.

A farkaskölykök és kiscserkészek befogadása a falkába, a rajba az első belépési élmény, az első igazi beavatás számukra egy közösségbe. Egyfelől ijesztő is lehet, hogy a csapat teljes egésze előtt kerülnek öök a középpontba, ugyanakkor felemelő érzés, hogy idáig eljuthattak.

6.3. Az egyenruha a kiscserkészeknél

Az egyenruha több fontos funkciót is betölt:

- a cserkésztestvériség és a közösség kialakításának eszköze, szimbóluma,
- tükrözi, hogy viselője tudatosan vállalja a cserkészlet értékrendszerét, eszmeiségét,
- információkat is szolgáltat viselőjéről,
- és motivációs eszköz is.

Amikor a rajodra gondolsz, a munkatervedben megfogalmazott célok szerint vedd nagytó alá, mit és hogyan tegyetek ebben az évben. Az egyenruha viselete nevelő hatású, viselésével kifejezik a közösséghez tartozást. Mind az értékközösség felvállalása, mind az adott közösség tagsága egyaránt fontos. Hordják bátran!

A kiscserkészek esetében az a legfontosabb, hogy megszokják: van egyenruhánk, és azt viseljük is. Hordják az első félévtől, hirdesd ki ezt szabályként is akár. Aki a próbaidő fél évét letöltötte, az bátran viselje az inget.

Legyen természetes, hogy a programokon egyenruhában vannak jelen. Érezzék magukat otthon az egyenruhájukban, a közösségünkben! A kiscserkészeknél már fontos megszerettetni az egyenruha viselését, hogy megszokják azt, cserkész korosztályba lépve természetes legyen számukra, szívesen (és szabályosan) hordják.

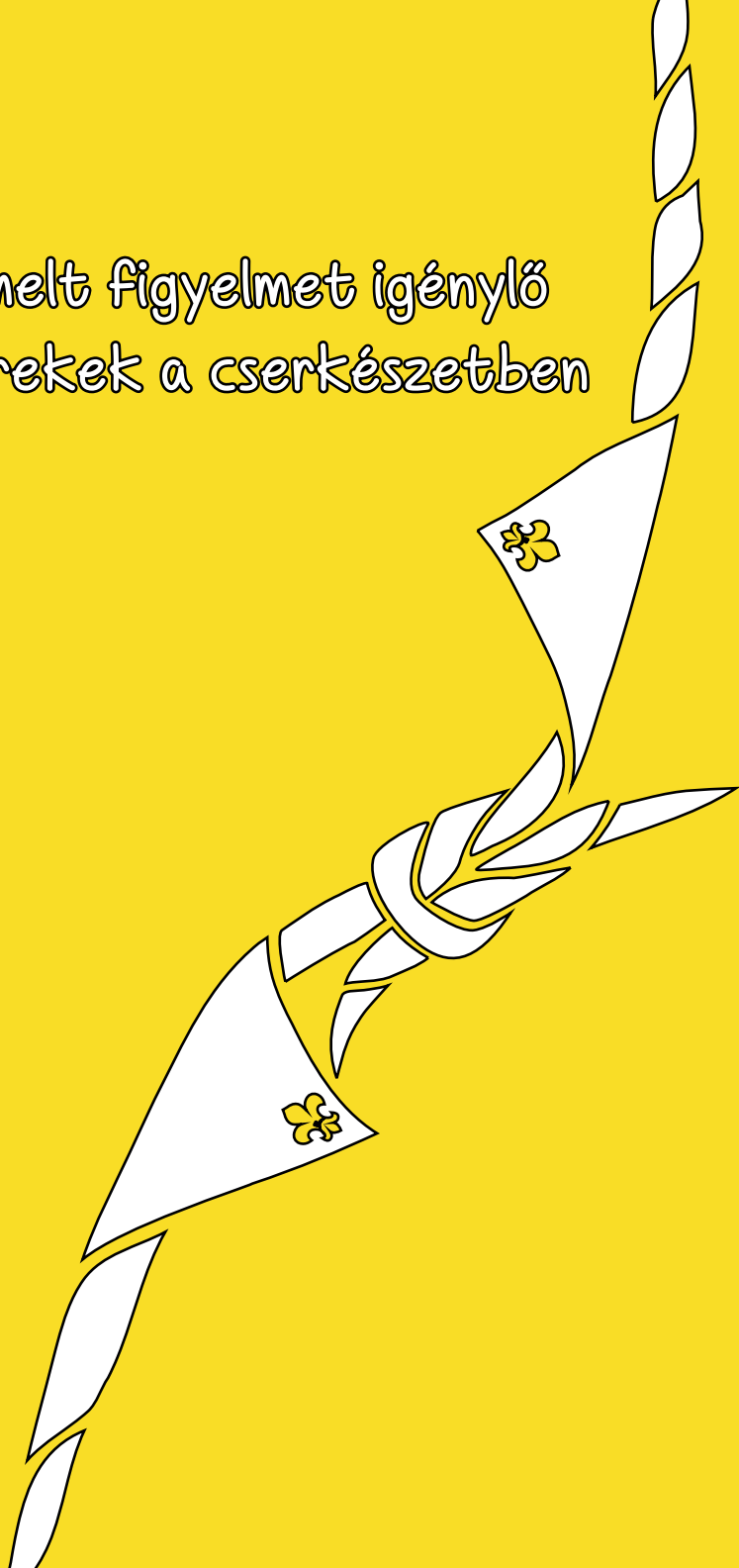

A szülőknek sokszor komoly anyagi megerőltetést jelent az egyenruha beszerzése, annak lecserélése. Segítsétek őket különféle lehetőségekkel, pl.: a használható állapotú, kinőtt egyenruhák megvásárlása, ezek továbbadása az újaknak, egyenruha-vásárlási támogatás biztosítása stb.!

7. Kiemelt figyelmet igénylő gyerekek a cserkészletben

7. Kiemelt figyelmet igénylő gyerekek a cserkészetben

„A cserkészzet legfőbb célja az, hogy a fiatalokat, támogatni kell abban, hogy ki tudják bontakoztatni teljes fizikai, szociális és lelki adottságaikat, miáltal majd egyházuk, közösségük, nemzetük és az egész emberiség értékes és felelősségteljes tagjai lehetnek.”

(Sík Sándor)

A Sík Sándor által megfogalmazott cél minden vezető számára iránymutatás, hiszen önmagunk képzése, adottságaink fejlesztése mindenki számára előrevivő és megvalósítható. A cserkészzet lelkiségénél és pedagógiai módszereinél fogva alkalmas a kiemelt figyelmet igénylő gyerekekkel való munkára: a teljes embert formálva, számukra közösséget adva, szemünk előtt Bi-Pi példáját tartva lehetünk fejlődésük segítői.

Mit jelent az, hogy kiemelt figyelmet igénylő gyerek?

Az alábbi definíciók alapján látható lesz, hogy el kell különíteni a biológiai (különleges bánásmódot igénylő gyermekek) és szociális háttérből fakadó (hátrányos helyzetű gyermekek) nehezítettséget a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek körén belül. Más eszközökkel és módszerekkel kell hozzájuk fordulni.

Mint minden osztályozás, a különleges bánásmódot igénylő gyermekek kategóriáján belüli elkülönítés is nehézkes, ugyanis maguk a kategóriák jogi és tudományos felosztása folyamatosan változik. Ennek több oka is van, például a kórképek sok esetben meghatározatlan háttere vagy a fogalmak elavulása, pejoratív értelművé válása. A jelenlegi tudományos álláspont szerint a különleges bánásmódot igénylő gyermekek sérülése, fejlődési különbségei, genetikai, biológiai és környezeti tényezők speciális együttesének köszönhető. Csoportosításukat az a tény is nehezíti, hogy gyakorlatilag minden gyermek egy külön kategória, fejlesztésük szintén teljesen egyedi módszereket igényel. A cserkészetben a teljes ember Istentől kapott egész-ségét fejlesztjük elfogadva azt, ahogy ő teljes, azaz egész ember – ez az ő egész-sége.

A jogi meghatározás a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvényben található, e szerint a **kiemelt figyelmet igénylő gyerekek** közé tartoznak:

- „a különleges bánásmódot igénylő gyermekek tanulók, tehát a
 - a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók,
 - a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekek, tanulók,
 - a kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók,
- a gyermekek védelméről és a gyámsági igazgatásról szóló törvény szerint hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyermek, tanulók.”

Sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló (SNI) az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki mozgásszervi, érzékszervi, értelmi- vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd. Az egyéb kategória a viszonylag gyakranak tekinthető diszlexiát, diszkalkuliát, diszgráfiát is tartalmazza.

Beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló (BTM) az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki az életkorához viszonyítottan jelentősen alulteljesít, társas kapcsolati problémákkal, tanulási, magatartásszabályozási hiányosságokkal küzd, közösségbe való beilleszkedése, továbbá személyiségfejlődése nehezített vagy sajátos tendenciákat mutat, de nem minősül sajátos nevelési igényűnek.

Kiemelten tehetséges gyermek, tanuló az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki átlag feletti általános vagy speciális képességek birtokában magas fokú kreativitással rendelkezik, és felkelthető benne a feladat iránti erős motiváció, elkötelezettség.

Hátrányos helyzetű (HH) az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek (fiatal felnőtt), aki esetében az alábbi körülmények közül egy fennáll:

1. a szülő vagy a családba-fogadó gyám alacsony iskolai végzettsége, ha a gyermeket együtt nevelő mindkét szülőről, a gyermeket egyedül nevelő szülőről vagy a családba-fogadó gyámról – önkéntes nyilatkozata alapján – megállapítható, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésekor legfeljebb alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezik,
2. a szülő vagy a családba-fogadó gyám alacsony foglalkoztatottsága, ha a gyermeket nevelő szülők bármelyikéről vagy a családba-fogadó gyámról megállapítható, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésekor az Szociális törvény 33. §-a szerinti aktív korúak ellátására jogosult, vagy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésének időpontját megelőző 16 hónapon belül legalább 12 hónapig álláskeresőként nyilvántartott személy,
3. a gyermek elégtelen lakókörnyezete, illetve lakáskörülményei, ha megállapítható, hogy a gyermek a településre vonatkozó integrált városfejlesztési stratégiában szegregátumnak nyilvánított lakókörnyezetben, vagy félkomfortos, komfort nélküli, vagy szükséglakásban, illetve olyan lakás körülmények között él, ahol korlátozottan biztosítottak az egészséges fejlődéséhez szükséges feltételek.

Halmazottan hátrányos helyzetű (HHH)

1. az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek, aki esetében a fenti 1–3. pontokban meghatározott körülmények közül **legalább kettő** fennáll,
2. a nevelésbe vett gyermek,
3. az utógondozói ellátásban részesülő, és tanulói vagy hallgatói jogviszonyban álló fiatal felnőtt.

Annak ellenére, hogy a helyzet már így is elég bonyolultnak tűnik, tapasztalataink alapján tudjuk, hogy a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek kategóriájába tartozók mellett sok más gyermek is speciális figyelmet igényel. Gondoljunk pl.: akár az egyszülős családban élő, vagy a sok testvér mellett felnövő gyerekekre is, de szintén kiemelt figyelmet kell fordítanunk pl.: az önbizalomhiánnyal küzdő vagy túlzott magabiztossággal rendelkező gyermekekre is. Természetesen tudjuk, hogy ezek nem moshatóak egybe a diagnosztizált kórképekkel, óvakodnunk kell az általánosítástól is, mégis azt a tanulságot levonhatjuk, hogy minden ránk bízott gyermek fejlődését személyre szólóan kell elősegítenünk.

Hogyan zajlik a diagnózis folyamata?

Ezen gyermekek diagnózisát a szülő vagy a pedagógus javaslatára felkeresett szakértői és rehabilitációs bizottságok állapítják meg egy összetett, több szempontú vizsgálat alapján. A vizsgálat után kapott szakértői vélemény tartalmazza a diagnózist, javaslatokat ad arra, hogy a gyermek mely vagy milyen típusú köznevelési és közoktatási intézménybe járjon, leírja, hogy milyen fejlesztéséhez van joga, és hogy mikor esedékes a diagnózis felülvizsgálata. A bizottság csak olyan intézményeket jelölhet meg, melyek alapító okirata tartalmazza az adott fogyatékossgú személyek integrációjának lehetőségét. A végső döntést azonban a szülő hozza meg arról, hogy gyermekét, mely intézményben taníttatja.

Miért kell a kiemelt figyelmet igénylő gyermekekkel is foglalkoznunk?

Amellett, hogy a kiemelt figyelmet igénylő gyerekek sokféle kategóriája is szembetűnő, érdemes a gyakoriságukat is megtekinteni. A Központi Statisztikai Hivatal 2019-es felmérése alapján²¹ az általános iskolások 7,6 %-a sajátos nevelési igényű. Ebbe a számba ráadásul minden bizonnyal sokan nincsenek is beleszámítva pl. a kevésbé látványos be-

²¹ <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas1819.pdf>

illeszkedési, tanulási, magatartási zavarral rendelkező gyerekek közül. Ne feledkezzünk meg emellett a hátrányos helyzetű gyerekek magas számáról sem. A köznevelés információs rendszer 2014-es adatai alapján²² csaknem 215.HH vagy HHH kategóriájú gyermek jár óvodába vagy iskolába, mely az adott népesség kb. 13%-a.

Summa summarum, nézve a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek magas számát, nagy eséllyel jut egy órsbe legalább egy ilyen gyermek.

Gyakoriságukat tekintve nem meglepő, hogy az európai normákat követő magyar oktatás is egyre nagyobb hangsúlyt helyez az integrált oktatás megvalósítására. Az integráció célja a gyermek számára egy olyan környezet biztosítása, amely leképezi a társadalom valós képét, ezzel elősegítve a későbbi szociális beilleszkedést, valamint a társadalom érzékenyítését. Ezeket a szempontokat is figyelembe véve a cserkészetnek is nyitnia kell feléjük.

Cserkészetünk alapelve a kötelességteljesítés, amelynek egyik iránya az embertársainkkal szembeni kötelességek teljesítése. A kiemelt figyelmet igénylő gyermekek felé, a többiekhez hasonlóan, ugyanúgy kötelességgel tartozunk, mint bármely más embertársunk felé. Melyek lehetnek ezek a kötelességek, amelyekkel konkrétan találkozhatunk a cserkészetben? Elsődleges az elfogadó szemlélet. Abban az esetben is, ha csak találkozunk akár az utcán egy kiemelt figyelmet igénylő gyermekkel, de akkor is, ha egy édesanya felkeresi a cserkészcsapatot, hogy kiemelt figyelmet igénylő gyermekét be szeretné íratni cserkésznek. Az elfogadás mellett cserkészként a befogadás is kötelességünk, amennyiben megfelelőek a szubjektív és az objektív feltételek. Azonban ha nem tudjuk vállalni a kiemelt figyelmet, mert nem tudjuk megadni, akkor vállaljuk fel a döntést, és ezt beszéljük meg a szülővel is. Mindezt kellő körültekintéssel tegyük meg!

Feladatunk tehát, minden magyarul beszélő gyermek számára elérhetővé tenni a cserkészet, de tudatosítanunk kell kompetenciáink, erőforrásaink határát. A különleges bánásmódot igénylő gyerekek, tanulók esetében is célunk a jellemfejlődés segítése, hitéleti és közösségi élmények biztosítása, figyelembe véve saját tudásunkat, határainkat.

Hogyan foglalkozunk a kiemelt figyelmet igénylő gyermekekkel?

Módszertanuk szempontjai

A pedagógia ad módszertani javaslatokat a kiemelt igényű gyerekekkel való foglalkozásra. A cserkészmódszer számos eleme segít ebben. Rajparancsnokként, a nevelési célok

²² <https://www.kir.hu/3hpublikalas>

kitűzésével, és az őrsvezetők koordinálásával ezen eszközök a cserkészmunkában könnyen javukra fordíthatóak.

Fontos, hogy az őrsi munkában a differenciált foglalkoztatás, a személyiségközpontú fejlesztés, a cselekedve tanulás és a pozitív megerősítés megjelenjen. Az őrsvezetőket segíteni kell a munkatervek figyelmes összeállításával, buzdítani kell őket az igényes, változatos módszertani eszközök használatára, és támogatni kell őket az esetleges elbizonytalanodásukban. Figyeljünk arra, hogy a próbák és a tudás számonkérése személyre szabott formában történjen, a méltányosság elvét tartsuk szem előtt, ugyanakkor támasszuk elvárható kihívásokat minden őrstag elé! Külön figyelmet igényelhet az őrön belüli kommunikáció, az érzékenyítés folyamata, legyünk ebben is vezetőink támasza!

Kommunikáció szülővel, vezetőtársakkal

Rajparancsnokként, csapatparancsnokként, a témában érintett szülő - nagy valószínűséggel - először veled fog beszélni a gyermekéről. A legfontosabb, hogy elfogadó szemléletet tanúsíts, és mindvégig diszkrét maradj. Megértően hallgasd végig a szülő kérését, érzékeltesd vele, hogy fontosnak érzed a kérését/kérdését. Ezeket a szülőket, akiknek gyermekük kiemelt figyelmet igényel, minden bizonnyal nagyon sok kudarc, visszatartás, csalódás érthette, sokaknál jellemző, hogy még mindig nem tudják elfogadni vagy éppen feldolgozni, hogy gyermekük valamilyen módon sérült. Ezt tartsd mindvégig szem előtt!

Vázold fel a szülő számára a cserkészlet lényegét, rendszerét, elfogadó szemléletét. Kérdezzétek meg a szülőt, hogy milyen célból szeretné gyermekét beíratni. Hangsúlyozd azt, hogy őrsvezetőink olyan tizen-huszoneves fiatalok, akiknek nagy valószínűséggel nincs tapasztalatuk hasonló esetekkel, nem gyakorlott pedagógusok, gyógypedagógusok, de hozzátok hasonlóan elfogadó, nyitott szemlélettel rendelkeznek. Nyitottak a fejlődésre, képesek is rá, de ez egy több igenes felvetés.

Tisztázzátok azt is, hogy milyen programok tartoznak a cserkészethez, hogy ezek mennyire kompatibilisek a gyerek esetében. Pl. egy kerekesszékes őrstaggal nehéz lehet a tíznapos nomád tábor eltölteni. Viszont, ha a táborba nem jön, olyan közös élményekből maradhat ki, ami következtében lehet, hogy nehezebb benn maradnia az őrsi közösségben. Ilyen és ehhez hasonló esetekre, esetleges veszélyekre kell felhívni a szülő figyelmét! Nem szabad biztos sikert ígérni, magától az érintett gyermektől, és az őt befogadó őrsvezetőtől és őrstől is nagyban függ, hogy mennyire sikeres az integráció. Mindenesetre érdemes megpróbálni.

Fontos hangsúlyozni, hogy a cserkészzet nem a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek nevelésére specializálódott, nem az ilyen gyerekekkel való foglalkozás a fő célja, tehát nem kiemelt célközönségünk, ugyanakkor nyitottsággal fordulunk hozzájuk.

Cserkészzetünk nagyon fontos eleme a megfelelő kommunikáció a vezető-vezető, illetve vezető-szülő között. A kiemelt figyelmet igénylő gyermekek esetében ez a kommunikáció még inkább a középpontba kerül. Rajparancsnokként, csapatparancsnokként a te felelősséged, hogy a szülővel megbeszélte dolgokat továbbítsd az őrsvezető felé. Neked kell emellett az őrsvezetőt is felkészítened erre a feladatra. Lehetséges, hogy megjíjed majd először ettől, hiszen az ismeretlen mindig ijesztő, a te feladatod, hogy biztasd és támogasd a megfelelő döntés meghozásában!

Integráció az őrsben

A megfelelő integrációhoz rengeteg szempontot kell figyelembe vennünk: a környezetet, a körülményeket, az integrált gyermek vagy fiatal igényeit, sérülésének típusát, súlyosságát. Lényeges szempont, hogy mielőtt befogadnánk a gyermeket, vizsgáljuk meg csapatunknak - az adott gyermek integrálására vonatkozó - kompetenciáit.

Biztosítani tudjuk-e az őrgyűléseken, a programokon, táborokban a gyermek számára elengedhetetlen személyi és tárgyi feltételeket? Tudjuk-e úgy biztosítani mindezeket a feltételeket, hogy eközben a többi gyermekre is megfelelő idő és energetikai jut? Amennyiben ezeket nem tudjuk megvalósítani, le kell szögeznünk, hogy a gyermek integrálása nem fér bele a kompetenciánkba, és mindezt a szülővel nem bántóan, de határozottan, konkrét példákra hivatkozva kell átbeszélni.

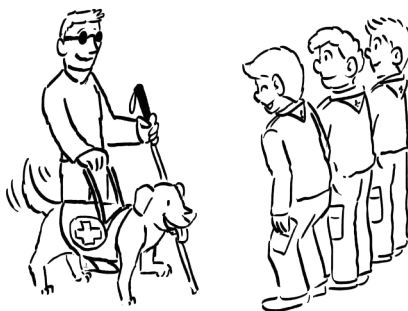

Az integrációnak egy fontos elve az, hogy leképpezze a társadalom fogyatékos és nem fogyatékos személyeinek arányát. Ezt a szempontot kell a cserkészeten belül is szem előtt tartani, ugyanakkor mivel egy kiemelt figyelmet igénylő gyermek sokkal több figyelmet, időt, energiát igényel, a nevelési-oktatási intézményekhez hasonlóan, súlyosságtól függően, 2-3 főként számíthatók. Fontos tehát, hogy egy olyan órsbe kerüljön a kiemelt figyelmet igénylő gyermek, ahol kicsivel kevesebben vannak, illetve nem árt, sőt egyes esetekben elengedhetetlen, hogy az órsnek segéd- vagy társórsvezetője legyen.

Érzékenyítés mint nevelési cél

Rajparancsnokként, csapatparancsnokként egyik legfőbb feladatod a nevelési célok meghatározása és az ezekhez szükséges eszközök biztosítása. Munkád során törekedj arra, hogy az elfogadó szemlélet, a mások felé való nyitottság és a segítői attitűd a célok között legyen!

Ennek gyakorlására az integráció megélése az egyik legjobb eszköz lehet, ugyanakkor gyakorlatokkal, megfelelő programokkal szintén jó eredményeket érhetnek el! Érdemes minden korosztállyal, a nekik megfelelő szinten feldolgozni a témát. (Látogassatok el a Láthatatlan Kiállításra, vagy szervezetek hasonló élményprogramokat, határt csak a kreativitásotok szabhat!)

Perspektívák a cserkészetben

Ahogy már többször hangsúlyoztuk, a kiemelt figyelmet igénylő gyerekek, az átlagos gyerekekhez hasonlóan, speciális esetek, egyéniségek. Nem lehet általánosságban megállapítani, hogy egyik diszlexiás, gyengénlátó vagy végtaghiányos cserkészből sem válhat különleges szolgálatokat vállaló (pl.: raktáros, pályázatiíró, vezető stb.). A személyt kell nézni komplexen, a bárminemű fogyatékoságát egy személyiségjegynek, egy

adottságnak érdemes tekinteni. A kérdés csupán az, hogy alkalmas-e ezzel az adottsággal a kiszemelt szolgálatra? Tudja-e kompenzálni a személyiségének többi részével azt, amiben esetlegesen hiányt szenved?

Úgygondoljuk, nem szabad elzárkózni ettől a kérdéstől. Láttunk, hallottunk már gyengénlátó, minimális testi fogyatékos, enyhe értelmi fogyatékos, beszédhibás, diszlexiás, hátrányos szociális helyzetű cserkészről, aki tudott akár vezető is lenni. Az esetek többségében pozitív példákra beszélhetünk. Fontos a megfelelő kommunikáció a szülőkkel, a gyerekekkel, és természetesen magával a vezetővel is. Lényeges emellett, hogy olyan feladatot bízunk rá, mely illeszkedik az adottságaihoz.

Esettanulmányok

1. 432. cserkészcsapat tapasztalatai

Mivel csapatunk Budapest nyolcadik kerületében fekszik, az átlagosnál több kiemelt figyelmet igénylő gyermek, fiatal kerül hozzánk. A teljesség igénye nélkül fordult meg már nálunk látássérült, enyhe, illetve középsúlyos értelmi fogyatékos, enyhe beszéd fogyatékos, hiperaktív, figyelemzavaros, illetve depressziós, pánikbeteg, autisztikus, skizofrén gyermek, fiatal is. A szociális háttérrel tekintve pedig volt már drog-, alkoholfüggő szülőkkel rendelkező, félárva, állami gondozott, illetve valamely kisebbséghez tartozó tagunk is. Mikor erről mesélek más csapathoz tartozó cserkésztestvéreimnek, általában csodálkozva hallgatnak, vagy éppen kacagnak. Fontos megemlítenem, hogy a csapattagok nagy többsége nem kiemelt figyelmet igénylő, s mellettük befogadtunk néhány ilyen gyermeket is. Éppen ez a befogadás csapatunk és közösségünk erőssége. Nálunk nincs klikkesedés, nincs olyan, hogy valakit lenézőnk ilyen okok miatt. Nálunk abszolút alapszabály, hogy mindenki elfogad mindenkit, és a cserkésztestvérenek tekinti. Aki nem tudja ezt a szemléletmódot elsajátítani, egy idő múlva kikopik a csapatunkból. Ebben a felfogásban az a jó, hogy mindenki fontosnak érzi magát, mert mindenki tudja, hogy itt maximálisan elfogadják. Többektől hallottam már, hogy második családjuként tekintenek a csapatunkra.

Csapatunk szemléletmódját nagyon jól lefesti ez az idézet, amelyet a tavalyi cserkésznapon megszólított 12 éves fiú csapattagunk mondott egy interjúban: „Mindenkori egyenlő ember. Valaki erősebb, valaki gyengébb, valaki okosabb, valaki bünb. Ebbe bele kell egyezni és kész.”

A kiemelt figyelmet igénylő gyermekekre - a tapasztalat szerint - jellemző, hogy

viszonylag hamar kikopnak a csapatból, vezetőnek ritkán maradnak meg. Ekkor felmerül a kérdés, hogy akkor mi értelme volt ennyi energiát beletenni az integrálásába? Úgy gondolom, hogy az ilyen gyermekeknek az itt szerzett élmények, tapasztalatok olyan mértékűek és jelentőségűek, mely jellemfejlődésükhöz elengedhetetlen, és melyet máshol nem kaphattak volna meg.

2. Down-szindrómás cserkész (kiscserkészttől a vándor korig)

Kiscserkészként került az őrsébe. Én eleinte mint csapatparancsnok voltam kapcsolatban vele, azaz minimális volt a kontaktusunk. A csapat vezetői, mivel őrsvezetőjük vállalta a többletmunkát, igent mondott a jelentkezése elfogadására. Viszont később úgy alakult, hogy az újonc korba lépésükkor átvettem az őrsöt, és vezetem azóta is (immár tizensok éve).

A helyzetének sajátossága, hogy őrstagja a testvére is, valamint unokatestvérei, illetve az ő templomi/iskolai barátai is. Ez azért volt döntő fontosságú, mert eme személyes kapcsolatok miatt elfogadása zökkenőmentes volt, természetes része volt a közösségnek. Akik később kerültek az őrsbe, azok ezt a helyzetet és a viszonyokat természetesnek, adottságnak fogadták el. Így „mássága” nem jelentett kezelendő vezetői feladatot számomra. Ezen felül a kommunikációban sokat segített ez a kapcsolati háló, mert nem egyedül neki kellett megjegyezni pl. a túra találkozási pontját, hanem a többiek révén ezt a családjá is tudta.

Vezetőként az egyik nagy feladat annak a megtanulása volt, hogy melyek azok a pillanatok, helyzetek, amikor eljutott a képességei határára, és melyek azok, amikor csupán visszaretten a feladattól, illetve amikor a lustasága került előtérbe. Kezdetben sokat segített, hogy az idősebb kora miatt egy ideig az erőnléte azonos volt a többiekével, így hozzájuk tudtam viszonyítani.

Rengeteget kaptunk kölcsönösen azokban a szituációkban, amikor az őrstársai segítették őt. Legklasszikusabb élményünk a csóványosi kilátóhoz kapcsolódik. A csúcs közeli bivakolás után kora reggel értünk föl, és természetes volt, hogy felmászunk a vaslétrákon a kilátóra. Ő egyből visszarettent, és a tériszonyára hivatkozott. Amikor erősködtem, hogy mégis jöjjön föl, akkor az őrstársai (akkor 10-11 évesek voltak) „mellém álltak”, nemcsak biztatták őt, hanem felajánlották a segítségüket. Egyikük ment előtte, és mutatta, hogy hová kell lépni, a másik meg mögötte, és időnként segített a bakancsát megfelelő helyre tenni. Nekem „csak” hátvédtként mögöttük kellett mennem. Közösen legyőztük a magasságot, és a félelmeit. A legszebb az volt, hogy ezt akkor és ott mindannyian átéltük.

A kósza- és vándorkori komolyabb nyári túráknál a fizikai képességeit közösen mérlegeltük, és hoztunk döntéseket vagy kompromisszumokat. Ezekben a helyzetekben annak a mérlegelése volt a legnehezebb, hogy melyik az a pont, amikor miatta „megkárosítanám” a többieket, illetve melyik az a pillanat, amikor neki okoznék kárt. Ezen a borotvaélen nagyon nehéz volt táncolni. Végül a hegymászásra és via ferrátázásunkra nem jött el, de az autós túráinkon természetes módon velünk volt. Amikor ezen utak során olyan programelem jött, ami nem volt neki való, akkor kétfelé vált az őrs, a többiek megmászta az utunkba kerülő hegycsúcsot, mi ketten pedig „öregurasan” túráztunk egy kellemeset. De voltak a határon mozgó vállalkozásaink is, például amikor közösen kerékpározni mentünk. Kezdetben ezek komoly vezetői többletmunkát jelentettek, mert a normál vezetői munka és a saját fizikai terhelésem elvitele mellett rá külön is figyelni kellett, pl. szólani neki, hogy a kerékpárján merre és mikor váltson...

Másik nagyon komoly feladat a vele való kommunikáció megtanulása volt. Egyrészt meg kellett tanulnom, szoknom az ő „nyelvét”, másrészt elvárva az aktív kommunikációt, véleménynyilvánítást, megerősíteni őt, hogy merjen és tudjon beszélni. Ez mára oda fejlődött, hogy nemcsak e-maileket küld rendszeresen, hanem mobiltelefont is használ! Ahhoz, hogy ide eljussunk, óriási mennyiségű türelemre volt szükség, és ugyanazt a mondatát akár ötször is meg kellett hallgatni, míg sikerült kihámozni a mondanivalóját. Ennek az összecsiszolódnak másik vetülete volt annak a megtanítása, hogy mikor kell neki beszélni, vagy mikor jobb hallgatni. „Meredek” helyzet volt, amikor egy többnapos portyán szemtanúi lettünk egy természetkárosító bűncselekménynek, és a kiérkező rendőrök nekünk is feltettek pár kérdést...

E folyamat eredményeképpen ma ott tart, hogy élő televíziós adásban is mert és tudott beszélni! (Természetesen ebben a fejlesztő munkában mi csak egy elem voltunk, a fő érdem a családjáé.)

Évről évre visszatérő feladatom volt, hogy a próbaanyagot rászabjam. Végig kellett gondolnom, hogy mi az, amit valójában teljesíteni tud, és mi az, amit nem. Illetve ez utóbbiakat mivel tudom helyettesíteni? Ez az évek múltával egyre hangsúlyosabbá vált. A vándor korosztályba lépve kapott ez sajátos dimenziót, amikor az egyik „normál” próbafeladat helyett azt kapta, hogy kezdjen el dolgozni valahol (az elhelyezkedésében segítettünk neki), majd a következő évben kezdjen el egyedül közlekedni otthona és munkahelye között, majd tanulja meg új feladatok ellátását a munkahelyén... Persze ez nem ment simán, főleg akkor, amikor „külsősökkel”,

azaz az ő gondolkozását nem értőkkal találkozott, és került munkakapcsolatba. Jó ötletnek bizonyult az is, hogy az irodai munka mellett tanulja meg a ház körüli munkákat is az irodaházban. Főnöke erre nyitott is volt, de amikor közölte vele, hogy locsolja meg a virágokat, akkor arra nem gondolt, hogy a „*két percig tartsd oda a slagot*” utasítást szó szerint fogja értelmezni, és órával méri a két percet...

Ez viccesnek tűnik (mi is így éltük meg), de az egyik különpróba letételekor keserű élményhez is vezetett. Mivel az őrstársai különpróbáztak (kinek melyik tetszett alapon) természetes volt, hogy ő is letesz egy különpróbát. Kiválasztottuk, hogy mi érdekli, és meghatároztuk a feladatot. Erről hosszasan kommunikáltam azzal a szakemberrel, aki vállalta a teljesítményének az értékelését. E sok-sok megbeszélés ellenére nem sült el jól ez a projekt, mert végül számára teljesíthetetlen elvárásokat állított elé. A csalódás elkerülése végett újraértelmeztük a különpróbát az ő személyes egészsége adta igényeihez, és így sikerrel tudta teljesíteni. Szintén feladatot jelentett annak megtanítása és megtanulása, hogy az évek során ő felnőtt. Így amikor – szintén próbafeladatot érően – közösen főztünk a kiscserkészekre, akkor meg kellett tanulnia mindhárom félnek, neki is a gyerekeknek is és a vezetőknek is, hogy ő itt háttérmunkás. Bekapcsolódhat a programba, de más súlycsoportba tartozik...

Munkatársi helyzetbe kerülve komoly tanulási folyamat volt számomra megtanulni az irányítást. Összetett feladatokat (akkor még) nem tudott elvégezni. Tehát nem működött a „*hozd be az asztalról az evőeszközöket*” utasítás, hanem először a kanalakat, majd a villákat, végül a késeket kellett behozatni vele...

Komoly lehetőség nyílt számomra a nevelésében azzal, hogy az évek során kiderült, mit kedvel, mivel foglalkozik szívesen. Így amikor például világossá vált, hogy szívesen olvas, logikus lépés volt, hogy könyveket ajánlottam neki, sőt egyes próbákhoz kötelező volt meghatározott könyv elolvasása.

A családdal való teljesen nyílt és őszinte kommunikáció nagyon megkönnyítette a munkámat. Ők elfogadták a helyzetet, hálások voltak azért, hogy törődünk vele, és szinte mindenben igyekeztek segíteni. Mivel a család is „túrázós fajta”, a várható terhelés tisztázása, és az ebből eredő „mehet – nem mehet” kérdésre mindig könnyen tudtunk közösen megfelelni.

Sajátos és nagyon nehéz vezetői feladatot jelentett viszont annak a megélése, hogy miközben vagány kamasz fiúkból áll az őrsöm, van egy olyan őrstagom, akit a sötétben vagy a kicsit meredekebb helyeken kézen fogva kell vezetnem, mert nem

lát rendesen, illetve szédül. Aki mindenképpen mellettem akar aludni a sátorban vagy a kifeszített ponyva alatt, mert csak ott érzi magát biztonságban, vagy csak az általam vezetett autóba akar beülni...

Visszagondolva, én is rengeteget változtam ezalatt a közel másfél évtized alatt. Erős, nagydarab fiúvezetőként a gyengékkel, sérültekkel igazán nem tudtam mit kezdeni, nem tudtam megszólítani őket. Külön világot jelentettek számomra. A vele közösen átélt élmények rengeteget alakítottak rajtam is. Ma már képes vagyok meghallgatni, megérteni, átélteni az ilyen helyzetű emberek gondjait, tudok velük partnerként beszélgetni, bekapcsolódni az életükbe. Ez a mindennapi életben és a munkámban nagyon komoly többletet jelent!

